

Første Afdeling.

Familieforhold, Skolegang, Tyendeforhold og Umyndighedsforhold, samt Værnepligt.

Fjerde Kapitel.

Om Skolevæsenet paa Landet og om Konfirmation.

Det danske Almueskolevæsen har først faaet sin nuværende Skikkelse ved det provisoriske Reglement af 10de November 1806, der blev ophøiet til almindelig gjældende Anordning den 29de Juli 1814, hvilken dog senere er bleven forklaret, udvidet og tildels forandret ved en stor Deel Reskripter og Placater og nu senest ved Loven af 8 Marts 1856. Da imidlertid Anordningen af 29de Juli 1814 endnu i de fleste Tilfælde indeholder Hovedreglerne for Skolevæsenet, ville vi i det Efterfølgende i almindelighed anføre sammes Bud, forsaavidt de endnu ere gjældende, og i Forbindelse dermed anføre de Forandringer og Tillæg, der senere ere tilføiede Lovgivningen om Skolevæsenet paa Landet.

I. Om Skoledistrikter, faste Skoler og Omgangsskolehold.

1. For at ingen skal savne Leilighed til at blive underviist og oplært i Ungdommen, bestemmer Anordningen af 29de Juli 1814, at der overalt paa Landet skulde foretages en hensigtssvarende Inddeling i Skoledistrikter, og saavel i denne Henseende som og til Lærerenes anstændige Lønning skulde vedkommende Amtmand og Provst udkaste fuldstændige Planer og forelægge samme til det daværende Kancellies Approbation. Samtlige Degnekald skulde derhos, efterhaanden som de bleve ledige, nedlægges og deres Indkomster anvendes til Skolevæsenets Fremme Denne Inddeling i Skoledistrikter blev derefter i de følgende Aar med megen Nøiagtighed udført af de vedkommende Skoledirektioner under Kancelliets Overbestyrelse, saa at nu ikkun faa Lande have et saa velordnet Skolevæsen som vort Fædreneland.

Ifølge bemeldte Anordnings § 1 skal Skoledistrikterne, saavidt Stedernes Beliggenhed tillader det, være ordnede saaledes, at Børnene ikke have længere Vei dertil fra deres Hjem end 1/4 Miil. - Ved Inddelingen skal og tages Hensyn til de Unges Antal, saa at ikke flere henlægges til een fast Skole, end at det kan blive muligt for Læreren at have det fornødne Opsyn med Børnene og tilbørligt undervise dem. - Hvor Børnenes Antal er for stort for een Skole, medens det dog

ansees for bekosteligt at oprette en anden efter lige Plan, skal en Hjælpekole anlægges for nederste Klasse.

Naar nye Skoler skulle oprettes, hvilket ikke kan skee uden efter Ministeriets Resolution, skal det oplyses, om Laan kan erholdes, hvad Bygningernes Opførelse i det Høieste kan koste, hvilke Hjælpemidler dertil haves, samt hvad Byrderne, lignede paa Hartkornet, kunne blive for hver Tønde Hartkorn (Kancellicirculaire af 21 Novbr. 1815).

Hvor stort Børneantallet i en Skole i det Høieste bør være, bestemmer nu Loven af 8de Marts 1856 saaledes: Har Gjennemsnittet af Børnene i en Skole med een Lærer i et Aar, regnet fra 1ste Januar, været større end 100, skal enten en ny Skolestue indrettes og en Andenlærer ansættes; eller en heel ny Skole oprettes. Med Samtykke af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet kunne dog Sogneforstanderskaberne lade Underviisningen af de Børn, der ere under 9 Aar, besørge ved hvem de dertil maatte finde skikkede, eller paa anden Maade drage Omsorg for, at Underviisningen ei lider ved et for stort Børneantal (Lovens § 1). - Denne Bestemmelse gjælder ikke for Skoler med 2 Lærere, fordi man der kan undgaae at optage Børn af forskjellig Modenhed i een og samme Klasse, hvorved Læreren sættes istand til med lige Virkning at undervise et større Antal Børn end ellers vilde være muligt.

Til Veiledning af Foranstaaende haves Kirke- og Underviisningsministeriets Circulaire af 25de Marts 1856. Gjennemsnitsantallet af Børnene bestemmes efter det Antal, der i Aarets Løb samtidigt har været indskrevet i Skolen, uden at der tages Hensyn til om Antallet af de skolesøgende Børn paa enkelte Dage har været mindre paa Grund af Forsømmelse. - Forsaavidt Børneantallet overstiger det foreskrevne Maximum, har Skoledirektionen strax at forlange Forslag fra vedkommende Sogneforstanderskab til Afhjælpning af de deraf flydende Ulemper paa en af de i Loven antydede Maader, og derefter herom at gjøre Indberetning til Ministeriet. - Ønsker den paagjældende Skolebestyrelse, at Børneantallet maatte formindskes ved at en Deel af de mindre Børn under 9 Aar anbringes i Pugeskoler, vil Tilladelsen dertil blive meddeelt, naar det oplyses, at der bliver sørget for disse Skolers forsvarlige Indretning, saavel hvad Lærerkraften som Locallet angaaer, dog vil Tilladelsen dertil enten blive begrændset til et vist Aaremaal eller knyttet til den Betingelse, at Børnenes Fremgang til enhver Tid befindes tilfredsstillende. - Ved Antydningen i Slutningen af Paragraphen: "*at der kan forventes Tilladelse til ogsaa paa anden Maade at drage Omsorg for at Underviisningen ikke lider ved et for stort Børneantal*", har Man nærmest tænkt paa at tilveiebringe den fornødne Forøgelse i Lærerkraften derved, at der gives Læreren til Medhjælper et eller andet begavet ungt Menneske, der maatte ønske at forberede sig til at indtræde paa et Seminarium eller at underkaste sig Adgangsprøve ved et saadant, hvilket lovligt kun kan finde Sted, hvor Læreren selv hører til de mere Dygtige.

2. I de Sogne, hvor Stederne ere saa adspredte, eenlige og langt fra hinanden beliggende, at det fornødne Antal Skolelærere, efter Forskriften i § 1, ikke kan ansættes uden alt for stor Byrde for Beboerne, maa Omgangs-Skolehold finde

Sted. Disse Sogne skulle desuagtet inddeles i visse Skoledistrikter efter de i § 1 fastsatte Bestemmelser, og Omgangsskoleholdet skal bestaae deri: at en og samme Skolelærer bliver anviist 2 eller i det høieste 3 Skoledistrikter, i hvilke han skal give Underviisning. En saadan Skolelærer skal, hvor det beqvemmost kan skeep, i eet af de ham anviste Distrikter forskaffes Skole og fast Bopæl for sig og Familie, i Overeensstemmelse med Anordningens Forskrifter. I hvert af de øvrige Skoledistrikter skal opføres en Skolestue paa 2 til 3 Fag efter Børnenes Antal; og skal Læreren, medens han giver Underviisning i de Distrikter, hvor han ikke selv har Bopæl, nyde fri Kost og Nattehold efter Omgang hos Gaardbeboerne, hvilke derfor bør nyde efter rimelig Beregning en passende Godtgjørelse, der udredes paa samme Maade som de øvrige Udgifter til Skolevæsenet i Sognet. (Anordn. 1814 § 2).

Naar der ved Skoleplanen er bestemt, at Omgangs- eller Biskolelæreren skal have Kost og Logie hos Skoledistriktets Beboere, bør Sogneforstanderskabet træffe Akkord med en eller flere af disse, saanær Skolen som muligt, om at forsyne Læreren med det Fornødne, og kun i det Tilfælde, at det ei er muligt paa billige Vilkaar at tilveiebringe sliq Akkord, bør Læreren paa Omgang forsynes med Kost, Natteleje m. m. De i denne Anledning til billig Godtgjørelse medgaaende Omkostninger bør udredes af hele Communen efter anordningsmæssig Ligning, og i Tilfælde at Omgang finder Sted helst saaledes, at det paagældende Distrikt paalignes saameget mindre eller aldeles fritages for Paaligning. (Rskr. 15de Dcbr. 1829).

Ved Kgl. Resolution af 29de Dcbr. 1837 er det bifaldet som almindelig Regel, at der i de Skoledistrikter, hvor Omgangsskolehold er indført, skal i Vinterhalvaaret gives Underviisning paa eengang for begge Skolens Klasser i Forening, saafremt Skolens hele Børneantal ikke overstiger 25. - Gymnastik bør ikke udelukkes fra Omgangsskoler, men ialtfald indskrænkes til saadanne Øvelser, der kunne foretages uden Apparater, samt til Badning (Rskr. 9 Marts 1833).

3. Fordrer Beliggenheden eller andre særdeles Omstændigheder, at Stykker af 2 eller flere Sogne maa inddrages under eet Skoledistrikt, bør dog ethvert Stykke forblive i samme Sogneforbindelse som før, og dets Beboere kun i Henseende til Skolevæsenet, og hvad der til samme skal ydes, henhøre til det Sogn, hvori Skolen er beliggende; men Offer og Akcidentser forblive ved det Kirkesangerembede, hvortil de fra andre Sogne henlagte Afdelinger forhen hørte (Anordn. 1814 § 5).

Hvad der saaledes er henlagt fra et Sogn til en Skole i et andet Sogn, bør i Henseende til Skolelønnens Udredelse, Skolebygningens Anskaffelse og Vedligeholdelse, og de øvrige Udgifter til Skolevæsenet regnes til det Sogn, hvori den Skole ligger, som det ved approberet Plan er henlagt til. - Det er kun de kirkelige Forhold, der vedbliver med det Sogn, hvortil de paagældende Beboere iøvrigt høre, og kun de Indtægter, som falde ved Kirketjenesten, forbliver ved hiint Sogns Kirkesanger-Embede; men Nannest, Degnetrave og de øvrige gamle Præstationer, som ved Degnekalds Nedlæggelse tilfalde Skolelærerne, skal ydes

til den Lærer, til hvis Skoledistrikt Yderne ere henlagte (Rskr. 7de Marts og 24de October 1818, og 3 October 1820).

4. For at Børnene uden Hinder og Fare til alle Aarstider kunne komme til Skolen, byder Anordningen af 29de Juli 1814 § 6: at det bør paasees, at der til hver Skole have beqvemme Veie og Stier, samt at disse istandsættes, vedligeholdes, og naar Sneer er falden, opkastes saaledes, at de Børn, der søge Skolen, kunne komme frem til denne. - Ifølge Lov om offentlige Gangstier af 4de Juli 1850 skal enhver Skolestie, ligesom alle andre offentlige Stier, være i det mindste 1 Alen bred. Sogneforstanderskabet tager Bestemmelse i alle Spørgsmaal angaaende Anlæggelsen, Retningen og Beskaffenheden af offentlige Gangstier, samt deres Forbedring og Udvidelse, dog kan den af Forstanderskabet tage Beslutning indankes for Amtsraadet. Vedligeholdelsen af alle offentlige Stier med Stenter, Laager og lignende Indretninger, som og den derved forefaldende Snekastning skal udføres for Communens Regning. (See iøvrigt under Veivæsenet).

II. Om Ungdommens Antagelse og Fordeling i Skolerne, og om Underviisningstiden.

5. Da en velordnet Skole ikke kan være Opholdssted for smaa Børn, der endnu trænge til Forældrenes Tilsyn, bestemmer Skoleanordningen af 1814 meget hensigtsmæssigt, at intet Barn maa antages i Skolen førend det har fyldt det 6te Aar; men det staaer til Forældrene eller dem, der træde i disses Sted, om de ville udsætte Barnets Skolegang indtil det er 7 Aar gammelt. - Hertil kommer endnu den foranførte Bestemmelse i Loven af 8 Marts 1856, at Sogneforstanderskaberne kunne, med Ministeriets Samtykke, ved overfyldte Skoler lade Børn under 9 Aar undervise i Pugeskoler ved dertil skikkede Personer, hvorved desuden den Fordeel opnaaes, at Læreren kan anvende sine samlede Kræfter paa de større Børns Underviisning.

Ligeledes bestemmer Anordn, af 1814, at Ungdommen skal antages i Skolen enten til 1ste Mai eller 1ste November efterat den offentlige Prøve er forbi. Paa andre end disse to fastsatte Tider antages den ikke, naar ikke særdeles Omstændigheder, saasom Opholdsstedets Forandring eller Barnets Sygdom, maatte gjøre en Undtagelse nødvendig (§ 7). - Dog kan, ifølge Bestemmelserne for den indbyrdes Underviisning, Børnene antages til enhver Tid af Aaret, hvor denne Underviisningsmethode er indført (Rskr. 3 Septbr. 1828).

6. Naar Underviisningen skal drives med den tilbørlige Orden, er det endvidere nødvendigt, at store og smaa Børn ikke paa een Gang søge Skolen. - Derfor bestemmer og den oftnævnte Skoleanordning af 29de Juli 1814, at Børnene i Forhold til deres Alder, samt Kundskaber og Færdigheder, skulle inddeles i to Klasser, i hvilke der skal gives særskilt Underviisning (§ 8). - Til første eller nederste Klasse høre alle smaa Børn (dog intet, som er yngre end 6 Aar), tilligemed de Børn, som endnu ikke have lært at læse tydeligt og at skrive Tal og Bogstaver, samt ikke have gennemgaaet Luthers Katekismus og de vigtigste bibelske Historier. I den anden eller øverste Klasse optages de, der have erhvervet forommeldte Kundskaber. Saafremt de imidlertid ere under 10 Aar,

overlades det til Skolekommissionens Skjønnende, hvorvidt de, denne unge Alder uagtet, kunne optages (§ 24). Hvor der ved een og samme Skole er ansatte tvende Lærere, følger det af sig selv, at en saadan Skole kan deles i flere Klasser efter Børnenes forskellige Alder og Udviklingsgrad, hvorved Underviisningens Fremme meget befordres. -

7. Om Tiden til Underviisningen handler Anordningen i § 9 -13. - Læretimerne skulle være følgende: fra 1. Marts til sidste October, fra Klokken 8 - 11 om Formiddagen og fra Kl. 1 - 4 om Eftermiddagen; men fra 1 Novbr, til sidste Febr., fra Kl. 9 til 12 om Formiddagen og fra Kl. 1 til 3 om Eftermiddagen. Dog er det Skoledirektionerne, efter vedkommende Sogneforstanderskabs Forslag, tilladt at bestemme saadanne Forandringer i de daglige Skoletimers Berammelse, som, efter ethvert Steds særegne Beskaffenhed, maatte ansees meest passende; kun at ingen Afkortning skeer i det Timeantal, som efter Anordningen dagligen skal anvendes til Børnenes Underviisning. Skulde i et saadant Tilfælde Skoledirektionen og Sogneforstanderskabet være af ulige Meninger, da henstilles Sagen til Ministeriets Afgjørelse.

Desuden skal, naar den øvrige befalede Underviisning er tilendebragt, saavidt Veirliget tillader det, anvendes een Time daglig til gymnastiske Øvelser, saaledes, at hver Klasse af Skolebørnene heri nyder ugentlig Underviisning i 3 Timer, dog Børnene i øverste Klasse fra 1ste Juni indtil Høstferien ikkun 2 Timer ugentlig, og iøvrigt bør, saavidt Leilighed gives, om Sommeren nogle Eftermiddage anvendes til Svømmeøvelser, efter Sogneforstanderskabets paa de locale Omstændigheder grundede Bestemmelser (§ 23).

Ved Reskript af 19de Mai 1824 og Kgl. Resolution af 10de Octobr. 1837 er det befalet, at i de Skolers nederste Klasse, hvor den indbyrdes Underviisning drives, skal Underviisningen begynde en halv Time tidligere end Anordningen bestemmer, hvilken halve Time skal anvendes til Religionsunderviisning, og ikke maa regnes til Afgang i de øvrige til Underviisningen bestemte Timer, hvorved rigtignok den Synderlighed fremkommer, at de mindre Børn faae en længere daglig Skoletid end de ældre.

For at Skolegangen ikke skal afbrydes ved Liigfærd, Barnedaab eller Brudevielser, bør i alle Distrikter, hvor Skolelæreren forretter Kirkesanger-Embedet, Ligene være paa Kirkegaarden Kl. 11 1/2, til hvilken Tid de øvrige nævnte Kirkeforretninger ligeledes skulle berammes. Læsningen i Skolen skal da ophøre Kl. 11 om Formiddagen og først igjen begynde om Eftermiddagen Kl. 1 1/2. (§ 21).

Endelig er det Læreren tilladt, at lade Børnene gaae ud af Skolen een Gang om Formiddagen og een Gang om Eftermiddagen, hver Gang eet Qvarteer for at forfriske sig (Instrux for Lærerne § 19)

8. Hver Klasse bør søge Skolen 3 fulde Dage om Ugen; dog maa det, hvor særdeles Omstændigheder tale derfor, tillades, at den ene Klasse søger Skolen om Formiddagen og den anden om Eftermiddagen, naar Sogneforstanderskabet

foreslaaer saadant og Skoledirektionen deri er enig; i Tilfælde af ulige Meninger indstilles Sagen til Kultusministeriets Afgjørelse (Anordn. § 10). For Børnene i øverste Klasse skal om Sommeren, fra 1ste Juli indtil Høstferiens Begyndelse, ikkun holdes Skole 2 fulde Dage om Ugen. hvilke Dage bestemmes af Skoledirektionen, efter Sogneforstanderskabets derom gjorte Forslag (§ 13).

9. I disse den ældre Skoleanordnings Hovedbestemmelser er der imidlertid senere tilstaaet betydelige Lettelser, hvad Sommerskolegangen angaaer. Disse indeholdes fornemmelig i Placat af 27de Aug. 1818 og Loven af 2. Mai 1855.

Da der var ført Klage over, at den vedholdende Sommerskolegang berøvede Forældrene den nødvendige Hjælp til Kreaturvogtning og gjorde det besværligt for fattige Børn at erholde Tieneste forinden Konfirmationen, hvorfor disse maatte falde enten Forældrene eller Fattigvæsenet til Byrde, gav dette Anledning til Plakaten af 27de Aug. 1818, der tillader enhver Skoledirektion, naar et Landsbyskoledistrikt ønsker det, efter Sogneforstanderskabets Forslag, at bestemme Skolegangen paa den Maade, at Børnene af øverste Klasse i Sommermaanederne (hvoriblandt Ferien naturligviis ikke medregnes) ikkun søge Skolen 1 heel eller 2 halve Dage ugentlig, imod at de ligesaa lang Tid af Vinteren søge Skolen 4 fulde Dage ugentlig; og at Børnene af nederste Klasse søge Skolen i Sommermaanederne, med Undtagelse af Ferien, 4 hele Dage i hver Uge, og i ligesaa lang Tid af Vinteren ikkun gaae i Skole 2 fulde eller 4 halve Dage; saaledes at der nøie holdes over, at hver Klasse nyder Skoleunderviisning i det hele ved Anordningen af 29 Juli 1814 befalede aarlige Timetal (§ 1).

Endvidere bemyndiger samme Placat Skoledirektionerne til at tillade Drengene, som fare til Søes og have fyldt deres 10de Aar, samt ere optagne i Skolens øverste Klasse, naar Skibet, hvormed de fare, ikke ligger hjemme, at udeblive fra den daglige Underviisning i Skolen fra Skibsfartens Aabning om Foraaret indtil Skibene oplægges om Efteraaret, imod at de om Vinteren, og naar de ellers ere hjemme, søge Skolen saameget flittigere, at de i det Hele saavidt muligt nyde Underviisning saamange halve Dage om Aaret, som Anordningen af 29 Juli 1814 bestemmer (§ 2).

I Aarene 1854 og 55 kom Sagen om Sommerskolegangen atter under Forhandling i Rigsstænderne. hvorefter da udkom Loven af 2den Mai 1855, der i § 2 bestemmer Følgende: Det skal være de communale Skolebestyrelser paa Landet tilladt at ordne Skolegangen saaledes, at Underviisningen for øverste Klasse ophører om Sommeren fra Mai til September, begge disse Maaneder medregnede, naar samme Klasse om Vinteren har havt 4 hele Dages Underviisning ugentlig og Ferien i Pløietiden er bortfalden. Yngste Klasse skal da om Sommeren have 5 Dages Underviisning ugentlig. Denne Lov ledsagedes iøvrigt af følgende Circulaire fra Kirke- og Underviisningsministeriet til samtlige Skoledirektioner af 4 Juli 1855: Da det af de aarlige indkommende Beretninger om Skolevæsenets Tilstand paa Landet fremgaaer, at Sommerskolegangen paa mange Steder er meget forsømt, og at Sogneforstanderskaberne ikkun ugjerne gribe til at anvende de lovbefalede Tvangsmidler for at bevirke et stadigere Skolebesøg paa denne Aarstid, hvor især de større Børn kunne være Forældrene

til Nytte ved deres Arbeide, har Ministeriet troet, ikke at burde modsætte sig Bestemmelserne i denne Lov, idet det er gaaet ud fra den Forudsætning, at jo mere Lovgivningen rettes efter Forholdenes Natur og Beboernes Tarv, desmere tør man forlade sig paa, at der ei bliver seet igjennem Fingre med Forældres Ligeegyldighed for deres Børns Underviisning, men at man med Alvor og Samvittighedsfuldhed vil efterkomme de Lovbestemmelser, som ere givne for at fremme en stadig Skolegang. Ministeriet anmoder derfor samtlige Skoledirektioner om at tilkjendegive Sogneforstanderskaberne, at da der ved nærværende Lov er skjænket Forældre og Værger al ønskelig Frihed til at benytte Børnenes Kræfter i den travle Aarstid, forventer man, at Forstanderskaberne ville lade det være sig magtpaaliggende, ved de Midler, som Lovgivningen hjemler, at virke til at Børnene flittigen og uafbrudt besøge Skolen i den øvrige foreskrevne Tid.

10. Endelig er ogsaa Skolegangen ikke lidet indskrænket ved Ferier. I 4 Uger, fra Kornhøstens Begyndelse at regne, ophører Skolegangen, paa det at Børnene i den Tid kunne være deres Forældre eller Huusbønder til Hjælp ved Høstarbeidet, og Skolelærerne tillige have Leilighed til at udvide deres egne Kundskaber (§ 12). - De Forældre og Huusbønder, som ere Gaardbrugere, have desuden Ret til at beholde deres Børn og Tyende, som ere over 10 Aar gamle og beviisligen bruges til Markarbeide, hjemme fra Skolen 2 til 3 Uger i Sædetiden om Foraaret, og 3 til 4 Uger om Efteraaret, alt efter Sogneforstanderskabets paa locale Omstændigheder grundede Bestemmelser (§ 12). Denne Frihed er dog senere, ved Resolution af 29de Decbr. 1837, hvad Foraarsferierne angaaer, forandret saaledes, at den ei skal være indskrænket til Gaardbrugeres Børn.

Ligeledes maa Forstanderskaberne i saadanne Sogne, hvor Kartoffelavlens er saa almindelig udbredt, at enhver Gaardmand i Regelen kan antages at bruge den, tilstaae Huusmænds og Indsidders Børn af begge Klasser Fritagelse for Skolegang i 14 Dage af October Maaned til Optagelse af Kartoffler; dog at Forstanderskabet efter de locale Omstændigheder bestemmer, naar denne Frihed skal begynde og ende (Rskr. 2den Septbr. 1823).

Ferierne i Sædetiden om For- og Efteraaret bør for alle Børn, som have Ret til samme og ønske at afbenytte dem, bestemmes fra en vis Dag og uafbrudt fortsættes, saa at Forældre og Huusbønder ikke kunne beholde deres Børn eller Tyende hjemme naar de finde for godt, derefter i enkelte Dage lade dem søge Skolen, og atter beholde dem hjemme, indtil de foreskrevne Uger ere benyttede. - Sogneforstanderskabet har ved Stemme fleerhed, efter de locale Omstændigheder, hvergang at bestemme den Dag, fra hvilken Forældre eller Huusbønder kunne fordre Skoleanordningens § 12 bragt i Anvendelse, og ligeledes den Dag, med hvilken dette ophører, saaledes at Dagen bliver een og den samme for alle Skolens Børn, hvorhos det er en Selvfølge, at Børn, som ikke ere over 10 Aar gamle, eller ikke bruges til Markarbeide, i den saaledes bestemte Tid ligefuldt bør søge Skolen og i Udeblivelsestilfælde behandles i Overensstemmelse med Anordningens Bud. - Ligeledes tilkommer det Forstanderskabet, ved Stemme fleerhed, at afgjøre naar Høstferien skal begynde og naar den skal ophøre. - Hvad Frihed for Læreren angaaer, da kan Sognepræsten i

Almindelighed meddele ham Fritagelse for at holde Skole en enkelt Dag; men naar Læreren ønsker sig i længere Tid fritagen, bør han dertil have Sogneforstanderskabets Samtykke (Rskr. af 2 Febr. 1843 og Kirke- og Underviisningsministeriets Skr. af 4. Febr. og 15 October 1852).

III. Om Udeblivelse fra Skolen og om Børnenes Skolegang.

11. De Børn, som have smittende Udslet, maa ikke, forinden de ere helbredede, besøge Skolen, og bør, om de der indfinde sig, strax af Skolelæreren hjemvises; ligesom denne og har at anmelde saadant for Sogneforstanderskabet, som bør drage Omsorg for, at saadanne Børn vorde helbredede, hvorfor det og er bemyndiget til at mulktene de Forældre eller Huusbønder, som vise sig forsømmelige i Henseende til saadanne Børns Helbredelse, fra 2 Mk. til 2 Rd. ugentlig, hvilke Mulkt tilfalde Skolekassen. For uformuende Forældre skal den til Børnenes Helbredelse fornødne Bekostning udredes af Fattigkassen (Anordn. 29 Juli 1814 § 14).

Bliver noget Barn sygt af Kopper, Mæslinger, Forraadnelsesfeber, Blodgang, Kighoste eller nogen anden saadan smitsom Sygdom, da maa det ikke komme i Skolen, førend 3 Uger efter at det er helbredet og Sygdommen er ophørt i Huset (§ 15).

12. Paa det at intet Barn ved at flytte fra et Sogn til et andet skal kunne unddrage sig fra den anordnede Skolegang, ere de vedkommende nærmeste Foresatte pligtige til, inden 8 Dage at melde for et af vedkommende Skolekommissions (nu Sogneforstanderskabs) Medlemmer ethvert Barn, der maatte komme til dem fra en anden Sognekommisions Distrikt, og ligeledes ethvert Barn, der kommer fra dem andetsteds hen, under en Mulkt af 2 Mk. til 2 Rd. ugentlig, efter Forstanderskabets Bestemmelse (§ 16).

Intet skolepligtigt Barn bør derhos, ifølge Kancelliecirculaire af 16 Novbr. 1816, udslettes af Journalen for den Skole, det forlader, førend Vedkommende have bragt Skolelæreren behørig Attest fra Præsten i det Sogn, hvortil det er kommen, om at det er anmeldt og henviist til Skolegang, samt indført i den Skoles Journal, hvortil det skal henhøre, hvilken Attest Læreren, efter at have bemærket Barnets Afgang i Skolejournalen, har at fremlægge i næste Skolekommissionsmøde. Saalænge denne Attest ikke er tilveiebragt, ansees det bortflyttede Barn som endnu henhørende til det Skoledistrikt, det forlader, og Vedkommende mulkteres som for Skoleforsømmelse, om det end søger Skolen andetsteds.

Naar Børn saaledes gaae over fra et Sogn eller Skoledistrikt til et andet, ansees det hensigtsmæssigt, at Følgesedler udstedes, og at deri anføres baade de Karakterer, Barnet har erholdt ved den sidst afholdte Examen, og i hvilken Klasse det var, samt, hvis den indbyrdes Underviisning bruges i den Skole det forlader, Tabellerne, ved hvilke det stod ved dets Udtrædelse af Skolen. (Rskr. 22 Septbr. 1819).

13. Da Børnene i enhver Klasse skulle undervises paa een Gang, og Skolens Indretning ikke tillader, at det, som til bestemt Tid bør læres, særskilt kan vorde gennemgaaet med dem, som udeblive fra den fælleds Underviisning, saa er det nødvendigt, at alle Børn, dersom de skulle have Nytte af deres Skolegang, flittigen og uafbrudt besøge Skolen i den foreskrevne Tid. For at denne Hensigt kan opnaaes, bør Præsten hvert Halvaar, den første Søndag efterat Examen i Skolen er bleven holdt, fra Prædikestolen advare Forældre, Værger og Huusbonder om at holde deres Børn og Tyende til stadig Skolegang, og paa en passende Maade forestille Menigheden Nyttens af denne Foranstaltning. - De Forældre, Værger eller Huusbonder, som desuagtet uden beviislig gyldig Grund holde deres Børn eller Tyende fra Skolen, skulle, efter Skolekommissionens Sigelse, bøde 3 sk. første Gang for hver Dag Barnet eller Tyendet er udeblevet, men vedblive de saadan Overhørighed, da skal Bøderne, for gjentagne Forsømmelser, forhøies af Kommissionen til 6, 12 og 24 Sk. daglig for hvert Barn, som er holdt fra Skolen.

Som gyldige Grunde for Udeblivelse fra Skolen antages Sygdom, haardt Veir og ufremkommelige Veie.

Dem, som ei formaae at betale Mulkterne, foranstalter Amtmanden, efter Sogneforstanderskabets Anmeldelse derom, straffede paa Kroppen efter Forordningen af 6 Dcbr. 1743, første og anden Gang med Fængsel paa Vand og Brød, og for oftere gjentagen Forseelse med Tvangsarbeide.

Skulde det Tilfælde indtræffe, at et skolepligtigt Barn aldeles ikke var at bringe til stadigen at søge Skolen, bør Skoledirectionen indberette saadant til Ministeriet, som foranstalter det videre Fornødne i denne Henseende (Anordn. 29 Juli 1814 § 17).

Naar et Barn, som ved Sogneforstanderskabets Møder er befundet at have forsømt Skolen, saa at Forældrene eller Huusbonden derfor er mulkteret. ved det næste maanedlige Møde findes at have søgt Skolen stadigt i den afvigte Maaned, bør ikke derefter dicteres mere end den ringeste Mulkt, 3 Sk. daglig, naar Barnet atter udebliver, men dersom Forsømmelsen fortsættes, bør Bøderne efter Anordningen forhøies til 6, 12 og 24 Sk. daglig, hvilken høieste Mulkt da vedbliver for hver forsømt Dag indtil stadig Skolegang bevirkes. Iøvrigt er det Sogneforstanderskabet overladt at bedømme, hvorvidt de gyldige Grunde, som Anordningen nævner, have fundet Sted eller ikke (Rskr. af 23 Mai 1836). - Enhver Udeblivelse fra Skolen bør, uden Hensyn til om det er hele eller halve Dage, der forsømmes, ansees med de anordnede Mulkter af respektive 3, 6, 12 eller 24 Sk., og halve Mulkter for halve Dages Udeblivelser maa ikke finde Sted (Rskr. 5 Juni 1849).

De for Skoleforsømmelser dicterede Mulkter bør uopholdelig indfordres, og, forsaavidt de ei godvillig erlægges, bør strax erhverves Autorisation til deres Inddrivelse ved Udpantning, og denne uden Henstand reqvires hos Fogden, da Vedkommende, ved hvis Forsømmelse Listen ei i behørig Tid indsendes, ellers

af Amtmanden kan paalægges selv at tilsvare Skolekassen Mulkternes Beløb mod privat Regres til de Skyldige. (Rskr. 19 Marts 1849).

Ifølge den ældre Skoleanordning skal Mulkter for Skoleforsømmelser dicteres i Skolekommissionernes maanedlige Møder, men da Sogneforstanderskaberne, til hvem Skolekommissionernes Forretninger nu ere overdragne, i Regelen kun samles hver anden Maaned, og det dog maa ansees hensigtsmæssigt, at Skoleforsømmelserne maanedligen undersøges, og, om nødvendigt ansees, mulkteres, samt Mulkterne fordobles efter de hidtil gjældende Regler, saa bør, saa ofte Anledning dertil gives, forholdes efter § 21 i Landcommunalanordningen, hvorefter Sogneforstanderskabet skal samles, naar dette af Præsten for Fattig- eller Skolevæsenets Skyld skriftligen begjeres. (Rskr. 11 Jan. 1842).

Forældre eller Huusbønder kunne ikke affordres Lægeattest eller andet formeligt Beviis for deres Børns Sygdom, men dersom Forstanderskabet finder Grund til at tvivle om Rigtigheden af det angivne Sygdomsforfald, bør det selv indhente nøiere Underretning derom (Rskr. 4 October 1836).

Med Hensyn til Inddrivelse af Skolemulkter, der ikke i Mindelighed betales, kan mærkes Rskr. af 12 Octbr. 1830, hvorefter vedkommende Forstanderskab først bør underrette den Paagjældende om Mulkten og opfordre ham til Betaling, men naar denne da ikke i Mindelighed erlægges, vil være at forholde efter Fr. af 2 Juni 1830. Den approberede Mulkliste skal da ved Stedets Stævnevidner kundgjøres for de Paagjældende idetmindste 3 Dage før Udpantningen finder Sted, hvorfor hver af Stævnevidnerne erholder 8 Sk., som inddrives tilligemed Mulkten og Udpantningsgebyret.

Da en Herredsfoged havde affordret vedkommende Sogns Skolebestyrelse Betaling for en efter Forstanderskabets Requisition forgjæves afholdt Auction over Gods, som var udpantet for Skolemulkter, reskriberede Justitsministeriet under 21 Juni 1830, at naar Forstanderskabet har tilstillet Fogden en approberet Restanceliste over Skolemulkter, maa det være denne Embedsmands Pligt at besørge alt videre fornødent til disses Inddrivelse og Beløbets Indbetaling til Sogneforstanderskabet, uden nogen Udgift for dette, samt at han ved slige Mulkters Inddrivelse i Eet og Alt har at forholde sig som ved Inddrivelse af Skatterestancer og Mulkter, ikjendte ved Dom i offentlige Sager.

Naar Mulkter for Skoleforsømmelser skulle afsones med Fængsel paa Vand og Brød, hvorved nu iøvrigt maa mærkes Forordn, af 12 Juni 1816 og 16 Novbr. 1836, vil det beroe paa, om Manden eller Konen kan ansees som den egentlige Skyldige. Naar Manden ikke er hjemme, og Forsømmelsen saaledes ikke kan tilregnes ham, bør Konen afsone Mulkten (Rskr. 12 Juni 1813). - Omkostningerne ved slige Mulkters Afsoning skulle, naar de Paagjældende ikke selv kunne betale dem, afholdes paa samme Maade som Omkostningerne i Delinqvent- og Justitssager. (Kancellicirculaire af 1 Juni 1839 til samtlige Skoledirectioner).

Da en Gaardmandsenke, som var hildet i Mormonernes Vildfarelser, nægtede at lade sin 12aarige Datter søge Skolen, tilskrev Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet under 8 Febr. 1855 vedkommende Skoledirection i denne Anledning Følgende: Da Loven af 13 April 1851 ikkun tillader, at Sektereres Børn maa fritages for Deeltagelse i Religionsunderviisningen i de offentlige Skoler, og det endda kun under Betingelse af, at de udenfor Skolen modtage fornøden Oplysning om de moralske og almindelige religiøse Begreber, hvilket vedkommende Skolebestyrelse skal paasee, saa er det en Selvfølge, at de i Lovgivningen hjemlede Tvangsmidler kunne bringes i Anvendelse for at tvinge vedkommende Forældre til at lade deres Børn søge Skolen i de øvrige Lærefag udenfor Religionsunderviisningen, hvorhos Ministeriet ogsaa antog, at Skolebestyrelsen maa være berettiget til at lade slige Børn indkalde til Overhøring, for at forsikre sig om, at de ikke savne Oplysning om de moralske og almindelige religiøse Begreber, og saafremt dette befindes at være Tilfældet, at paalægge dem at deeltage i Religionsunderviisningen i Skolen under Anvendelse af de almindelige Tvangsmidler. - Ved en lignende Leilighed, da en Fader nægtede at lade sin Søn gaae i Skole, eftersom denne som Mormon skulde sendes til Amerika, yttrede Ministeriet, at Proselytmageri, øvet mod Umyndige, er strafbart efter Lovgivningen, og henstillede til Amtmanden at lade Vedkommende, efter fornøden Advarsel, saggive ved Domstolene (Min. Skr. af 27 Marts 1854).

14. Forpligtelsen til at lade Børn eller Tyende søge Almueskolerne bortfalder for dem, som ved en Student, seminaristisk oplært Skolelærer, eller paa anden Maade, saaledes drage Omsorg for deres Børns, Myndlingers eller Tyendes Underviisning, at Skoledirectionen, efter indhentet Oplysning fra Sogneforstanderskabet, finder anden Skolegang ufornøden (Anordn. af 29 Juli 1814 § 18). Denne Frihed har nu ved Loven af 2 Mai 1855 faaet en større Udstrækning; thi efter sammes § 1 bortfalder Forpligtelsen til Skolegang for de Børn, hvis Forældre eller Værger erklære: selv at ville sørge for deres Underviisning, og derefter regelmæssigen, efter Tilsigelse, lade dem møde i Districtets Skole ved enhver ordentlig Examen, saalænge som Børnene ved disse Prøvelser af Skolebestyrelsen, navnlig Sogneforstanderskabet, skjønnes at besidde samme Grad af Kundskab og Færdighed i de foreskrevne Underviisningsgjenstande, som Børn af samme Alder opnaae i Skolen. Dog kræves Skolebestyrelsens Indvilligelse, for at saadan Fritagelse for Skolegang paany kan gives Børn, der ved Prøven i Skolen ere befundne utilstrækkeligt underviste, eller uden beviislig uovervindelig Hindring ere udeblevne fra Prøven, og en saadan Indvilligelse af Skolebestyrelsen er ligeledes fornøden for de Børn, der ere vedblevne at søge Skolen indtil det fyldte 12te Aar.

Forskjellen mellem det ældre og det nyere Lovbud bestaaer altsaa hovedsageligen deri, at det forhen var Skoledirectionen, der havde at afgjøre om den private Underviisning var af den Beskaffenhed, at anden Underviisning derved gjordes ufornøden; medens nu Forældrene selv kunne, uden nogen forudgaaende Indvilligelse, bestemme, at de ville lade deres Børn nyde Underviisning hjemme, hvorefter det er Sogneforstanderskabets Sag siden at bedømme, om den meddelte Underviisning er tilstrækkelig eller ikke. - Iøvrigt

kan mærkes Kancelliskrivelse af 18 Jan, 1834, hvorefter Sogneforstanderskabet og in specie Sognepræsten er beføiet til at forskaffe sig al den Oplysning, som ansees fornøden, angaaende hvorledes de af Menighedens Medlemmer, hvis Børn, Myndliger eller Tyende ikke søge Skolen, drage Omsorg for disses Underviisning og de Vedkommende ere pligtige at lade Børnene møde til Prøvelse, naar de derom tilsiges, hvilken Prøvelse iøvrigt efter Omstændighederne kan foretages i Børnenes eller Sognepræstens Hjem, eller i Distriktets Skole. Ved Prøvelsen maa tages billigt Hensyn til om saadanne Børn ved at undervises efter en særegen, i sig forstandig, Plan maaskee i enkelte Dele kunne være noget tilbage for de fremmeligere Børn i Almueskolen, medens de derimod i andre Dele kunne være skredne videre frem, da de saa alligevel kunne fritages for at søge Skolen, naar Forældrene ikkun lade Underviisningen saaledes fortsætte, at det, hvori de staae tilbage, i Forbindelse med deres øvrige Dannelse efterhaanden vil blive erstattet.

Da en Sognepræst havde anholdt om Ministeriets Resolution om, hvorvidt Sogneforstanderskabet var berettiget til at fordre, at en Seminarist, som for nogle enkelte mere formuende Familiers Børn havde oprettet en privat Skole der i Sognet, og som lod holde halvaarlige Examina med disse Børn i Sognepræstens og Forældrenes Overværelse, desuagtet skulde være forpligtet til at lade Børnene møde til Overhøring i Almueskolen, - svarede Ministeriet under 11te Mai 1855, at det ikke skjønnede at Sogneforstanderskabet kunde gjøre Fordring paa at udøve en saadan kontrollerende Myndighed i det paagjældende Tilfælde.

15. Skolelæreren bør virke hen til, at Børnene tidlig faae Begreb om Gudstjenestens Vigtighed og Hellighed, samt efter Evne befordre Børnenes Kirkegang. Om denne paabyder Anordn. af 29 Juli 1814 Følgende: Forældrene kunne selv tage de mindre Børn med sig i Kirken; men de som høre til den øverste Klasse i Skolen, og ere over 12 Aar gamle, skulle om Søn- og Helligdagene møde Skolelæreren ved Kirken og følge ind med ham, samt forblive, der, saalænge Gudstjenesten varer. Forsømmer nogen af disse Børn 2 Gange efter hinanden Kirkegangen, maa, efter Sogneforstanderskabets Bestemmelse, de samme Mulkter anvendes som for Skoleforsømmelser. Iøvrigt skal Skolelæreren anvise saamange af dem Plads i Choret, som foruden Konfirmantbørnene der kunne rummes; og han bør dertil især vælge dem, som have de bedste Stemmer. Til Brug for Skolebørnene bør Kirkepatronen forsyne Choret med de fornødne Bænke (§ 19). - Naar Forældre eller Huusbønder undertiden maatte behøve et Barn om Søn- eller Helligdagene for at have Tilsyn i Huset, er det dem tilladt at beholde det hjemme; dog saaledes, at det Barn, som har været hjemme den ene Søndag, kommer den næste i Kirken, hvormed Skolelæreren skal have behørigt Tilsyn.

IV Om Underviisningen, og Børnenes offentlige Overhørelse, samt Udgang af Skolen.

16. Grundsætningen for Underviisningen i Almueskolerne indeholdes i den 22de og 23de § af Anordningen af 29de Juli 1814. - Ved Børnenes Underviisning skal der i Almindelighed tages Hensyn til at danne dem til gode og retskafne

Mennesker, i Overensstemmelse med den evangelisk-christelige Lære, samt til at bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, som ere nødvendige for at blive nyttige Borgere i Staten (§ 22). - Der skal i Skolerne undervises i Religion, Skrivning og Regning; ogsaa bør Skolelæreren veilede Børnene til ordentlig Sang. Ved Læsningen skal fornemmelig saadanne Bøger benyttes, som kunne give Anledning til at danne Børnenes Sindelag, og som indeholde et kort Begreb om deres Fædrelands Historie og Geographie, samt meddele dem Kundskaber, der kunne tjene til Fordommens Udryddelse og blive dem til Nytte i deres daglige Haandtering; og bør der ved al Underviisning søges Leilighed til passende Forstandsøvelser for de Unge. Ogsaa skal Børnene veiledes til gymnastiske Øvelser, saasom Løbe- Springe- Klavre- Svømme- og militaire Øvelser, hvortil, naar den øvrige befalede Underviisning er tilendebragt, saavidt Veirliget tillader det, daglig bør anvendes een Time, og desuden nogle Eftermiddage om Sommeren til Svømmeøvelser (§ 23).

17. Mere specielle Forskrifter for de forskjellige Underviisningsgjenstande indeholdes i den med Anordningen af 29de Juli 1814 forbundne Instrux for Lærerne.

a. Ved Underviisningen i Religion skal Læreren især beflitte sig paa et til Sagens Vigtighed svarende værdigt Foredrag. Religionens Sandheder bør ei alene forklares for Forstanden, men tillige lægges Børnene paa Hjertet. Læreren bør derfor især udbrede sin Underviisning over de fatteligste Lærdomme og Grundsandheder, og af samme Aarsag ved de smaa Børns Underviisning ikke opholde sig ved den 4de og 5te Part af Catechismus fordi de Sandheder, som deri indeholdes, ikke passe til denne Alders Fatteevne. (§ 14). - Fremdeles bør Læreren søge at anvende enhver i Underviisningen forekommende Leilighed til at lede og danne Børnenes moralske Tænkemaade. (§ 13). - Underviisningen begyndes altid med andægtig Sang og Bøn og endes med en kort Bøn og et Vers. Sangene bør vælges med Overlæg og saaledes, at Børnene kunne forstaae dem. Bønnen forretter saavel Læreren som Børnene staaende. (§15).

Ved Reskript af 3die Debr. 1791 ere Balles Religionslærebog og Luthers lille Catechismus anordnede til almindelig Brug i Danmark, saavel i Skolen som ved Konfirmationen; men istedetfor den Første er det nu ved kongelig Resolution af 29 Septbr, tilladt at bruge "Luthers Catechismus med en kort Forklaring af Balslev", naar Præst og Skolelærer derom ere enige, og der ikke fra Fleertallet af Skoledistriktets have Børn gaaende i Distriktets Skole, derimod skeer Indsigelse, hvorhos det ligeledes er Præsterne tilladt, at lægge denne Bog til Grund ved Forberedelse til Konfirmation af de Børn, der tidligere ere blevne underviste efter samme.

b. Ved Læsningen bør paasees, at Børnene læse rigtigt, tydeligt, og saaledes, at det kan skjønnes, at de vel forstaae Meningen. I Henseende til Bøger, Tabeller, Landkort, Forskrifter o. s. v. tilkommer det Sogneforstanderskabet at bestemme, hvilke af disse Læreren skal betjene sig af. Ønsker Læreren at betjene sig af en eller anden Bog, som ei endnu er anordnet til saadan Brug, har Forstanderskabet at indgive hans Forslag derom, tilligemed sin Betænkning, til Skoledirectionen.

Om Valget af Læsebøger og Bibelhistorier indeholder Kancelliskrivelse af 23 Marts 1844 Følgende: Da Valget af Læsebøger maa ansees for at være af særdeles Vigtighed i Almueskolerne, saa bør dette ikke ganske overlades til de communale Autoriteter, medens der dog paa den anden Side bør indrømmes dem saamegen Frihed i denne Henseende som uden Skade for Sagen kan tilstaaes dem. Biskopperne i Forbindelse med Provsterne bør, derfor for ethvert Stift forfatte en Fortegnelse over de Læsebøger, som maatte ansees for de meest hensigtssvarende, og blandt disse kunne da de communale Autoriteter uden videre Forespørgsel vælge dem, som de maatte finde meest tjenlige til Brug i de dem underlagte Almueskoler. Skulde ellers nogen af de communale Autoriteter ønske at benytte en Læsebog, som ikke findes paa Fortegnelsen, eller den troer at burde anbefale Lærerens derom fremsatte Begjering, har den derom at gjøre Indstilling til Skoledirectionen, af hvem Sagen bliver at afgjøre, saafremt Biskoppen erklærer sig enig med denne; men i Tilfælde af disses forskellige Mening bør Sagen forelægges Ministeriet til Afgjørelse.

Samme Foranstaltning - fandt Kancelliet - burde træffes med Hensyn til Bibelhistorier, men da Forandring heraf kan være betænkelig saavel for Lærer som for Børn, bør denne, selv indenfor den forfattede Fortegnelse, ikke skee uden Skoledirectionens Samtykke og under de nærmere Bestemmelser, som denne maatte finde Anledning til at foreskrive, navnlig med Hensyn til de Børn, som allerede vare bevandrede i den hidtil brugte Bibelhistorie.

Ved enhver Skole bør være et saa stort Antal Læsebøger, at, foruden et Æxemplar til Læreren, ikke flere end to Børn læse samtidig i een Bog. Alle Læsebøger i een Klasse bør ikke vare af samme Slags, men der bør vare en større for de fermere og ældre Børn, og en mindre og fatteligere for de øvrige (Rskr. 1 Juli 1845).

Ifølge Skrivelse fra Kirke- og Underviisningsministeriet af 19 Mai 1855 er det nærmest Sognepræsten, der har at paasee, at Skolerne ere forsynede med de fornødne Apparater, saa at han, naar han finder at noget mangler, maa henvende sig til Sogneforstanderskabet om dets Anskaffelse, og dersom dette vægrer sig ved at opfylde hans Begjering, bør han andrage Sagen for Skoledirectionen, som da har at tage endelig Bestemmelse derom.

c. Ved Skrivningen bør paasees, at Børnene skrive saadanne Ting, som kunne hjælpe til at udvide deres Kundskaber, i Forbindelse med det, som ved Underviisningen er foredraget, samt at de ikke sidde i en Stilling, som kan være Helbreden skadelig. Saa bør og de ældre Børn flittigen øves i selv at føre i Pennen, hvad de have lært i Skoletimerne.

d. Under Regneøvelserne søger Læreren tillige at vænne Børnene til at gjøre Beregninger i Hovedet uden Hjælp af Tavle eller Skrift. Paa Tavlen derimod bør de øves i at opsætte Regninger og Overslag, som kunne vorde anvendelige i det daglige Liv.

e. Med Underviisningen i Geographien forbindes en kort Oversigt over Landenes, og især Fædrelandets, Historie, ligesom og over deres Natur- og Kunstprodukter.

f. Ifølge Placat af 25 Juni 1828 skal Gymnastikken øves ved alle Landsbyskoler, dog i forskjellig Grad, efter vedkommende Lærers Evne til at meddele Underviisningen, samt Stedets Leilighed til at anskaffe de fornødne Apparater. - Det er, under de Tvangsmidler, som ellers ere anordnede for Skoleforsømmelser, Pligt for alle stolepligtige Drengbørn at deeltage i denne Underviisning. Hindres en enkelt Elev ved en eller anden Legemsfeil eller Svaghed fra at deeltage i alle Legemsøvelserne, bør han dog, hvis han ikke er vanfør, eller ved noget Legemsmeen hindret deri, deeltage i enkelte ikke anstrængende eller for ham skadelige Øvelser.

Ved enhver Skole bør, saavidt Omstændighederne tillade det, anskaffes en Plads paa 800 til 1200 kvadrat Alen, som jævnes, og ved Belægning med Sand eller paa anden hensigtssvarende Maade gjøres skikket til de gymnastiske Øvelser (Anordn. af 29 Juli 1814 § 23). - Apparaterne bør eftersees hvert Foraar om de ere i saadan Stand, at de uden Fare kunne benyttes, og i andet Fald deres Istandsættelse betimeligen besørjes. - Øvelserne bør ingenlunde foretages af Børnene uden behørigt Tilsyn. Badning bør anvendes allevegne, hvor Leilighed dertil gives, og saavel med Hensyn hertil som til Svømning ansees en halv Miils Afstand fra Vandet ikke hinderligt. Svømning og Badning bør helst foretages i Vandsteder, som have Sandbund og ligge paa aaben Mark, saaledes at de ere udsatte for Vinden fra alle Sider; men derimod bør de ikke foretages i Tørvegrave, eller paa Steder, hvor Vandet er urent eller muddret (Rskr. 14 Febr. 1832, 9 Marts 1833, 14 Januar 1834. 9 Febr. 1836).

Ved Circulaire fra Kirke- og Underviisningsministeriet af 27 Septbr. 1856 er anordnet en ny Lærebog i Gymnastikken, hvorhos det paalægges Sogneforstanderskaberne at føre nøie Tilsyn med at Gymnastikunderviisningen overalt i Skolerne fremmes paa behørig Maade overensstemmende med de i denne Lærebog indeholdte Forskrifter, samt drage Omsorg for at de til Underviisningen henhørende Apparater, saavel som Øvelsespladsen, til enhver Tid ere i tilbørlig og god Orden.

Ifølge samme Ministeriums Skrivelse af 23 Dcbr. s. A. gives der nu, efter den nye Gymnastiklærebogs Indførelse i Skolerne, ikkun 2de Gradationer i denne Underviisning; nemlig: den fuldstændige Underviisningsgrad, hvor Skolerne ere forsynede med Klattreapparater, og hvor alle de i Lærebogen fastsatte Øvelser blive foretagne, dog at naar en Skole af Mangel paa passende Leilighed ikke har Svømme- eller Badeøvelser, dette ikke udelukker den fra at henhøre under den fuldstændige Grad; og den mindre fuldstændige Underviisningsgrad, hvor Skolerne ikke ere forsynede med Klattreapparater, men derimod have de øvrige til Underviisningen hørende mindre bekostelige Redskaber.

18. Børnene skulle tvende Gange om Aaret, nemlig i April og October Maaneder, offentlig overhøres i Skoleforstanderskabets Nærværelse og gjøre

Rede for hvad de have lært. Ved denne offentlige Prøvelse, der bør afholdes paa den af Skoledirectionen opgivne Maade, og i alle Skoler være fuldført inden 1ste Mai og 1ste Novbr., skal det paaskjønnes, hvilke der i hver Klasse have lært meest, og hvis Flid, Sæder og Opførsel have været de bedste, saavel som hvorvidt de, der ville udskrives af Skoleprotokollen, have erhvervet de fornødne Kundskaber, eller om de behøve at forblive endnu længere i Skolen. Ordenen, hvorefter Børnene skulle sidde i Skolen, bestemmes ved Examen efter de derved meddelte Karakterer for Flid og Fremgang, saavel som for sædelig Opførsel, hvorved iagttages, at Dreng og Piger sættes paa særskilte Bænke. - Lister over Examens Udfald indsendes til Skoledirectionen. For modtvillig Udeblivelse fra de halvaarige Overhørelser, saavel som fra Bispe- og Provstevisitatser, kan Vedkommende mulkeres med 2 Mk. indtil 1 Rdr. for hvert Barn, som udebliver, (Anordn. 29 Juli 1814 § 25. 26). - Dagen, da Examen skal afholdes, bestemmes af Præsten i Forening med Skoleforstanderne, hvorefter Sogneforstanderskabet gennem dets Formand derom bliver at underrette. (Rskr. 2 Mai 1843).

Ved disse halvaarige Examinere, som afholdes i Sogneforstanderskabets Overværelse, kan Skolelæreren begynde Examinationen i de ham betroede Fag, hvorved hans Gaver og Methode bedst kan bedømmes; men, hvis nogen af Forstanderskabets Medlemmer forlanger det, bør han standse, da Enhver af disse maa have Adgang til - hvad iøvrigt Præsten meest passende kan paatage sig - selv at prøve Børnene med Spørgsmaal, som, skjøndt anderledes fremsatte end Lærerens, dog ligge indenfor Kredsen af de Kundskaber, som bør være Børnene meddelte (Rskr. 25 Marts 1837).

19. For at et Barn skal kunne udskrives af Skolen, maa det kunne gjøre tilstrækkelig Rede for hvad der er befalet at læres i Skolerne (Anordn. 1814 § 27), hvorhos det ved Rskr. af 19 Mai 1827 er paalagt Skolekommissionerne og i særdeleshed disses geistlige Medlemmer nøie at paasee, at intet Barn udskrives, førend det i Religion, Skrivning, Regning og Læsning har opnaaet tilstrækkelig Kundskab og Færdighed. Heri er ved Lov af 2 Mai 1855 § 4 skeet den Indskrænkning, at ethvert Barn, som har fyldt sit 15de Aar skal (uden Hensyn til dets Kundskaber) fuldstændigt udskrives af Skolen og meddeles det nødvendige Vidnesbyrd derom, naar dets Forældre eller Værge forlanger det. Forhen maatte for Børn, der havde opnaaet denne eller en høiere Alder, uden at have erhvervet tilstrækkelige Kundskaber, erhverves høiere Tilladelse.

Ligeledes er den ældre Skoleanordnings Bestemmelser "at intet Barns Skolegang maatte ophøre, førend det havde været til Confirmation" bleven forandret ved Loven af 2 Mai 1855, der i § 3 bestemmer: Ethvert Barn kan, naar det har fyldt sit 13de Aar, fuldstændigt udskrives af Skolen og faae det nødvendige Vidnesbyrd derom meddeelt, saafremt dets Forældre eller Værge forlanger det, og Barnet af Skolebestyrelsen ansees for at have opnaaet det Maal af Kundskaber og Færdigheder, til hvilket Skolen bør føre Børnene. - Iøvrigt mærkes Rskr. af 30 Decbr. 1841 og 10 Febr. 1842, hvorefter Børnenes Udskrivning ved den halvaarige Examen, som gaaer forud for Konfirmationsforberedelsen, bør forstaaes saaledes, at Skolegangen ikke maa ophøre og den egentlige Udskrivning af Skolen ikke finde Sted førend Barnet har

været til Konfirmation, eller dog kun en kort Tid førend Konfirmationssøndagen, hvorimod der ved den foregaaende Examen kun skal bedømmes, om Barnet har de nødvendige Kundskaber inde for at kunne udskrives af Skolen og antages til Konfirmation, skjøndt den egentlige Udskrivning ei endnu finder Sted. Spørgsmaalet: om et Skolebarn under dets Konfirmationsforberedelse endnu skal søge Skolen paa samme Maade som før, vil dog nu være at bedømme efter om det ved den forudgaaende Examen har de befalede Kundskaber fuldkommen inde, eller om den Tilvæxt af Kundskaber, som det under Konfirmationsforberedelsen kan modtage, er taget med i Betragtning ved dets Udskrivning.

20. Ethvert Barn, som udskrives af Skolen, skal af Sognets Skolebestyrelse meddeles en Attest, saavel om de Kundskaber, det i Skolen har erhvervet sig, som om dets Opførsel under Skolegangen. Paa denne Attest, som meddeles paa det for Skudsmaal anordnede stemplede Papiir, skal tillige anføres Vidnesbyrd fra Sognepræsten om Barnets Flid og Forhold under Konfirmationsforberedelsen, saavelsom de fremtidige Skudsmaal, som Præster eller Huusbonder i Overensstemmelse med Lovgivningen skulle meddele. (Anordn. af 1814 § 26). - Ifølge den senere Lovgivning skal denne Attest, som altid bør indeholde Attestation om naar og hvor Personen er døbt, samt konfirmeret, meddeles i de anordnede Skudsmaalsbøger, med mindre det, fordi Barnet ei er bestemt til den tjenende Klasse, forlanges, at den udstedes paa et særskilt Stykke stemplet Papir, der bør være af 4de Klasse Nr. 10 til 10 Sk. Fattige Børn erholde Skudsmaalsbogen paa Fattigkassens Bekostning.

21. For den Ungdom, som har været til Konfirmation, men desuagtet ønsker at blive ved at besøge Skolen for der at øve sig videre i Skrivning eller Regning, eller tage Deel i anden nyttig Underviisning, skal der efter Overlæg med Sogneforstanderskabet holdes Vinterskole 2de Gange om Ugen, og bør der hertil anvendes een Time hver Gang, saaledes, at der gives een Time ugentlig Underviisning til Mandspersonerne om Aftenen og een Time ugentlig til Pigerne om Dagen, alt efter Forstanderskabets nærmere Bestemmelse. (§ 28).

Ved Circulaire af 28 Mai 1846 har det daværende Kancellie anmodet samtlige Skoledirectioner om at opfordre Sogneforstanderskaberne til at virke til Aftenskoler Oprettelse, samt at gjøre disse opmærksomme paa, at medens Lys og Varme til slige Skoler ville være at bestride som de øvrige Udgifter ved Skolevæsenet, vilde det tillige være ønskeligt, om Skolelærerne kunde gives en Opmuntring til Vinterskolehold for den konfirmerede Ungdom, ved at gives et lidet Tillæg til deres Løn saalænge slig Skole holdtes, og ialt Fald for at anvende flere Timer ugentlig til denne Underviisning, end de efter Anordningen ere pligtige til.

Ifølge Loven af 8 Marts 1856 § 5 kan der af Skolefonden ydes Bidrag til Haandgjerningsskoler for ukonfirmerede Piger og til Aften- eller Søndagsskoler, samt i Kjøbstæderne til Tegneskoler for den konfirmerede Ungdom af Mandkjønnet. Hvor der paa Landet ere flere Forældre, der have Evne og Lyst til at gjøre Opoffrelser for at skaffe deres Børn en høiere Underviisning end den, der

kan blive dem til Deel i Almueskolen, kan der af Skolefonden ydes Bidrag til Oprettelsen af en Skole, hvori en saadan Underviisning meddeles. Den kan da søges saavel af den konfirmerede som ukonfirmerede Ungdom; forsaavidt den alene er bestemt for den førstnævnte, kan den indrettes til kun at meddele Underviisning om Vinteren. Befindes det hensigtsmæssigt, kan den knyttes til en Almuestole paa Landet eller til en Kjøbstadskole, naturligviis under Forudsætning af vedkommende Sogneforstanderskabs eller Borgerrepræsentations Samtykke.

V. Om Skoledisciplinen.

22. Børnene skulle møde i Skolen til de bestemte Tider, reenligen og sømmeligen paaklædte, samt medbringe de Bøger, som de der bruge, saasom Abcbogen, Luthers Catechismus, Religionslærebogen, eller hvilke andre Bøger, der i Fremtiden maatte anordnes (Anordn. 29 Juli 1814 § 29).

23. Naar Skolebørn ikke holdes reenlige, bør deres Forældre, Værger eller Huusbønder, ifald disse befindes at have Skyld deri, betale en Mulkt af 4 til 8 Sk. efter Sogneforstanderskabets Sigelse, for hver Gang de i denne Henseende befindes i Brøde (§ 30). Dersom det skjønnes at være Barnets egen Skyld, kan Læreren afsondre det fra de andre Børn og anvise det en særegen Plads i Skolen, hvorhos Børnenes Foresatte bør gives Underretning derom.

24. Børnene skulle vise Skolelæreren Ærbødighed og Lydighed, og nøie rette sig efter de Forskrifter, han maatte give i Henseende til god Ordens Vedligeholdelse i Skolen (§ 31). Skolelæreren har at agte paa, at Børnene bevise ham den tilbørlige Ærbødighed; derfor skal Børnene hilse ham staaende, naar han kommer ind i Skolen, og ligesaa naar de efter fuldendt Skoletid adskilles. - For at Børnene kunne vænnes til Orden, bør Læreren paasee, at de, hver Gang de forlade Skolen, forvare deres Bøger og Tavler paa det bestemte Sted, og tillige bør han have Tilsyn med at Bøgerne holdes ordentlige og reenlige.

25. Alle haarde Straffeinstrumenter i Skolerne skulle afskaffes og ingen Mishandling mod Børnene finde Sted. - Skulde nogen Skolelærer forsee sig ved at bruge haard og vilkaarlig Adfærd mod et Barn, da have dets Forældre, Værg eller Huusbønde i dette som i andre Tilfælde, hvor de maatte finde sig beføiede til Anke over Skolelæreren, at henvende sig til Sogneforstanderskabet, som efterat have undersøgt Klagens Rigtighed drager Omsorg for at Skolelæreren, saafremt han findes skyldig, straffes med Irettesættelse, Mulkt eller Afsættelse efter Omstændighederne (§ 32). Ved den ham betroede Skoletugt skal Læreren omhyggeligen vogte sig for Partiskhed, Lidenskab og Overilelse. Han bør afholde sig fra al saadan Behandling, som kunde have skadelig Indflydelse paa Børnenes Legemer; og navnlig maa han ikke give Børnene Ørefigen, Stød eller Slag med Haanden, knibe dem eller bruge Skjeldsord imod dem. - Heller ikke maa han indføre nogen Skambænk eller Skamkrog; og i det Hele ikke betjene sig af vanærende Straffe, som kunne qvæle Barnets Æresfølelse, og mere tjene til at forhærde end forbedre det. - Naar et Barn begaaer nogen Feil, bør han søge at rette det ved Formaninger, og naar dette ikke frugter, ved at nægte det at tage

Deel i Legetimerne. De Børn, som ere under 10 Aar, har han desuden Ret til at straffe med et lidet Riis; de større med en tynd Tamp. uden Knuder. I Tilfælde, hvor Læreren anseer de ham tilladte Straffe efter Forseelsens Beskaffenhed for utilstrækkelige, bør han indberette det til Sogneforstanderskabet og af dette vente nærmere Forholdsregler. - Børn, som oftere komme forsildigt, eller udeblive fra Skolen, kan Læreren, naar det er Barnets egen Skyld, udelukke fra Deeltagelse i de Fornøielser og Friheder, som tillades de andre Børn. Bliver Barnet ved dermed en heel Uge, skal Læreren desuden, efter Omstændighederne, flytte det een eller flere Pladser ned; og dersom dette endnu ikke hjælper, skal han anmelde det for Forstanderskabet, som nærmere bestemmer, hvorledes et saadant Barn bør straffes.

Skolelæreren maa om Vinteren ikke holde enkelte Børn tilbage i Skolen efter endt Skoletid, da deres Udebliven kunde foranledige Uro hos Forældrene, eller de i Mørket kunne tage fejl af Veien. Om Sommeren derimod kan en Udstrækning af Skoletiden tillades, dog i det Høieste kun een Time, i hvilket Tilfælde Børnene bør være under det fornødne Opsyn. (Rskr. 2 April 1831).

VI. Om Skolelærernes Beskikkelse.

26. Ingen maa antages til Skolelærer, med mindre han besidder de fornødne Egenskaber til vel at forestaae et saadant Embede og allerede er indtraadt i sit 21de Aar. Til den Ende bør Enhver, som ønsker at blive Skolelærer, med paalidelige Attester godtgjøre sin Alder, sin Duelighed og gode Forhold (Anordn. 29 Juli 1814 § 44).

Naar et Skolelærerembede bliver ledigt, skal den Kaldsberettigede dertil udvælge en af de Seminarister, der ere dannede paa det i Stiftet værende Seminarium, hvilket dog ifølge Rskr. af 23 Novbr. 1834 maa forstaaes saaledes, at det er tilstrækkeligt, naar den Kaldende er dimitteret fra et af de offentlige Skolelærer-Seminarier, uden Hensyn til, om det ligger i eller udenfor det Stift, hvorunder det ledige Embede hører. Undtagelse herfra kan kun finde Sted til Fordeel for en allerede bestikket Skolelærer, der har nydt Underviisning ved en af de Præster, som det er overdraget at give allerede ansatte Skolelærere en bedre Dannelse. (Anordn. af 1814 § 45).

Efter indgivet Forespørgsel har Kancelliet under 17 August 1830 tilkjendegivet Vedkommende: at Enhver, der er dimitteret fra et kongeligt Skolelærerseminarium, eller forundt særdeles Bevilling til at betragtes lige med Seminarister, eller endelig ved at underkaste sig Dimissionsexamen lige med Seminaristerne har erhvervet sig Dimissionsattest, nyder Godt af den Fortrinsret, som § 45 første Passus omhandler, men at den Undtagelse, der indeholdes, i Slutningen af samme § til Fordeel for Andre, kan ikke komme til Anvendelse, saalænge saadanne Fortrinsberettigede ere forhaanden.

27. Ifølge Lov af 8 Marts 1836 § 9 er Rettigheden til at kalde Skolelærere til ledigtblevne Embeder i Almindelighed overgaaet til Biskopperne og Skoledirektionerne. - Dog gjælder endnu Bestemmelserne i § 49 a og b af den

ældre Skoleanordning, hvorefter Kaldsretten tilkommer dem, der have funderet Skoler, som de selv underholde, og hvis Lærere de selv lønne, uden at de øvrige Hartkornseiere eller Brugere bidrage noget dertil; og ligeledes dem, der have bygget eller bygge anordningsmæssige Skoler, som baade indeholde Plads for Ungdommen og Bolig for Læreren, hvilket Sidste dog er at forstaae saaledes, at det kun er Den, der har bygget Skolen, der har Kaldsret til samme, men ikke hans Eftermand i Besiddelsen.

I Anordningen af 29 Juli 1814 § 50 bestemtes, at naar et Degnekald nedlagdes, og dets Indkomster henlagdes til Skolerne, skulde den, der havde Kaldsret til Degnekaldet, for Fremtiden kalde Skolelærer i det Distrikt, hvor Degnen før boede. - Denne Kaldsret til de fordums Degneembeder var forhen deelt imellem Bisperne og de adelige Kirkeieiere. men da Grundloven af 1849 afskaffede alle til Adel, Titel eller Rang knyttet Forrettigheder, bortfaldt de privilegerede Kirkeieieres Kaldsret og gik over til Biskopperne, der saaledes nu i Almindelighed have Ret til at kalde Skolelærere og Kirkesangere i alle de Distrikter, hvor der forhen boede Degne. - I alle øvrige Distrikter, med Undtagelse af de foranførte sjældnere Tilfælde, kalder vedkommende Skoledirection, der navnlig udøver den Lodseiere paa 32 Tønder Hartkorn forhen tilkommende Kaldsret, ligesom den og altid kalder Andenlæreren ved en Skole, selv om Biskoppen kalder Førstelæreren.

28. Denne Skoledirektionerne og Biskopperne tilkommende Kaldsret taber imidlertid det meste af sin Betydning ved den vedkommende Communalbestyrelse tilkommende Indstillingsret. Naar et Skolelærerembede bliver ledigt, skal, ifølge Loven af 8 Marts 1855 § 9, Skoledirectionen eller Biskoppen, ifald Kaldsretten tilkommer denne, uopholdelig offentliggjøre Beretning om Vacancen og de Embedet tillagte Indtægter i den Berlingske Tidende og vedkommende Stiftstidende. De inden 6 Ugers Udløb indkomne Ansøgninger tilstiller Skoledirectionen eller Biskoppen vedkommende Sogneforstanderskab, som derpaa i et Møde har at gjøre Forslag til Embedets Besættelse, ved at indstille tre af Ansøgerne til dette, hvoraf den Kaldsberettigede da udnævner Een. Finder Skoledirectionen eller Biskoppen imidlertid ingen af de Foreslaaede skikket eller værdig til Embedet, saa tilbagesendes Forslaget til Sogneforstanderskabet, med Angivelse af de Grunde, hvorfor det er forkastet. Finder Samme efter at have gjort sig bekjendt med disse, ikke Anledning til at opsætte et nyt Forslag, saa tilkommer Afgjørelsen Ministeriet, til hvilket samtlige Ansøgninger og Acter da indsendes. Enhver Skolelærer ved Almueskolerne skal aflægge Embedseed for Provsten, hvorefter han af Biskoppen meddeles Collats. Ligeledes bør enhver Skolelærer meddeles Kaldsbrev, hvilket skrives paa stemplet Papiir af 4de Klasse Nr. 6 (1 Rd. 72 Sk.), hvorimod Collatsbreve skrives paa Papiir af 4de Kl. Nr. 5 (84 Sk). Da Collats udstedes saavel til Efterretning for Menigheden, af hvilken Aarsag den skal forelæses i Kirken, som til Sikkerhed for Lærerne selv, saa beholde disse Originalerne i deres Værge, hvorimod Provsten bør meddeles en af Præsten verificeret Gjenpart deraf til Bevaring i Provstiets Archiv. (Rskr. 7de Dcbr. 1799).

VII. Om Skolernes Bygning og Vedligeholdelse, samt om Skolelærernes Lønning.

29. Skolestuen bør være rummelig og af en med Skolebørnenes Antal passende Størrelse. Den bør idetmindste være 4 Alen høi fra Gulvet til Bjælkerne. Tag, Dørre og Vinduer bør være tætte, og de sidste saaledes indrettede, at de kunne lukkes op. Grunden, paa hvilken Gulvet lægges, bør være opfyldt med Gruus eller stridt Sand, indtil 1/2 Alens Høide over den udvendige Jords Overflade. - Foruden de fornødne Indretninger af Borde, Bænke og Boghylder, skal der i enhver Skole anskaffes en sort malet Trætavle af 2 Alens Høide og 25 Alens Brede, der skal ophænges ved Lærerens Plads, ligesom der og til denne selv skal indrettes en saadan Forhøining, at et Bord og en Stol kunne staae derpaa (Anordn. 29de Juli 1814 § 52. 53).

Naar en ny Skole opføres, skal der drages Omsorg for, at der i Skolestuen idetmindste bliver 90 Kubikfod Rum for hvert af Børnene, som antages samtidig at ville blive underviste i samme. I Skolestuen skal være Brædegulv og en Ventil, og ved samme skal indrettes en Forstue, der idetmindste har 1/10 af Skolestuens Størrelse og er forsynet med Knager og Hylder. Vinduerne bør anbringes saa høit, at deres øverste Rand ikke er over eet Qvarteer under Bjælkerne, og de skulle være deelte i en øverste og en nederste Deel, der særskilt kunne oplukkes; i hvert øverste Vindue anbringes en Trækrude. Omkring Skolebygningen skal være et brolagt Fortoug af mindst 1 Alens Brede, og Gaarden bør ligeledes være brolagt, forsaavidt Sogneforstanderskabet anseer det for gavnligt. Gymnastikpladsen henlægges saavidt muligt saa nær ved Skolen, at den tillige kan benyttes som Legeplads. Ved Skolen bør være en Brønd og 3 Latriner. (Lov af 8 Marts 1856 § 2).

Foruden Skolestuen bør Skolelæreren have anstændigt Huusrum for sig og Familie, samt den fornødne Leilighed til 2 Køer og 6 Faar, saa og til at bevare sit Foder og Brændsel, samt den ham tillagte Jords Avling. (Anordn. 1814). - Hertil har nu Loven af 8de Marts 1856, hvad Beboelseslejligheden angaaer, føiet følgende nærmere Bestemmelser.

For Lærerne paa Landet bør idetmindste indrettes 3 Værelser med Brædegulv og Kakkellovn, Kjøkken, Pige- og Spisekammer. Lærerens tre Værelser bør idetmindste være 4 Alen høie fra Gulvet til Bjælkerne, og tilsammen bør de være 120 Qvadratalen store. - En Andenlærer paa Landet bør idetmindste have eet Værelse, 4 Alen høit og 40 Qvadratalen stort, med Brædegulv og Kogekakkellovn, samt den fornødne Leilighed til at opbevare det ham tillagte Brændsel.

- Dersom den nye Skole, der opføres paa Landet, paa Grund af Sognets Formuesforfatning kun beregnes paa en ugift Lærer og ikke er tillagt nogen Jordlod, skal der for ham indrettes to Værelser af samme Beskaffenhed som for Andenlærere. - I Regelen bør Kakkellovne være Vindovne. Bilæggerovne kunne kun anskaffes naar Brændselets særegne Beskaffenhed gjør det nødvendigt (§ 2).

Ere de alt opførte Skolebygninger, med hvad dermed staaer i Forbindelse, af ringere Beskaffenhed end ovenfor er bestemt, skal der i det Hele arbeides hen paa, at de fornødne Forandringer blive gjorte. Forsaavidt vedkommende Sogneforstanderskab ikke indvilliger i saadanne Forandringer, kunne disse kun finde Sted med Samtykke af Skoleraadet. Skolestuen bliver dog i alle Tilfælde at udvide, naar den ikke idetmindste har 50 Kubikfod Rum for hvert af Børnene, der samtidigt undervises i den (Lov af 8 Marts 1856 § 3).

Ved det, som i Loven af 8 Marts 1856 er foreskrevet om Skolestuen, ere Bestemmelserne i Anordn. af 29 Juli 1814 § 52 ikke satte ud af Kraft, idet den eneste Forandring, som deri er foregaaet, er den, at Gulvet i Skolestuen for Fremtiden altid skal være af Brædder. Ved Opførelsen af nye Skolebygninger, som iøvrigt skeer under Approbation af Skoledirectionen, bør derfor omhyggeligt paasees, at hvad derom er paabudt, saavel i Anordningen af 29 Juli 1814 som i Loven af 8 Marts 1856, strengt iagttages. (Circulaire fra Kirke- og Underviisningsministeriet af 25 Marts 1856).

Ved Skolebygningen skal, saavidt Omstændighederne tillade, anskaffes en Haugeplads af 1/2 til 1 Skjeppe Lands Størrelse, til Brug for Skolelæreren. Den fornødne Bygge- og Haugeplads maa i de Byer, hvor Gaderne ikke ere udskiftede iblandt Beboerne, tages af Gadejorden, naar den dertil er beqvem. Paa de Steder, hvor Bygge- og Haugeplads skal kjøbes, bør Landvæsenskommissionen, i Overværelse af Provsten, udsee den fornødne Plads og søge at mægle Forlig med Vedkommende om dens Afstaaelse for billig Betaling; men hvis saadan Forening ikke kan opnaaes, bør den udseete Plads, forsaavidt den nødvendigt udfordres til Bygningen, vurderes af 2de ved Retten udnævnte Mænd, og Vedkommende ere da pligtige at afstaae den for den af disse Mænd fastsatte Priis; dog kunne de forlange Omvurdering ved et dobbelt Antal af Retten udmeldte Mænd (Anordn. af 1814 § 52).

Spørgsmaalet om, hvormeget Udhuus der ansees fornødent til en Landsbyskole, maa afgjøres efter ethvert Steds Omstændigheder saaledes, at Læreren faaer Plads saavel til den Fourage, der ydes ham, som til det, han kan avle paa Skolens Jordlod, samt Ildebrændsel og Kreature. (Rskr. 14, October 1837). Iøvrigt ere Communerne pligtige at vedligeholde Skolebygningens Udhuuse, deriblandt Tærskeloen, samt det Indvendige og Udvendige af Lærerens Værelser, og at indrette Svinestie og Hønsehuus, ligesom ogsaa Reengjørelsen af Skoleskorstenene bør afholdes af Kommunen (Rskr. 4 Juli 1835, 14 October 1837, 3 Febr. 1844). Skolebygningerne skulle holdes assurede i den almindelige Brandforsikkring og Betalingen udredes af dem, hvem Bygningernes Vedligeholdelse paaligger (Rskr. 1 Apr. 1817).

Paa de Steder, hvor Beboerne hidtil have leveret Sand til Skolerne, er det fremdeles Pligt for dem at besørge denne Leverance efter Omgang blandt Distriktets kjørepligtige Beboere, saaledes at det tilkommer Sogneforstanderskaberne at bestemme, hvormeget Sand der skal præsteres, samt til hvilken Tid det skal leveres (Rskr. 27 Marts 1817).

Med Hensyn til de anordnede Brandredskaber bemærkes Rskr. af 23 Mai 1843, hvorefter Skoledistrikterne, som vedligeholde Skolebygningerne, ogsaa ere pligtige at anskaffe de i Anordn. af 23 Mai 1793 ommeldte Stiger, men ikke Spande og Kar, som kun skulle anvendes til Brandredskaber forsaavidt dette Huusgeraad findes hos enhver Familie, altsaa og hos Skolelæreren.

30. Skolelærernes Lønning og Emolumenter paa Landet, saaledes som disse ere bestemte i Anordningen af 29 Juli 1814, med nogle senere Indrømmelser, og senest ved Loven af 8 Marts 1856, ere, foruden Bopæl og Huusrum, Følgende:

a. Enhver Skolelærer bør nyde som Lønning: 6 Tønder Rug og 10 Tønder Byg, der leveres ham i Skjeppen, samt 25 Tønder Byg, som betales efter hvert foregaaende Aars Kapitelstaxt, dog kan efter Omstændighederne fastsættes en noget høiere eller noget lavere Indtægt. Derhos bør opgives, efter en rimelig Beregning, hvad de nærværende Indtægtskilder, saasom Degnetrave, Offer og Accidentser m. v. beløbe sig til, hvilket for Fremtiden skal tjene til Regel saaledes, at ikkun det Manglende bliver at ligne paa Sognebeboerne. (Anordn. 1814 § 55 a).

Paa det at Skolelærernes Løn, uden alt for stor Byrde for Landboerne, kan forbedres, skal efterhaanden som de nuværende Degne afgaae, Degneindkomsterne fordeles mellem Skolelærerne i Sognet, saaledes at Enhver nyder Degneindkomsterne for hans Skoledistrikt (§ 61). - Dog skal, hvor der er 2 eller flere Skolelærere i et Sogn, Høitidsofferet deles lige mellem dem alle, hvorimod der tilkommer enhver Skolelærer for sig det Offer og øvrige Indtægter, som falde ved ministerielle Forretninger af det Skoledistrikt, hvor han er Skolelærer (Rskr. 19 Marts 1833).

Herved kan mærkes Danske Lovs 2den Bog 15 Kap. 10 Artikel, der indeholder: "*at Degnene skulle nyde deres Offer paa de 3 store Fester, til Bryllupper, Barnedaab og Barselqvinders Kirkegang, saa og den sædvanlige smaa Redsel, Brød, Kage, Flesk, Gaas og Æg, som Bønderne hidindtil have givet. Item deres Degnetraver, hvor Degnetraver hidindtil have været givne, som skal være den tredie Deel saameget som Præsten bekommer; men hvor det hidtil har været brugeligt, at Degnen istedetfor Degnetrave har bekommet Korn i Skjeppen, der bør det derved at forblive.*" Hvad der saaledes har været ydet til de ældre Kirke- og Skolebetjente, er det, som ifølge Anordn. af 1814 skulle anslaaes til et rimeligt Beløb, saaledes, at dette Beløb skulde afdrages i den ved Anordningen bestemte Kornlønning, men iøvrigt Indtægterne selv ydes efter gammel Skik. Hvor der imidlertid i et Sogn ikkun var een Lærer og Beløbet af de forhaanden værende Skole- eller Degneindtægter enten vare ligesaa store eller større end den anordningsmæssige Løn, skulde disse Indtægter ansees som Æquivalent for Lønnen, uden at Læreren skulde afgive noget deraf som Overskud (Rskr. af 19 Marts 1833). Den Afgift af de forhenværende Degnekald, der svarede til det lærde Skolevæsen og under Navn af Degnepension paalaae Skolelærerembederne, er bortfalden ved Lov af 23 April 1850.

Ved Plakat af 22 Mai 1839 bestemtes endvidere: at forsaavidt det efter indhentet Betænkning fra vedkommende Skoledirection og Skolekommission befandtes, at Sognet eller Pastoratet kunde taale den forøgede Byrde, kunde det forventes bevilget af Kancelliet, at den Afkortning i den fastsatte Løn, som efter den approberede Skoleplan skulde finde Sted for Offer og Akcidentser, maatte bortfalde, samt at saadan Afkortning, under samme Forudsætning, maatte bortfalde i senere approberede Skoleplaner. Den Forbedring, der saaledes under visse Betingelser blev tilstaaet Skolelærerembederne, er nu ubetinget fastsat ved Loven af 8 Marts 1856 §15, hvorefter det Vederlag, som de Skolelærere, der besørge kirkelige Forretninger, herfor oppebære, fra Udgangen af 1856 ikke kommer til Afdrag i deres Løn. Hvor Omstændighederne tale derfor, kan Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet, efter Andragende fra vedkommende Sogneforstanderskab, bevilge Udsættelse af denne Bestemmelses Udførelse; men Andragendet maa da være indgivet inden 1 October 1856, da det ellers ikke kan komme i Betragtning.

Efter Overeenskomst med Sogneforstanderskabet, Skolelærerne og Fleertallet af de Ydende, kan Skoledirectionen samtykke i, at Qvægtiende, Nannest og andre lignende gamle Degneindtægter, der under forskjellige Navne ydes Skolelærerne, forandres for samtlige Ydere af disse Præstationer til en Afgift i Byg, der svares efter Kapitelstaxt. - Den Pengeindtægt, hvortil disse Præstationer ere ansatte i Planerne, skal fremtidig afkortes i den Sum, hvortil den planmæssig bestemte Bygindtægt, der betales efter Kapitelstaxt, beløber sig, og paa samme Maade skal fremtidigt forholdes med Afkortning for Indtægter af Legater, samt Offer og Akcidentser, forsaavidt samme vedbliver (Lov af 8 Marts 1856 § 17).

Skolelærernes aarlige Pengeløn skal beregnes efter den Kapitelstaxt, som i det løbende Aar er sat for det foregaaende Aars Afgrøde (Rskr. 3 Dcbr. 1836). Lønnen bør beregnes fra Nytaar til Nytaar, men paa hvad Tid af Aaret den skal udbetales, beroer paa Sogneforstanderskabet, og kun saafremt dette skulde træffe aldeles u hensigtsmæssige Bestemmelser i saa Henseende, vil der være Anledning for Skoledirectionen eller Ministeriet til at indskride. Iøvrigt finder Ministeriet det billigt, at Skolelærerne erholde den Deel af deres Løn, som udredes i Penge, udbetalt i visse aarlige Terminer, kvartalsviis eller i alt Fald halvaarsviis, medens Kornlønnen bør ydes dem om Efteraaret. (Kultusministeriets Skrivelse af 25 October 1855, i Pastor Friis's Haandbog for Skolebestyrelser og Skolelærere Pag. 97).

Ere Skolelærerne i et Sogn derom enige, besørger Sogneforstanderskabet de Naturalydelser, der tilkommer Skolelærerne, opkrævede og afleverede til disse skolelærernes Ret til selv at oppebære Naturalydelser af Yderne bortfalder ved Vacance. Naar Sogneforstanderskabet og Skolelærerne derom ere enige, bortfalder Naturalydelser af Korn, og Erstatning ydes i Penge efter den for Distriktet gjældende Kapitelstaxt. Ved Vacance bortfalder Naturalydelser af Korn mod forannævnte Vederlag (Lov af 1856 § 18).

Da der var forespurgt, om de saakaldte gamle Degneindtægter (Degnetrave, Julerente m. m.) kunde antages at være bortfaldne ved Loven af 20 Juni 1850,

saaledes, at alle Udgifterne til Skolevæsenet skulde udredes ved Ligning, svarede Kultusministeriet under 30 Marts 1852, at Loven af 20 Juni 1850 § 18 ikkun angaaer de Ydelser, der ere Gjenstand for Ligning eller Fordeling efter Hartkornet, hvorfor den ikke kan finde Anvendelse paa de gamle Degneindtægter, der ikke grunde sig paa Ligning, men fra Arilds Tid have været svarede med noget Vist af hver Gaard. Heller ikke kunde disse Ydelser, der før Hartkornsegaliseringen ikkun svarede af det ufrie Hartkorn, nu overføres paa det forhen privilegerede, men der maatte ved Udredelsen heraf forholdes paa samme Maade som før, med mindre samtlige Beboere, paa hvilke Ligningen vilde falde, gave deres Samtykke til Forandringen. - Ifølge Kultusministeriets Skrivelse af 24 Juli 1855 maa, naar en Gaard udstykkes og en Hovedparcel deraf bliver tilbage, Læreren, eller hvem Optrækningen af de gamle Degneindtægter iøvrigt tilkommer, for deslige Ydelser af den samlede Gaard kunne holde sig til Hovedparcellisten; men hvis der ved Udstykningen ingen Hovedparcel er bleven tilbage, maa de Vedkommende holde sig til de enkelte Parcellister, dog at Sogneforstanderskabet bør udfærdige en Fortegnelse over Ydelsernes Fordeling paa Parcellisterne.

31. (b). Kirkesangerløn m. m. - Dersom der er flere Skolelærere i et Sogn, skal den af dem, som Sogneforstanderskabet finder bedst skikket til at være Kirkesanger, beskikkes dertil, og derfor nyde 10 Rd. mere, end hvad ham ellers som Skolelærer tilkommer (Anordn. af 1814 § 61). Disse 10 Rdr. tilkommer Kirkesangeren, om han endog er eneste Skolelærer i Sognet, (Pl. 22 Mai 1839). men kan iøvrigt kun tillægges een Skolelærer i hvert Sogn. I det Tilfælde, hvor en Skolelærer nyder et heelt Degnekalds gamle Indtægter uforandrede, tilkommer der ham ingen Kirkesangerløn. (Rskr. 1 Febr. 1840).

For de i Anordningen af 29 Juli 1814 Bilag A. § 39 Kirkebyens Skolelærer paalagte Forretninger (Klokkernes Ringning, Kirkens Reengjørelse, Antegnelse til Skriftemaal m. m.) tilstaaes ham en aarlig Godtgjørelse af idetmindste 10 Rd. - Er Godtgjørelsen i Skoleplanen ansat høiere, skeer heri ingen Nedsættelse. Finder Skoledirectionen, at 10 Rd., eller hvilket større Beløb der planmæssigt maatte være bestemt, ei afgiver tilstrækkeligt Vederlag for de Læreren ved disse Forretningers Besørgelse paaførte Udgifter, da er Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet berettiget til at forhøie denne Godtgjørelse med Sogneforstanderskabets Samtykke, eller, hvis dette nægtes, Skoleraadets. (Lov af 1856 § 16).

Ved Loven af 8 Marts 1856 § 12 blev det paalagt Skoleraadet at undersøge de til Skolevæsenet henlagte Legater, samt andre lignende Gaver, og afgive Indberetning derom til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet inden Udgangen af Aaret 1856. Legaterne og deslige skulle kun da komme Communens Skatteydere tilgode, naar det klarligen sees, at det har været Fundators Villie at lette Communen den Byrde, som Udgifterne til Skolevæsenet ellers vilde paaføre samme. Hvor dette ikke er Tilfældet, bliver deres Beløb enten at anvende til at forbedre Communens Skolevæsen udover det lovbestemte Minimum, eller til at forhøie Læreren Løn, alt efter hvad der skjønnes at have været Fundators Villie. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet er dog,

efter Andragende fra Sogneforstanderskabet, bemyndiget til at udsætte denne Bestemmelses Gjennemførelse, eller bevirke den gennemført efterhaanden, hvor det maatte findes, at billigt Hensyn til stedfindende særegne Forhold tilraader dette.

32. (c). Skolepenge. Skolelærerne tilstaaes derhos et Tillæg til deres Løn, der enten, beregnet til 3 Mark for hvert Barn, som ved Aarets Begyndelse søger Skolen, paalignes Beboerne efter de samme Regler som de øvrige Communalafgifter og under Eet med disse, eller tilveiebringes ved Skolepenge, der af Skoleraadet fastsættes efter Forslag af Sogneforstanderskabet til fra 1 til 2 Rdr. om Aaret for hvert Barn; dog at den, der har to skolesøgende Børn, betaler halvt for det ene, og den, der har tre eller flere betaler kun for to. Sogneforstanderskabet kan vedtage Nedsættelse af eller Fritagelse for Skolepengene for saadanne Beboere, som behøve Lettelse. Forsaavidt den saaledes tilveiebragte samlede Sum af Skolepenge til Læreren maatte være mindre end 3 Mk. for hvert Barn, der ved Aarets Begyndelse søger Skolen, paalignes det Manglende Beboerne efter samme Regler som de øvrige Communalafgifter og under Eet med disse.

Paa hvilke af de anførte Maader dette Tillæg til Skolelærernes Løn skal tilveiebringes i de enkelte Communer, afgjør enhver Communes Sogneforstanderskab for sin Communes Vedkommende, hver Gang for et Tidsrum af fem Aar.

Ere flere Lærere ansatte ved samme Skole, da fordeles dette Tillæg mellem dem. i Forhold til det Antal Timer, i hvilke de meddele Underviisning i Skolen. Timelærere faae derimod ikke nogen Deel i dette Tillæg. (Lov af 8 Marts 1856 § 11).

33. (d). Alderstillæg. Der skal i enhver Skoleraadskreds oprettes visse Portioner Alderstillæg for Skolelærerne. Den Sum, som Skolefondene ere pligtige til at anvende hertil, bestemmes for Amtets Vedkommende til 1 Rdr. (paa Bornholm 4 Mk. 8 Sk.) for hver 12 Tdr. Hartkorn, hvortil Amtets Jorder ere ansatte ved den nye Matricul, og for Kjøbstæderne til et Beløb, der staaer i samme Forhold til Amtets Bidrag, som det, der er mellem Kjøbstæderne og Landets Befolkning. Den samlede Sum deles dernæst i Portioner paa 50 og 25 Rdl., saaledes at der af de lavere Portioner bør være et større Antal end af de høiere; de nærmere Bestemmelser træffes af Ministeriet ved et Regulativ, som udarbejdes af Skoleraadet. Til disse Alderstillæg ere Lærerne i Skoleraadskredsen berettigede i Forhold til Længden af deres Embedstid i det offentlige Skolevæsens Tjeneste, dog saaledes, at de, der kun om Vinteren meddele Underviisning i en Skole, ved at undervise i to Vintre kun faae eet Aars Anciennitet, hvorhos de kun skulle have Adgang til Alderstillæg forsaavidt der ei har været nogen Afbrydelse i denne deres Virksomhed, (Lov af 8 Marts 1856 § 10).

Ved Circulaire af 13 Aug. 1856 har Ministeriet for Kirke- og Underviisningsv. tilskrevet samtlige Amtsskoledirectioner og Skoleraad Følgende:

1. at Ansættelse som Hjælpelærer ikke skjønnes at kunne komme i Betragtning ved Spørgsmaal om Adkomst til Alderstillæg, men at en Skolelærers Tjenestetid først kan regnes fra den ham meddeelte Collatses Dato, dog at den Tid, hvori han maatte have været constitueret i et Embede, forinden han erholdt fast Ansættelse, bør medregnes til Arbeidstiden, forsaavidt han ikke maatte have været constitueret i en anden Lærers Sted.

2. at Alderstillæggene i Regelen bør udbetales halvaarsviis ved hvert Halvaars Slutning, men at dog ved indtræffende Vacance i Halvaarets Løb, enten ved Afskedigelse eller Dødsfald, den Fratrædende eller hans Bo maa være berettiget til at oppebære Alderstillægget indtil Afskedigelsen eller Dødsfaldet.

3. at Amtsskoledirectionen bestemmer hvilke Lærere i Amtsraadskredsen der kunne ansees berettigede til at aspirere til Alderstillæg, og ved indtrædende Vacance afgjør hvo der staaer for Tour til at rykke op.

34. (e). Brændsel. Som Brændsel til hans og Skolens Fornødenheder nyder Skolelæreren 6 Favne Bøgebrænde aarligen, eller saameget af andet Brændsel eller Tørv, som Skoledirectionen finder at være af lige Værdi dermed. Dette Brændsel skulle vedkommende Jordegodseiere eller Selveiere (hvortil og regnes Arvefæstere med Ret til at sælge og pantsætte) udrede i Forhold til det Hartkorn, som er underlagt Skoledistriktet; men Bønderne i samme skulle være pligtige at skjære, skrue og hjemføre Tørvene, samt at skove og hjemkjøre Brændet til Skolen. - Valget mellem Bøgebrænde og andet Brændsel eller Tørv tilkommer Yderne. - Naar Jordegodseiere paa egen Bekostning have opbygget eller herefter opbygge anordningsmæssige Skoler, og vedligeholde disse uden nogen Udgift for Distrikternes Beboere, maa Værdien af det Brændsel, som skal leveres til disse Skoler, lignedes paa Skoledistrikternes Beboere paa samme Maade som de øvrige Udgifter til Skolen (Anordn. af 29 Juli 1814 § 55 b).

Det er Skoledistriktets Grundeiere, nemlig ikke blot Jordegodseiere, men og de mindre Selveiere, der ere pligtige at anskaffe Skolebrændsel, hvorimod Behandlingen og Transporten deraf tilkommer Distriktets Bønder, hvorved forstaaes: ikke blot Fæstebønder, men og Selveiere og Arvefæstere, som forøvrigt selv deeltage i Brændselets Ydelse (Rskr. 28 Septb. 1830). - Men ifølge Loven om Hartkornets Liighed af 20 Juni 1850 § 14 og 16 er endvidere selve det privilegerede Hartkorn paalagt at deeltage i de Arbeider og Kjørslers til Skolevæsenet, som det før var fritaget for; og Skovning, Tørvegravning og Hjemkjørsel af Brændselet skal saaledes nu, forsaavidt det besørgeres in natura, besørgeres. saavel af privilegerede som uprivilegerede Hartkornsbrugere; dog at Huusmand og Inderster, der forhen deeltog efter Omgang med Gaardmændene i Brændselets Bearbejdelse, nu ifølge Forordn. af 27 Mai 1818 ere fritagne derfor. - Derimod har Loven af 20 Juni 1850 ingen Indflydelse paa Grundeiernes Forpligtelse til at udrede Skolebrændsel, og dettes Anskaffelse paaligger saaledes endnu samtlige Hartkornseiere i Skoledistriktet, nemlig saavel Godseiere som Selveiere i Forhold til deres eiende Hartkorn, men derimod ikke Fæstere (Min. Skr. af 27 Aug. 1852 og Rskr. 22 Dcbr. 1840).

Derimod kan Godseieren, uden Godtgjørelse til Fæsterne, udvise Skoletørven i de Moser, som findes paa hans Fæstebønders Lodder, naar disse Moser desuden ere tilstrækkelige til Fæsternes eget fornødne Brændsel. Dersom ingen Tørvemose findes i Skoledistriktet, vedkommende Godseier tilhørende, ere de vedkommende Beboere pligtige at skjære, røgte og hjemføre Tørven fra de nærmeste Moser, som Godseieren kan disponere over, hvilket, saafremt han vælger at levere Brænde, ogsaa gjælder med Hensyn til Skoven. Naar Godseieren saaledes anviser fornøden Skjæreplads til Tørv, eller den bestemte Brændsel til Skolen saa nær som muligt, samt forsvarlig og tilstrækkelig, staaer han iøvrigt ikke (uden for sin Andeel) til Ansvar med Hensyn til Behandlingen; men Skolepatronen skal i Tilfælde af Forsømmelse holde sig til Bønderne selv (Rskr. 20 Juli 1819). I Tilfælde, hvor der til Hovedgaarden eller Godset ingen Skov eller Tørvemose hører, er Godseieren alligevel pligtig at levere Brændsel i Forhold til det Godset underliggende Hartkorn (Rskr. 2 Febr. 1843).

Forhen vare Præsterne fritagne for at udrede Skolebrændsel af Præstegaardshartkornet; men dette er nu hævet ved Lov af 8 Marts 1856 § 8, saa at de ikke blot ere pligtige til at bidrage til Brændselets Udredelse, hvad Materialet angaaer, men og at deeltage i sammes Behandling og Befordring.

Vedkommende Ydere skulle blot hjemkjøre Brændselet og aflevere det ved Skolen, hvorimod Læreren ikke kan forlange Tørven indbaaren eller sat i Stak, og Brændet kan kun fordres leveret i Favnestykker, men ikke smaa hugget til Forbrug, i hvilken Henseende der ingen Forskjel kan gjøres mellem det til Skolens og det til Lærerens eget Brug bestemte Brændsel (Rskr. 21 Juni 1817, 15 Octobr. 1836, 22 Dcbr. 1840, 3 Febr. 1844). Brændselet bør ydes in natura og ikke godtgjøres med Penge (Rskr. 8 August 1829). - Paa Spørgsmaalet om Tiden, da Brændet bør leveres, har Kancelliet under 28 Aug. 1842 svaret: at da Aaret med Hensyn til Brændsel, ifølge Skoleanordningens § 64 Littra c skal regnes fra 1ste November til 1ste November, bør Brændet være skovet og tilkjørt idet Seneste inden Brændselaarets Begyndelse.

Valget mellem Bøgebrænde og andet Brændsel, saasom Birk, Ell og andre bløde Træsarter, samt Tørv efter Egnens Beskaffenhed, er ubetinget overladt til Yderne; og der kan ei forlanges videre, end at samme er af lige Værdi med det bestemte Quantum Bøgebrænde, hvilket, saavel som Brugbarheden deraf (f. Ex. om der leveres Tørv), Sogneforstanderskabet maa kunne bedømme og Skoledirectionen afgjøre (Rskr. 27 Aug. 1836).

Kancelliet har ved Cirkl. af 6 Novbr. 1838 bekiendtgjort efterstaaende Tabel over de i Danmark til Brændsel meest brugelige Træsarters Hedeevne, som Maalestok, hvorefter Skolelærernes Brændselsquantum kan beregnes, tilligemed følgende Bemærkninger: Træ, der i rund Tilstand holder fra 3 til 5 Tommer i Diameter, henregnes til Fagotter, og kun det, der holder over 5 Tommer, kan flækkes og henregnes til Kløvtræ; naar imidlertid Træ af saa ringe Dimensioner anvendes til Kløvbrande, flækkes det i Regelen kun eengang og dette saakaldte eenkløvede Brænde kan som Handelsvare betragtet ikke holde Priis med Brænde af sværere Dimensioner. Tørv regnes i Forhold til Brænde almindeligviis

saaledes, at 6 Læs gode Tørv, 500 Stkr. pr. Læs, Tørvene 10 Tommer lange, 5 Tommer brede og 3 Tommer tykke, ansees lige med 1 Favn Bøgebrænde. (Asp. Haandbog i Lovg. om Skolevæsenet Pag. 196).

Tabel

over de Træarters Hedeevne, som i Danmark hyppigst bruges til Brændsel.

(Synes lidt speciet til at bringes her. Hvis der ønskes en tabel til dybtgående studie kan jeg sende som pdf-fil.)

35. (f.) Fremdeles tilkommer Skolelæreren fornøden Jord til 2 Køers og 6 Faars Græsning; samt af Vinterfoder til Kreature 4 Læs Hø a 32 Lispund og 8 Læs Halm a 24 Lispund, som af Yderne tilføres ham (Anordn. 29 Juni 1814 § 53 d og c).

Allerede før Udskiftningen fandt Sted vare Degne og Skoleholdere paa de fleste Steder berettigede til nogen Græsning paa de fælles Bymarker og erholdt da rimeligviis ogsaa Vinterfoder til Kreature. Da Forordningen om Fællesskabets Ophævelse udkom, foreslog denne, at der istedetfor Græsning skulde tildeles dem Jord paa et beleiligt Sted. Størrelsen af denne Jordlod, saavelsom den Erstatning, som det hele Skoledistrikt burde yde til den eller de Lodseiere, der afgave Jorden, skulde bestemmes af "*de uvillige Mænd, der ved enhver Byes Udskiftning bleve af Retten udmeldte til at taxere og klassificere Jorderne under Landinspecteurs Bestyrelse*" (Forordn. 7 Octobr. 1781).

Senere bestemte Plakat af 25 Novbr. 1801, at alle Degne, som tillige holdt Skole og alle faste Skoleholdere paa Landet skulde ved Udskiftningen udlægges fornøden Jord til 2 Køers og 6 Faars Græsning, forsaavidt de ikke allerede vare forsynede dermed; og de skulde desuden nyde hvad de hidtil havde nydt af Vinterfoder til deres Kreaturers Underhold. I allerede udskiftede Byer, hvor dette ikke var skeet, skulde Skoleholderen ligeledes tillægges fornøden Jord til 2 Køers og 6 Faars Græsning, saa nær ved Skolen som muligt, der i Overensstemmelse med Fr. af 8 Juni 1787 § 1 kunde tages fra de udskiftede Gaarde, imod Godtgjørelse til vedkommende Lodseiere, som skulde udredes af Skoledistriktet.

Videre bestemtes i Placat af 18 April 1804: at Beboerne i de Byer, som vare saalangt fra den Hovedskole, hvorunder de henhørte, at deres Børn ikke kunde søge den, skulde naar formedelst saadan Hovedskolens Fraliggenhed særskilte faste Skoler oprettedes, være fri for at udlægge Jord in natura til Hovedskolen eller derfor give Vederlag i Penge; de vare saaledes alene pligtige til at anskaffe Jord til deres egen Skole, ligesom de Beboere, hvis Børn søgte Hovedskolen, uden Hjælp fra hine vare pligtige at afgive Jord til Hovedskolen. - I Overensstemmelse hermed indeholder Rskr. af 25 Octobr. 1823: Et Skoledistrikt, som har udlagt Jord til dets egen Skole, kan ikke paalægges at bidrage til Jords Udlæg for et andet Skoledistrikt, som oprettes i Sognet, med mindre Beboerne i det nye Skoledistrikt maatte have ydet Bidrag i Jord eller Penge til Skolejords Anskaffelse for Skolen i det Distrikt, hvorfra de adskilles, i hvilket Tilfælde det er billigt og overensstemmende med Pl. af 18 April 1804, at

Beboerne i det gamle Skoledistrikt bidrage til Jords Anskaffelse for det nye Skoledistrikt, idetmindste med saameget som Beboerne i dette have bidraget til Jords Anskaffelse for det Distrikt, hvorfra de adskilles.

Da Anordn. af 29 Juli 1814 § 63 foreskriver, at de Degneembederne tilliggende Jorder, som ikke behøvedes til de reglementerede Skolelodder, skulde sælges eller bortleies til Fordeel for Hjælpekassen, saa blev paa mange Steder, hvor slige større Jordlodder fandtes, det overskydende Areal bortsolgt, hvorved i Regelen de bedre Skolelærerembeder betydeligt forringedes, og dette var saa meget mere beklageligt, som disse Salg i almindelighed skeete paa en Tid, da Jorderne stode i saare lav Priis. Paa enkelte Steder ere dog endnu Skolelodder bevarede, som betydeligt overstige den reglementerede Størrelse, og om disse byder nu Loven af 8 Marts 1856 § 7: at den Degnejord, der ikke er bortsolgt, kan fremtidigt ei sælges, men den skal anvendes til efter Omstændighederne at forbedre en enkelt, eller alle Skolelærernes Kaar i Communen.

Landsbyskolelærerne ere fritagne for alle Skatter, Bankrenter og andre offentlige Afgifter, forsaavidt disse hvile paa den anordningsmæssige Skolelod, saa at Beløbet udredes af Sognets eller Pastoratets Beboere, i Forbindelse med hvad der ellers i Overeensstemmelse med Skoleanordningens § 56 paalignes disse. Hvor Skolelodden er tiendepligtig, bør Communen ligeledes udrede Vederlaget, ligesom den og har at betale Brandforsikkringspræmien for Skolebygningen. (Pl. 22 Mai 1839 § 1). Ligeledes ere Skolelærerne fri for Veiarbeide, der, forsaavidt Skolelodden angaaer, præsteres af Communen (Rskr. 2 Aug. 1828), samt for at deeltage i Snekastning, med mindre Læreren foruden sin Embedsjord endnu er i Besiddelse af saa megen Jord, at han for at kunne benytte den i Forbindelse med sin Embedsjord maa holde Tjenestekarl (Rskr. 6 Mai 1841). - Den ommeldte Fritagelse for Skolelodden gjælder ei alene om de Bidrag, som efter Lovgivningen opkræves alene af Hartkornet, saasom Kjørsler, Veiarbeide, Bidrag til Jordemødre og Amtsrepartitionsfonden m. m.; men ogsaa om de Bidrag, som lignes deels efter Hartkorn deels efter Formue og Leilighed, saasom Bidrag til Fattig- og Skolevæsenet, saaledes at Communen ogsaa med Hensyn til disse har at udrede den Deel, som falder, paa Hartkornet. - Om Communerne skulle bære Skatter og Afgifter af hele Skoleloddens Hartkorn, naar denne er større end Anordningen bestemmer, vil beroe paa, om Lodden er tillagt Læreren som Skolelod efter Anordningen, da Communen saa bør udrede Skatterne, om Lodden endog maatte være noget større end hvad der efter Lovgivningen strengt udkræves. Hvor derimod Skolelæreren er tillagt en større Lod end Anordningen bestemmer, for at den overskydende Deel skal være Æquivalent for andre Dele af Ligningen, skal Communen kun bære Skatter og Afgifter af den overskydende Deel af Hartkornet, naar Bestemmelsen, hvorved samme er bleven Læreren tillagt, er skeet efterat Placaten af 22 Mai 1839 er udkommen, hvorimod Læreren selv bør betale Skatter og Afgifter for det overskydende Hartkorn, naar dette tidligere under den forannævnte Forudsætning har været ham tillagt (Indenrigsm. Skr. af 3 Febr. 1852).

Hegnet omkring Skolernes Jordlod, Gaard og Have skal reises og vedligeholdes af Distriktets gaardbrugende Beboere og fordeles efter

Vedkommendes Hartkorn. (Skoleanordn. § 54 og Rskr. 8 Juni 1843), der naturligviis er at forstaae saaledes, at Skolejordens Naboer skulle opføre og vedligeholde deres anordningsmæssige Halvdeel af bemeldte Hegn foruden den Part, der tilfalder dem som Beboere af Skoledistriktet (Rskr. 31 Jan. 1843). I Anledning af det Spørgsmaal: om Distriktets Beboere, som vedligeholde Skolehegnet, have Ret til Gjerdselhugst paa samme, har Kancelliet under 6 October 1842 reskriberet: at den Gjerdsel, som voxer paa Skolehegnet, bør anvendes til dettes Vedligeholdelse, og hvad dertil ei benyttes, bør tilhøre Skolelæreren som Produkt af Skolelodden; dog kan, forsaavidt Hegnet vedligeholdes efter Deling mellem Beboerne og ikke ved Omgangsarbeide mellem dem, den Ene ikke være berettiget til at benytte Gjerdsel fra den andens Part, hvorimod Enhver paa sin Part er berettiget til at beplante Hegnet for at gjøre det des fuldkommere, og Læreren bør afholde sig fra Hugst af Væxterne paa Hegnet, forsaavidt de behøves til Hegning (Rskr. 20 October 1820 og 6 October 1842). Ogsaa Præsterne ere nu pligtige at deeltage i fornævnte Hegningspligt.

Skolelæreren maa ikke sælge af den Tørv eller Tørvemasse, der muligen findes i den ham tillagte Jordlod; ei heller, under Nogetsomhelst Paaskud, lade slig Tørv bortføre til Forbrug af Andre, om den end ikke sælges for Penge; men hvor der findes betydeligt Tørveskjær paa Jordlodden, kan Tilladelsen til at sælge meddeles gennem vedkommende Ministerium, efter foregaaende Undersøgelse af kyndige Mænd (Pl. 31 Juli 1819 og Skr. af 6 Novbr. 1832). - Heller ikke maa Sæd i Straaet, Græs eller Kløver, Hø eller Halm, som avles paa en Skolelod, ligesaa lidt som den af Distriktet leverede Fourage, bortsælges eller afhændes, da det tilhører Embedet. Skulde der være noget enkelt Tilfælde, hvori Undtagelse billigen og uden Skade for Lodden kan gjøres, ere Amtmanden og Præsten bemyndigede til at tilstaae saadan Undtagelse. Dog maa den ved Skolehuset samlede Gjødning i intet Tilfælde afhændes eller bortføres: Alt under en Mulkt af 5 til 50 Rd., der endog kan skærpes til det Dobbelte, hvorhos Eftermanden desuden er berettiget til at søge Erstatning for den Skade, der saaledes er tilføjet ham af hans Formand (Fr. 9 Febr. 1831).

Vinterfouragen, der skal udredes distriktsviis, fordeles nu paa alt Hartkornet uden Undtagelse, saavel Bondehartkorn som det forhen privilegerede, hvortil Præstegaardshartkorn medregnes, hvorhos er at mærke, at Bidraget fra dette sidste kommer det Skoledistrikt tilgode, hvori Præstegaardsjorderne eller det øvrige vedkommende privilegerede Hartkorn er beliggende (Skr. fra Kirke- og Underviisningsm. Af 30 Marts 1852). Naar Halmen, der ydes Skolelæreren i Fourage, baade i Qvantitet og Qvalitet er forsvarlig, og som Foder betragtet almindelig god, tilkommer Yderne Valget af det Slags Halm, som de ifølge Egnens Dyrkningsmaade og de øvrige Omstændigheder see sig istand til at levere. Navnlig er det Yderne overladt, om de ville præstere Rug, Byg eller Havrehalm, og Skolelæreren kan ikke fordre Fouragen ydet med 1/3 af hvert Slags (Rskr. 4 Novbr. 1826, 5 Dcbr. 1829, 15 Marts 1836). Resterende Fourage kan anskaffes af Sogneforstanderskabet og i Mangel af mindelig Betaling kan Beløbet inddrives ved Udpantning.

36. For hvert Skolelærerembede bestemmer Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet en Reguleringssum. Ved sammes Fastsættelse beregnes Offer og Akcidentser efter hvad de have udgjort i de sidste ti Aar. Kornets Priis ansættes efter de for hvert Sted gjældende Kapitelstaxter i samme Aaremaal; andre Naturalpræstationer, Brugen af Fribolig og Embedsjord, anslaaes til Penge efter hvad der skjønnes i samme Tidsrum at have været de gjængse Priser paa Egnen. Hvert tiende Aar foretages en Omregulering, og ville da Skolepengene eller det i sammes Sted trædende Tillæg ligeledes være at beregne efter hvad det har udgjort i de sidste 10 Aar (Lov af 8 Marts 1856 § 19).

37. Ved en Kirkesangers og Skolelærers Afgang fra Embedet, bliver Indkomsterne at dele mellem hans Enke eller Arvinger - og den tiltrædende Kirkesanger og Skolelærer saaledes:

a. Af den i Anordningens § 55 a ommeldte Korn- og Pengelønning nyder den Fratrædende, hans Enke eller Arvinger, saamange Tolvte dele, som han har tjent Maaneder i det løbende Aar, beregnet fra Nytaar til Nytaar.

b. Samme Grundsætning følges i Henseende til de særegne Indkomster for Kirkesangerembedet, som omhandles i Anordningens § 61 (de gamle Degneindkomster og Kirkesangerlønnen) samt Produkterne af Jordlodden; dog at i sidste Henseende Omkostningerne paa Jordens Dyrkning, Besaaening og Indhøstning forlods godtgjøres efter uvillige Mænds Skjøn.

c. Af det i Anordningens § 55 b bestemte Brændsel beregnes de to Trediede dele paa Vintermaanederne, nemlig fra Novbr. til April Maanedes Udgang, og den øvrige Trediedeel paa de andre Maaneder i Aaret, som i denne Henseende bør regnes fra 1 Novbr. til 1 Novbr. Den afgaaede Skolelærer, hans Enke eller Arvinger, nyder deraf den forholdsmæssige Andeel for saamange Maaneder, som han har tjent af det løbende Aar, hvorimod det øvrige for Aaret leverede Brændsel bør afgives til hans Eftermand i Embedet.

d. I Henseende til det Skolelærerne efter § 55 c tilkommende Vinterfoder, bør Tiden regnes alene fra November til April Maanedes Udgang, og den fratrædende Skolelærer, hans Enke eller Arvinger nyder deraf 1/6 Deel for hver Maaned af ovenmeldte Tid, hvori han har tjent; det øvrige, for Vinteren, leverede Foder bør afgives til Eftermanden.

Den fratrædende Skolelærer, hans Enke og Arvinger skal beholde Indkomsterne til Udgangen af den Maaned, i hvilken Vacance indtræffer, og være berettigede til at beboe Skolebygningen indtil Ejermanen er kaldet (§ 64 d).

- Disse Bestemmelser ere imidlertid ved Kgl. Resolution af 29 Dcbr. 1837 saaledes forandrede: at enhver fratrædende Skolelærer, saavel som en Afdøds Enke og Arvinger maa beholde Embedets Indkomster indtil Eftermandens Kaldsbrevs Datum, naar Kaldelsen skeer inden den i Anordningen bestemte Tid af 6 Uger, og vedkommende Sogneforstanderskab er derhos bemyndiget til, efter

Omstændighederne, at tilstaae Skolelæreres Enker og Børn Brugen af Skolebygningen indtil 12 Ugers Dagen efter Mandens Død, imod at der indrømmes den tiltrædende Skolelærer et Værelse sammesteds for sin Person, og at han imidlertid erholder samme Ret for sin Familie i den Skolelærerbolig, han forlader, som den, der saaledes tillægges den afdøde Skolelærers Enke og Børn i den, hiin tiltræder. Sogneforstanderskabet skal endvidere, saavidt muligt, drage Omsorg for, at den afdøde Skolelærers Enke kan erholde en passende Bolig, naar hun udflytter af Skolebygningen, hvilket dog, ifølge Rskr. 8 Dcbr. 1846 ikke kan forstaaes saaledes, at Communen skal udrede Huusleien, men kun at Forstanderskabet skal være Enken behjælpelig med at erholde Bolig.

Ifølge Rskr. af 23 Apr. 1844 bør en afdød Skolelærers Enke, der indtil Eftermandens Udnævnelse oppebærer Kaldets Indtægter, ogsaa overtage den dermed forbundne Byrde, som Embedets Besørgelse i denne Tid medfører og saaledes, dersom en Hjælpelærer i Forveien var ansat, lønne denne, hvorimod det er en Selvfølge, at hun da ogsaa maa nyde godt af den tidligere tilstaaede Understøtelse af Skolefonden til Hjælpelærerens Lønning.

Skjøndt Alderstillægget ellers udbetales halvaarsviis, maa dog, ved indtræffende Vacance, den Fratrædende eller hans Bo være berettiget til at oppebære Alderstillægget indtil Afskedigelsen eller Dødsfaldet. (Kirke- og Underviisningsmin. Skr. af 13 Aug. 1856).

Dersom det vacante Skolelærerembede staaer ledigt længere Tid end Anordningen bestemmer, er Skolefonden, der nu hæver Hjælpekassens forrige Indtægter, ikkun berettiget til under Vacancen at oppebære den Embedet ifølge Skoleanordningen § 55 a tillagte Korn- og Pengeløn; men Produktet af Jordlodden, Brændsel og Fourage tilfalder Communen, der maa ansees pligtig at bestride de med Embedets Besørgelse under Vacancen forbundne Udgifter; men forsaavidt disse overstige det af Communen modtagne Beløb, maa det Manglende udredes af Skolefonden. (Kirke- og Underviisningsmin. Skr. af 12 Jan. 1852).

En suspenderet Kirkesanger og Skolelærer bør i Suspensionstiden, indtil endelig Dom er falden, nyde den halve Deel af Embedets Indtægter, og dersom Embedets Forretninger ikke kunne besørges for den øvrige Deel, bliver det Manglende at tilflyde af Skolelærerhjelpekassen (nu Skolefonden). Under Suspensionen constituerer Skoledirectionen (nu efter Forslag fra Sogneforstanderskabet) en Seminarist eller i Mangel deraf en anden duelig Person, som kan varetage Embedet og lønnes paa ovenanførte Maade. Ingen Embedsforretning, ei heller Embedsbøgerne, kan, uden Directionens Tilladelse, betroes den suspenderede Skolelærer og Kirkesanger, saalangt hans Suspension varer (Rskr. 31 Jan. 1824).

Hvor der paa Grund af Omstændighederne ansættes Hjælpelærer ved en Skole, maa denne kun antages og afskediges med Skoledirectionens Villie og Samtykke, og uden Nødvendighed maa Skolelæreren ikke gives Tilladelse til at holde Hjælpelærer (Kirke- og Underviisningsmin. Skr. af 11 Jan. 1850).

38. Fast ansatte Skolelærere. som have været i det offentlige Skolevæsens Tjeneste i 10 Aar, ere berettigede til Pension, naar de faae Afsked paa Grund af en dem utilregnelig Aarsag. Pensionen bestemmes endelig af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet overensstemmende med Pensionsloven af 5te Januar 1850; dog saaledes, at de Tjenestear, der gaae forud for vedkommende Lærers fyldte 30te Aar, ei komme i Betragtning ved Pensionens Beregning, og at Pensionen beregnes efter Reguleringssummen for de Embeder, hvori Skolelæreren i de sidste 5 Aar har tjent. Med samtykke af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet kan Skoleraadet ogsaa bevilge passende Understøttelse til entledigede Lærere, der ikke ere pensionsberettigede, dog beholde de allerede nu ansatte, forsaavidt de have Adkomst til Pension efter de tidligere Regler, Ret til en Understøttelse af Skolefonden, hvorved deres Krav fyldestgjøres (Lov af 8 Marts 1856 § 20).

Pensionens Beregning skeer efter Loven af 5 April 1851 saaledes:

Fra 10 til 20 Aars Tjeneste gives Halvdelen af Reguleringssummen i Pension.

Her følger en tabel vedrørende pension for 21 – 28 års tjeneste

Ved Tjeneste i over 29 Aar ydes $\frac{2}{3}$ i Pension.

Den der har fyldt sit 70de Aar, er berettiget til at forlange sin Afsked med Pension efter foranstaaende Lov. Forbrydelse af Embedet medfører Forbrydelse af Pension.

39. Skolelæreres Enker, hvis Mænd ere døde efter Emanationen af Loven af 8 Marts 1856, ere berettigede til at oppebære i Pension $\frac{1}{8}$ Deel af deres afdøde Mænds Embeders Reguleringssummer; dog kan der, naar Omstændighederne maatte gjøre det fornødent, tilstaaes en saadan Enke en noget høiere Pension, ligesom der ogsaa af Skolefonden kan bevilges Understøttelse til Lærernes efterladte uconfirmerede Børn. Hvis der ikke efter Lovens § 20 tilkommer en Lærer Ret til Pension, da er hans Enke heller ikke pensionsberettiget, med mindre hun var det efter de tidligere Bestemmelser, og hendes Mand var ansat som Skolelærer inden 8 Marts 1856.

Pensioner saavel til Skolelærere som til Skolelærerenker udredes nu af Skolefonden, og det ikke blot de Pensioner,

der ere bestemte ifølge Loven af 8 Marts 1856, men og saadanne, som vare bevilgede inden denne Lov udkom. Som Følge heraf svares hverken af Skolelærerembederne eller Communerne nogen Pension i denne Henseende (Lov af 8 Marts 1856 § 5 b).

40. Derimod skulle Skolelærerne, ligeoverfor den forannævnte Enkepension, i Livrente- og Forsørgelsesanstalten sikkre deres Hustruer en Overlevelserente, der, afpasset efter de for Anstalten gjældende planmæssige Bestemmelser, beløber sig til en Ottendedeel af deres Embeders Reguleringssum, og ved

Forflyttelse til bedre Embeder ere de pligtige at forhøie Overlevelsrenten. Hvad Skolelærerne have at udrede til Livrente- og Forsørgelsesanstalten, indsendes til samme igjennem Skoledirektionerne, der føre Tilsyn med at det efterkommes, som Loven foreskriver. Forsømmer en Lærer at opfylde den ham paahvilende Forpligtelse, udredes hans Bidrag forskudsviis af Skolekassen, og skal da fremtidigt Sogneforstanderskabet indeholde saameget af hans Løn, at hans Forpligtelse til Livrente- og Forsørgelsesanstalten dermed kan fyldestgjøres. Den Porto, som Skoledirektionerne komme til at erlægge for Forsendelser til tidnævnte Anstalt, godtgjøres dem af Skolefonden.

Dersom en Lærer paa Grund af sin Helbredstilstand ei kan erhverve sin Hustru nogen Overlevelsrente fra Livrente- og Forsørgelsesanstalten, da indtræder Skolefonden ganske i Livrente- og Forsørgelsesanstaltens Sted. Ønsker en, før Loven af 8 Marts 1856 ansat, Skolelærer sig fritagen for at sikkre sin Hustrue Overlevelsrente, kan han derfor fritages, naar han aarligen udreder til Skolefonden 1/40 Deel af sit Embedes Reguleringssum, og skal hans Enke i saa Tilfælde være berettiget til at oppebære af Skolefonden, foruden den i det Foregaaende omhandlede Pension, en Understøttelse, hvis Størrelse bestemmes overeensstemmende med de paa ethvert Sted forhen gjældende Regler for Understøttelse til Skolelæreren af den forrige Hjælpekasse, og med en passende Forhøielse paa Grund af det forøgede Bidrag fra Læreren. - Hvis imidlertid en Lærer indgaaer Ægteskab efter 8 Marts 1856, skal han altid sikkre sin Hustrue den forannævnte Overlevelsrente, selv om han før den Tid var ansat. Har en Lærer foretrukket at yde Bidrag til Skolefonden, skal han vedblive at yde det, selv om hans Hustru afgaaer ved Døden, og dette Bidrag ophører kun naar han ved Indgaaelse af nyt Ægteskab forpligtes til at sikkre sin Hustru Overlevelsrente. - Har Skolelæreren gjort Indskud i den almindelige, eller i nogen anden, med kongelig konfirmeret Fundats forsynet Enkekasse, bør den Pension, som i saadan Kasse er tilsagt hans eventuelle Enke, træde istedetfor eller komme til Afdrag i den Pension, han efter nærværende Lov er forpligtet at forsikkre (Lov af 8 Marts 1856 § 21).

VIII. Om Tilveiebringelsen og Paaligningen af Udgifterne til Skolevæsenet, samt om Skolefonden.

41. Alle de Udgifter, som efter approberet Plan udfordres til Skolebygningernes Opbyggelse, Forbedring og Vedligeholdelse, og til de øvrige ved Skolerne befalede Indretninger, samt til Skolelærernes Lønning, bør for ethvert Sogn, eller efter Omstændighederne for ethvert Pastorat, udredes af samtlige dets Beboere paa lige Maade, som for Udgifterne til Fattigvæsenet er fastsat; nemlig ved Ligning efter Beboernes Hartkorn, deres Formues tilstand og deres Leilighed. Ligningen, som forhen skulde udføres af Sognets Skolekommission tilligemed 4 af de hæderligste Mænd i Sognet og derefter indsendes til Skoledirectionens Approbation, skeer nu af Sogneforstanderskabet, der selv kan tage endelig Bestemmelse om Ligningen, uden at samme Først behøver at indsendes til høiere Approbation; dog saaledes, at dersom Nogen finder sig misfornøjet med den af Forstanderskabet gjorte Ansættelse, kan han indanke samme for Amtsraadet (Anordn. 29 Juli 1814 § 56 og 13 August 1841).

Ved Ligningen af Skole- og andre communale Bidrag bør en bestemt Deel repareret paa Hartkornet alene efter Enhvers Besiddelse og ligeledes en bestemt Deel paa Formue og Leilighed. Hvor stor en Part der skal lignedes paa Hartkornet og hvormeget paa Formue og Leilighed er ikke foreskrevet i Lovgivningen, men maa overlades ethvert Sogneforstanderskabs egen Bestemmelse efter Sognets locale Forhold, eftersom de fleste af Beboerne enten ere Hartkornsbrugere, eller Kapitalister og andre Næringsdrivende. Dog bør Forholdet, som Totalbeløbet af Ligningen paa Formue og Leilighed vedtages at skulle staae i til Totalbeløbet af Ligningen paa Hartkornet, være passende og der bør i saa Henseende tages Hensyn til den Maalestok, som bruges i Amtets øvrige Communer. Ved Bedømmelse af en Mands Formue og Leilighed bør ikke blot tages Hensyn til, om han er i Besiddelse af rede Penge eller Obligationer, men vedkommende Yderes samtlige Eiendele, selve Jordejendomme med iberegnete, skal tages i Betragtning (Indenrigsm. Skr. af 21 Marts 1849, 13 Dcbr. 1851, 26 Dcbr. 1853).

Den forhen bestaaende Frihed for det saakaldte privilegerede Hartkorn for at deeltage i visse Skatter og Afgifter er hævet ved Lov af 20 Juni 1850. Som Følge heraf paalignes nu Hovedgaardsjorder, Præstegaardsjorder m. m. i alle Henseender det samme Beløb til Skolevæsenet og andre communale Indretninger som Bønderjorder, hver efter sit Hartkorn, hvorhos bemærkes, at de paa Skoleloddernes Hartkorn faldende Byrder udredes af hele Communen (Lov af 20 Juni 1840 § 14). Præsterne, som forhen vare fritagne for at yde Bidrag til Skolevæsenet, have ved den nyere Lovgivning mistet denne Begunstigelse, deels ved Loven af 20 Juni 1850 hvad Hartkornsbyrderne angaaer, deels ved Lov af 8 Marts 1856 § 8, hvorved deres øvrige Frihed for Andeel i Skolebyrder ligeledes er hævet, saa at Præsterne nu paalignes Bidrag ogsaa efter Formue og Leilighed paa samme Maade som Communens øvrige Beboere, ligesom de navnlig ere pligtige at deeltage i at udrede Brændsel til Skolerne, at vedligeholde Skolehegnet og anskaffe Vinterfourage. Hvad Præsterne saaledes ere pligtige at udrede, kommer, ved saadanne Bidrag, der udredes distriktsviis, det Skoledistrikt tilgode, hvori Præstegaarden er beliggende.

Derimod ere Skolelærere fri for at betale Bidrag til Skolevæsenet, saaledes nemlig, at Communen bærer de Skolejorden paaliggende Byrder og der ikke paalignes Skolelæreren Bidrag efter Formue og Leilighed, med mindre han eier privat Formue, dog at i saa Tilfælde hans Embeds indtægter ikke komme i Betragtning, hvad Skolebidrag angaaer (Rskr. 20 Apr. 1844). Tjenestetyende ere ikke i Almindelighed fritagne for at paalignes Bidrag; men det er overladt til Sogneforstanderskabet paa ethvert Sted at bedømme, hvorvidt de enkelte Tjenestetyende kunne medtages paa Ligningen eller ikke (Rskr. 19 Mai 1821). - Aftægtsfolk kunne kun beskattes af den Formue, de besidde udenfor det, der ved Aftægtskontrakten er dem tilstaaet (Rskr. 4 Aug. 1842).

Den, der eier Hartkorn i et Sogn, men boer i et andet, skal svare Bidrag efter sit Hartkorn til det Sogn, hvor Jorden er beliggende, men af sin Formue svarer han Bidrag paa det Sted, hvor han opholder sig. Men dersom det saaledes i et andet Sogn beliggende Hartkorn er bortfæstet eller bortforpagtet, svarer Fæsteren eller Forpagteren det Hartkornet paalignede Bidrag. (Pl. 5 Dcbr. 1813). - Ved

Hartkorn forstaaes ikke her Tiendehartkorn, men Konge- og Kirketiende maa henføres til den øvrige Formue, der i Forhold til den virkelige Indtægt. den giver, tages med ved en Sognebeboers Ansættelse til Bidrag (Rskr. 18 October 1825).

Som forhen anført kunne de forrige Degneindtægter, der fra Arilds Tid have været svarede med noget Vist af hver Gaard, ikke blive Gjenstand for Ligning eller Fordeling efter Hartkornet, men maa svares efter det oprindelige Forhold, ligesom de heller ikke kunne overføres paa det forhen privilegerede Hartkorn. Derimod kan, naar Sogneforstanderskabet, Skolelærerne og Fleertallet af de Ydende ere enige derom, og Skoledirectionen samtykker deri, Qvægtiende. Nannest og andre lignende Degneindtægter, der under forskjellige Navne ydes Skolelærerne, for samtlige Ydere af disse Præstationer forandres til en Afgift af Byg. der svares efter Kapitelstaxt.

42. De Bidrag, enhver af Sognets Beboere ifølge den approberede Ligning ere pligtige at erlægge til Skolen og dens Lærer, bør udredes til den ved Repartitionen Bestemmende Tid; i andet Fald inddrives de ved Udpantning efter Amtmandens Ordre (Anordn. 29 Juli 1814 § 58). - Dog ansees Bidragene forældede og kunne ikke inddrives ved Udpantning, dersom Inddrivelsen ikke skeer inden eet Aar efterat de ere forfaldne til Udbetaling (Plac. af 25 Juni 1819). Forsaavidt en særskilt Opkrævning af Skoleafgifterne finder Sted, kan det paalægges vedkommende Skoleforstandere at opkræve disse; dog at det ikke kan paalægges dem at indfinde sig meer end een Gang hos nogen Yder, med mindre de dertil ere villige, hvorefter Listen over de resterende Bidrag afgives til Sogneforstanderskabet til videre Foranstaltning (Rskr. 6 Octobr. 1825). Der er Intet til Hinder for at Bidragene til Skole- og Fattigvæsenet paalignes under Eet (Rskr. 1 Apr. 1845).

43. De Materialier, som behøves til Skolernes Bygning og Vedligeholdelse, ere de gaardbrugende Beboere pligtige at tilføre. Disse bør tillige forsvarligen vedligeholde Hegnet omkring Skolens Gaard, Hauge og Jordlod. Huusmændene og Indsidderne i Skoledistriktet bør derimod, efter rigtig Omgang, forrette alt Haandlangerarbeide ved Skolernes Opbyggelse og Vedligeholdelse (Anordn. 29 Juli 1814 § 54). Foranførte Kjørseler og øvrige Arbeider i Skolevæsnets Anliggender skulle, hvad Hartkornet angaaer, nu udredes af alt Hartkorn, dog saaledes, at de paa Skoleloddernes Hartkorn faldende Byrder udredes af Communen. Iøvrigt skulle Skolekjørseler ikke udredes sogneviis men distriktsviis, nemlig for hvert enkelt Skoledistrikt, der efter Omstændighederne kan være enten en Deel af et Sogn, eller et heelt Sogn, eller og Dele af forskjellige Sogne, hvorfor Tilsigelser dertil ikke bør skee ved Sognefogden, men ved Skoleforstanderne, som dog hver Gang slige Kjørseler forrettes, bør give Sognefogden Underretning derom, for at denne kan antegne dem paa den Liste, han efter Forordningen af 26 Juni 1844 har at føre, hvorved Sogneforstanderskaberne ogsaa sættes istand til at føre det dem sammesteds paalagte Tilsyn (Rskr. 16 Juni 1829 og 26 Septbr. 1846).

Ifølge Rskr. af 20 Septbr. 1831 maa den Pligt, der saaledes paaligger Gaardmændene i Skoledistriktet til at tilføre de fornødne Bygningsmaterialier,

ogsaa hvile paa de Gaarde, som en andetsteds Boende maatte besidde og drive for egen Regning, ligesom og den, der bruger en Jordlod i Skoledistriktet, der er Parcel af en Gaard, maa bære sin Andeel af den paa denne Gaard hvilende Kjørepligt, uagtet han ei boer i Skoledistriktet. Hvad det Tilfælde angaaer, at en Mand, der har sin Gaards Bygning beliggende i eet Skoledistrikt, har en Deel af det til samme hørende Hartkorn liggende udenfor samme Distrikt, da, ligesom hans Børn maa høre til det Distrikts Skole hvori han boer, vil han og alene kunne komme til at forrette Kjørseler for denne Skole, siden Kjørepligten hviler paa hele Gaarden som saadan og ikke repareres paa dens Hartkorn. - Saavidt fornævnte Kancelliskrivelse. - Da imidlertid nu Skolekjørseler skulle betragtes som Sognereiser for ethvert Distrikts Vedkommende (Fr. 26 Juni 1844 § 5) og disse ifølge Lov af 20 Juni 1850 skulle udredes af samtlige Kjørepligtige, saaledes at hver af disse ansættes til een eller flere Kjørseler i Omgangen i Forhold til Gaardens Hartkorn, synes den sidstnævnte Bestemmelse at maatte bortfalde, saa at der nu formeentlig bør udredes Skolekjørseler til den Skole, i hvis Distrikt Jorden er beliggende, uanset at Eieren boer i et andet Distrikt, hvilket ogsaa synes at stemme med Indenrigsministeriets Skrivelse af 31 Juli 1851.

Huusmændenes Pligtarbeide ved Skolerne er, ligesom det øvrige Arbeide i offentlige og communale Øiemed. der forhen paalaae Huusmændene efter Omgang uden Fællesskab med Gaardmændene, bortfalden ved Forordn. 27 Mai 1848, saaledes nemlig, at Sogneforstanderskabet har Valget imellem: enten at bibeholde Huusmændenes almindelige Deeltagelse i Sneekastningsarbeide, i hvilket Tilfælde aldeles intet andet Pligtarbeide kan fordres af Huusmændene; - eller istedetfor Sneekastningsarbeide i det Hele at affordre disse 3 Arbeidsdage om Aaret, som da kunne anvendes til det Arbeide, som forhen paalaae Huusmændene alene, uden Fællesskab med Gaardmændene. Har Forstanderskabet valgt det sidste Alternativ, kunne Huusmændene, ligesom før, anvendes til Pligtarbeide ved Skolerne, forsaavidt de 3 Dage efter rigtig Omgang med de forskjellige Arbeider ville tiltrække i samme Aar; har det derimod valgt den Udvei at lade Huusmændene deeltage i det almindelige Sneekastningsarbeide, bør deres øvrige Pligtarbeide, altsaa og Skolearbejde, tilveiebringes ved leiede Folk, hvortil Bekostningerne blive at ligne paa den hele Commune og ikke paa hvert enkelt Skoledistrikt. ligeledes bør, naar 3 Dage ere bibeholdt til Pligtarbeide, dette for Skolernes Vedkommende ikke mere udføres distriktsviis; men efter Omgang i den hele Commune. - Hvor der paa Grund af at Stykke af et Sogn er henlagt til et Skoledistrikt under et andet Sogn. opstaaer Vanskelighed ved de 3 Pligtages Fordeling mellem Bopælscommunen og Skoledistriktet, bliver Spørgsmaalet at forhandle med Amtsraadet, under fornøden Recurs til Ministeriet (Indenrigsmin. Skr. af 22 Novbr. 1852). - Huusmændene kunne ikke anvendes til andet Arbeide, end til det, der før Fr. 27 Mai 1848 paalaae dem, altsaa f. E. ikke til at hugge Gjerdsel eller gjerde Skolens Hegn, eller til at modtage og opsætte Tørv i Skolens Tørvehuus, hvilket Sidste Skolelæreren selv skal besørge.

44. Hvor Skoler findes at være funderede (d. e. hvor Nogen udenfor Lovens Bydende har skjenket virkelige Gaver til Skolevæsenet) skal det, i Henseende til

Indtægterne og sammes Anvendelse, forblive ved de oprettede Fundatser, naar Skolehuset af de til Skolen skjenkede Midler kan vedligeholdes, og Skolelæreren deraf lønnes ligesaa vel som andre Skolelærere; men dersom Noget mangler heri, da skal det, saavidt muligt, tilveiebringes i Overensstemmelse med denne Anordning, og ved de i samme foreskrevne Midler. Og skal Biskopperne paa deres Visitatser nøie erkynnde sig, om Fundatserne efterleves, og i modsat Fald indberette det til Ministeriet (Anordn, af 27 Juli 1814 § 60).

Herved maa nu mærkes § 21 i Loven af 8 Marts 1856, hvorefter de til Skolevæsenet henlagte Legater samt andre lignende Gaver kun da skulle komme Communens Skatteydere tilgode, naar det klarligen sees at det har været Fundators Villie at lette Communen den Byrde, som Udgifterne til Skolevæsenet ellers vilde paaføre samme; men deres Beløb i andet Tilfælde enten bliver at anvende til at forbedre Communens Skolevæsen udover det bestemte Minimum, eller til at forbedre Lærernes Løn, alt efter hvad der skjønnes al have været Fundators Villie.

45. Skulde et Sogn findes saa fattigt, at det ikke formaaer at afholde alle Udgifterne til sit Skolevæsen efter Anordningen, bør saadant af Skoledirectionen indberettes til Kancelliet, som er bemyndiget til at skaffe et saadant Sogn Understøttelse ved Ligning paa Amtet (Anordn, af 1814 § 4). Denne Amtets Forpligtelse at komme fattige Sogne til Hjælp, er nu, ifølge Loven af 8 Marts 1856 § 4, overtaget af Skolefonden. Ved Bedømmelsen af Trangen skal ikke alene tages Hensyn til det Forhold, hvori de communale Byrder i et saadant Sogn staae til hvad der er det Almindelige i Amtet, men ogsaa til Beboernes Evne til at bære saadanne Byrder. Understøttelserne kunne dels tilstaaes for et vist Aaremaal, dog ikke over 10 Aar ad Gangen, dels een Gang for Alle til større Bygningsforetagender, og Anskaffelse eller Forstørrelse af Skolelodden.

De Sogne, som maatte ønske saadant, kunne af de offentlige Stiftelsers Midler forvente sig Laan til den anordningsmæssige Jords Indkjøb, saavelsom og til de fornødne nye Skolers Opførelse, eller til de nuværende Skolers anordningsmæssige Udvidelse og Forbedring, hvilke Laan, med Renter, blive at afbetale i en efter Omstændighederne fastsat Tid (Anordn. 1814 § 57). I Anledning af deslige Laan, der kun kunne skee efter Tilladelse af Kirke- og Underviisningsvæsenet, kan udstedes Obligation paa ustemplet Papiir (Fr. af 3 Dcbr. 1828 § 72) og i samme den fornævnte Sikkerhed gives ved den Klausul, at forfaldne Renter og Afdrag kunne i Mangel af Betaling inddrives ved Udpantning hos Communens Beboere (Rskr. 25 Juli 1835).

46. Ved Anordningen af 29 Juli 1814 § 66 - 70 oprettedes særegne Skolekasser, hvis Bestemmelse fornemmelig skulde være: Anskaffelse af de fornødne Bøger og Skrivematerialier til Skolerne. - Til disse specielle Skolekasser henregnes nu følgende Indkomster:

a. De saakaldte Kirke-Lysepenge d. e. Penge, som i den catholske Religions Tider bleve anvendte til Lys i Kirkerne, og som senere ere fastsatte til 3 Rd. 2 Mk. af hver Kirke. (Anordn. 29 Apr. 1740), hvilke udredes af Kirkeieieren.

- b. Frivillige Gaver, som tilligemed Givernes Navne skal optegnes i en dertil indrettet Bog.
- c. De, der eie eller ere beneficerede med Kirketiender, skulle betale 1 1/2 Sk. for hver Tønde Hartkorn, hvoraf de oppebære Tienden. Afgiften beregnes efter den nye Matriculs Hartkorn (Rskr. 4 Juni 1844) og tilfalder Skolekassen i det Sogn, hvorunder det tiendeydende Hartkorn i Henseende til Skolevæsenet hører (Tetens Haandbog 2 Udgave Pag. 123).
- d. Endelig tilhøre Bøder, som Nogen maatte vorde tilpligtet at udrede formedelst Overtrædelse af Anordningens Bud, altid Skoleklassen i det Distrikt, hvor Forseelsen er begaaet (§ 66).

Af Skolekassen skal udredes:

- a. Den befalede Afgift til Skolefonden (see denne).
- b. Udgifterne til de nødvendigeste Lærebøger for fattige Børn, hvorunder Psalmebøger ogsaa blive at regne, hvis Forældre, Værger eller Huusbønder ikke kunne bekoste samme. Disse Børn maa ved Udgangen af Skolen beholde de brugte Religionsbøger (Rskr. 8 Febr. 1824).
- c. Papiir, Penne og Blæk til samtlige Børn i Skolen, samt Regnetavler; dog bør ikkun de Fattige have disse Skrivematerialier for Skolekassens Regning; men for de Formuendes Børn bør Skolekassen, efter Sogneforstanderskabets Bestemmelse, nyde Godtgjørelse for sit Udlæg.
- d. Bibler og saadanne Læsebøger, af hvilke der behøves flere til Underviisningen i Skolen.
- e. Bøger, som Skolelæreren behøver for at udvide sine Kundskaber, samt Landkaart og andre Ting, som udfordres til Børnenes Underviisning, hvilket alt forblive ved Skolen som dens Inventarium og Eiendom. (§ 67).

Enhver Beboer, der paalignes Bidrag til Communens Skole- og Fattigvæsen, bør for sine skolesøgende Børn refundere Skolekassen dens Udlæg til Skrivematerialier. Tavler m. m., saa at kun de Fattige, der forbigaaes ved Ligningen, erholde disse Materialier for intet. Refusionen kan hensigtsmæssig skee saaledes, at det hele udbetalte Beløb reparerer paa samtlige Skolebørn, hvorved da udfindes hvormeget hvert af de Formuendes Børn har at refundere Skolekassen (Rskr. 1 Juni 1830. 4 Juli 1837).

Skolekassen skal af Sogneforstanderskabet bestyres saaledes, at deraf først bestrides de Udgifter, som ere uundgaaelig nødvendige, dernæst de nyttige Udgifter, forsaavidt Kassen tilstrækker, hvortil regnes Bøger, som ere gavnlige, uden at være aldeles nødvendige, samt Kaart, Instrumenter, og Belønninger for Børn, som udmærke sig ved Flid og Sædelighed. - Ved Anordningen om Landcommunalvæsenet af 13 Aug. 1841 er det imidlertid tilladt Sogneforstanderskaberne, med Amtsraadets Samtykke at inddrage den specielle Skolekasses Indtægter under Skolevæsenets almindelige Indtægter, imod at der af Communen forsvarlig sørges for de Fornødenheder, som ellers skulde bekostes af den fornævnte Kasse, saa disse særskilte Kasser efterhaanden ville aldeles ophøre. Forsaavidt de endnu hist og her bestaae, skal det aarlige Regnskab for dem aflægges til Sogneforstanderskabet af vedkommende Skoles Patron.

47. Endskjøndt Almueskolerne nærmest ere oprettede hver især til den enkelte Communes Gavn, kan det paa den anden Side ikke nægtes, at Folkeunderviisningen og Folkeoplysningen maa betragtes som en Sag, der angaaer det Hele, eller Staten i Almindelighed. Af denne Grund, saavel som for at adskillige af de med Skolevæsenet forbundne Udgifter, der vilde falde de mindre formuende Communer for besværlige at udrede, kunde ligeligt fordeles over et større Distrikt, er ved Loven af 8 Marts 1856 oprettet saakaldte Skolefonds for hvert Amtsradsdistrikt. saaledes som i det Efterfølgende indeholdes.

For enhver Amtsradsreds med de i samme beliggende Kjøbstæder oprettes et Skolefond (Loven af 8 Marts 1856 (§ 4), hvortil de forhenværende Skolelærerhjælpekassers Capitaler og Indtægter ere henlagte. I Forening hermed har Skolefonden følgende

Indtægter.

a. Oprindeligt var ved Anordningen af 29 Juli 1814 paabuden en Afgift til Skolelærerhjælpekassen af 1 Rdr. af hvert Sogns Skolekasse, hvorved er at bemærke, at om flere Sogne vare sammenlagte til eet Skoledistrikt, svaredes dog kun 1 Rdr., da de i saa Fald kun havde een Skolekasse tilfælles. Senere blev, ved Reskript af 22 Dcbr. 1826, paalagt en Afgift af 2 Rd. af hver fast Landsbyskole, som først var bestemt til Tabellers Anskaffelse eller Fornyelse i de Skoler, hvor den indbyrdes Underviisning var indført; men senere, ved Plakat af 22 Marts 1843, bleve disse 2 Rdr. tillagte Hjælpekassen. Ved samme Plakat blev endvidere paalagt enhver Præst 1/4 af sidstnævnte Afgift, altsaa 3 Mk. for hver i hans Embedsdistrikt værende fast Skole, der skulde ydes paa Grund af Præsternes Fritagelse for Afgifter til Skolevæsenet, men da denne deres Begunstigelse hævedes, gik denne sidste Afgift over til Communen, og der bliver saaledes nu ialt at udrede: 1 Rdr. af hvert Sogns specielle Skolekasse; de næste 2 Rdr. af hver fast Skole, om endog et Sogn har flere Skoler, dog at der for de mindre faste Skoler eller Hjælpekasser, hvor Læreren ikke har alle i Skoleanordningens 55 § a - d omhandlede Emolumenter og navnlig ingen Jordlod, ikke svares dette Bidrag; og endelig 3 Mk. for hver saadan fast Skole. Ved Loven af 8 Marts 1856 ophævedes Hjælpekasserne og de forannævnte Afgifter svares nu til Skolefonden.

b. I Lighed hermed svares af Kjøbstædernes Skolekasser: for hvert Sogn 5 Rdr. (Anordn. for Kjøbst. af 29 Juli 1814 § 59), samt 2 Rdr. for hver Skole, hvortil de fornødne Midler tilveiebringes ved Ligning paa Kjøbstadens Indvaanere, der skal svares om endog flere Skoler holdes i samme Bygning og have fælles Lærere, saafremt hver Afdeling har sine Børn, og Oprykning ikke finder Sted fra den ene til den anden (Rskr. 17 October 1843).

Derimod er Skolelærernes forrige Bidrag til Hjælpekassen ophørt, dog saaledes at de Lærere, der vare ansatte før 8 Marts 1856, have Valget imellem at sikkre deres Hustruer Overlevelserente i Livrente- og Forsørgelsesanstalten, eller at betale 1/40 af deres Embeders Reguleringssum til Skolefonden.

c. Til Skolelærerhjelpekasserne var endvidere henlagt Provenuerne af Embedsboliger for Chordegne og Klokkere, samt Degneboliger med tilhørende Jorder, hvilke forsaavidt de ikke nødvendigt behøvedes til Skolevæsenets Organisation skulde sælges eller bortleies til Fordeel for Hjælpekassen - endvidere Halvparten af hvad Blyet af nedtagne Kirketage udbringes til mere end det nye Steentag koster. Forsaavidt deslige Indtægter endnu gives, tilhøre de nu Skolefondet, der ogsaa forøgedes med de af Hjælpekasserne opsparede Kapitaler. Dog maa overflødige Degnejorder for Fremtiden ikke mere sælges, men de skulle anvendes til Fordeel for Skolelærerembederne i Communen.

d. Naar, ved Vacancer i Kirkesanger eller Skolelærerembeder, disse staae ledige ud over den anordnede Tid, falder sammes faste Indtægter til Skolefonden, forsaavidt de ikke behøves til Embedets Besørgelse.

Desuden oppebærer Skolefonden følgende nye Indtægter ifølge Loven af 8 Marts 1856 § 7.

e. Et fast Tilskud fra Statskassen af 50000 Rdr., der af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet fordeles mellem Skolefondene efter den Pensionsbyrde, der hvert Aars 1 ste April findes at paahvile dem.

f. Den Understøttelse, der ved Statens aarlige Budgetter maatte bevilges af Sorø Academies Overskud til Oprettelse og Vedligeholdelse af høiere Folke- eller Bondeskoler, hvilken fordeles mellem Skolefondene efter nærmere Bestemmelse af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

g. Det Bidrag, der af Skoleraadet paalignes Amtet og Kjøbstæderne, og som fordeles saavel mellem Amtet paa den ene og Kjøbstæderne paa den anden Side, som mellem disse indbyrdes, efter Folketallet. - Skoleraadet kan dog ikke uden speciel Lov paaligne høiere Bidrag end 24 Skilling for hver Tønde Hartkorn og det dertil svarende Beløb for Kjøbstædernes Vedkommende. - Hvad den enkelte Kjøbstad har at udrede, paalignes sammes Beboere efter de for Bidrag til Kjøbstædernes Skolevæsen fastsatte Regler og udbetales til Skolefonden igjennem Kæmnerkassen, ligesom Amtets Bidrag betales gjennem Amtsrepartitionsfonden.

48. Skolefondens Udgifter ere ifølge Lov af 8 Marts 1856 § 5, følgende:

a. Den udreder Alderstillæg for Skolelærerne. Den Sum, som Skolefondene ere Pligtige at udrede hertil, bestemmes for Landets Vedkommende til 1 Rdr. (paa Bornholm 4 Mk. 8 Sk.) for hver 12 Tønder Hartkorn, hvortil Amtets Jorder ere ansatte ved den nye Matricul, og for Kjøbstæderne til et Beløb, der staaer i samme Forhold til Amtets Bidrag, som det, der er imellem Kjøbstædernes og Landets Befolkning. - Alderstillæggene udbetales i Regelen ved hvert Halvaars Slutning.

b. Endvidere udreder Skolefonden den hele Pension saavel til Skolelærere som til Skolelærerrenker, saaledes, at saavel Skolelærerembederne som Communerne fritages for at yde noget Bidrag i saa Henseende.

c. Bidrag til Lønning af Medhjælpere ved de Skoler, som maatte behøve samme.

d. Understøttelse til værdige Skolelærere, som formedelst Sygdom eller andet saadant tilstødt Uheld uden egen Skyld ere geraadede i en øieblikkelig Trang.

e. Skolefonden overtager endvidere den Amtet efter Anordn. af 29 Juli 1814 paahvilende Forpligtelse at komme fattige Sogne til Hjælp ved Udredelse af Udgifterne til Skolevæsenet, hvilket i lignende Tilfælde ogsaa paaligger den med Hensyn til Kjøbstæderne.

f. Af Skolefonden kan ydes Bidrag til Haandgjerningsskoler for uconfirmerede Piger, til Aften- og Søndagsskoler, samt i Kjøbstæderne til Tegneskoler for den confirmerede Ungdom af Mandkjønnet, og paa Landet til Oprettelse af Skoler, hvor en høiere Underviisning meddeles, dog at vedkommende Participianter selv deeltage i Omkostningerne.

g. Fremdeles kan ydes Bidrag til Anskaffelse af Landkaart, Afbildninger af historiske og naturvidenskabelige Gjenstande, samt andre Apparater, der maatte ansees fremmende for Underviisningen.

h. Endelig kan der af Skolefonden ydes Understøttelse til begavede unge Mennesker, der af Fattigdom ikke kunne forskaaffe sig en høiere Underviisning, samt til dem, der maatte vise Lyst til Skolevæsenet. medens de forberedes hos dygtige Skolelærere.

Med Samtykke af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet kan Skolefonden yde Bidrag til andre Foranstaltninger end de her nævnte, naar de maa antages at have Betydning for Kredsens Skolevæsen.

En aarlig Beretning om Fondens Virksomhed indsendes af sammes Bestyrelse til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og offentliggøres i Stiftstidenden.

49. Skolefonden bestyres, med Hensyn til Anvendelsen af dens Midler, af en Amtsskoledirektion, der bestaaer af samtlige Skoledirektioner i Amtsrads kredsen.

Ved Siden af Amtsskoledirectionen skal der oprettes et Skoleraad, uden hvis Samtykke ingen Udgift af Skolefonden kan finde Sted, og som bestyrer sammes Capitaler. - Skoleraadene skulle bestaae af Amtsradsmedlemmerne og nogle af Borgerrepræsentationerne for 6 Aar valgte Mænd, der skulle have de samme Qualificationer, som udfordres for at være Borgerrepræsentant, og hvis Antal skal staae i det samme Forhold til Amtsradsmedlemmernes, som Kjøbstadsbefolkningen staaer i til Befolkningen i Amtsrads kredsen, dog

saaledes, at Antallet ei bliver mindre end 2, dersom der i Amtsraadet er 7 valgte Medlemmer, og ikke mindre end 3, hvor de valgte Amtsraadsmedlemmer ere 9 eller derover. Findes der flere Kjøbstæder i en Amtsraadskreds, bestemmes Antallet af de Skoleraader, der skulle vælges af hver Kjøbstads Borgerrepræsentanter, efter Forholdet mellem Kjøbstædernes Befolkning. Naar, paa Grund af det ringe Folkeantal, flere Kjøbstæders Borgerrepræsentanter deeltage i Valget af een Skoleraad, samles de i et Antal, der svarer til Kjøbstædernes Befolkning, for at foretage Valget paa et bekvemt liggende Sted, der bestemmes af Amtmanden. Paa Bornholm er Amtsraadet tillige Skoleraad, Skoledirectionen tillige Amtsskoledirection.

Amtsskoledirectionen træder samme idetmindste een Gang aarlig, for at udarbejde en Plan for Skolefondens Virksomhed for hvert Aar, der regnes fra 1 Juli til 30 Juni og skal denne Plan indeholde et Overslag over Fondens Indtægter og Udgifter i det kommende Aar. Denne Plan meddeles derpaa enten trykt eller i Afskrift ethvert af Skoleraadets Medlemmer, og i et Møde, der afholdes mindst 4 Uger efter at dette er skeet, forhandler Amtsskoledirectionen med Skoleraadet om Planens Vedtagelse. Skoleraadet er berettiget til at foreslaae Forandringer i Planen, men i samme kunne kun de Poster bibeholdes eller optages, hvortil Samtykke gives saavel af Skoleraadet som Amtsskoledirectionen, dog saaledes, at hvis sidstnævnte Myndighed nægter sit Samtykke til en Post, kan denne optages i Planen, naar Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet indvilliger deri efter Indstilling til samme fra Skoleraadet. Dette kan dog ikke nægte at bevilge de Summer, som udfordres til Alderstillæg for Lærerne og til de lovbestemte Pensioner for Lærere og Læreres Efterladte. De Møder, hvori Fondens Virksomhedsplan forhandles saavel af Amtsskoledirectionen ene, som af denne i Forbindelse med Skoleraadet, afholdes i de første tre Maaneder efter Paaske. Dagen for disse Møder bestemmes af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Overskoledirekteuren, eller hvem samme Ministerium dertil maatte bemyndige, er berettiget til at være tilstede ved disse Møder og deeltage i Forhandlingerne, ligesom han og, forsaavidt en Skolefond nyder Understøttelse af Staten, er forpligtet til at gjøre Indsigelse mod en Foranstaltning, der maatte forekomme ham uhensigtsmæssig, og som vilde medføre Udgifter for Staten. Bifalder Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet saadan Indsigelse, kan Foranstaltningen ikke træde i Kraft, medmindre Skoleraadet gjør Afkald paa Statskassens Bidrag til de Udgifter, Foranstaltningen vilde medføre.

Skoleraadet bestemmer selv sin Forretningsorden og vælger en Formand for 3 Aar. Naar Skoleraadet maatte ønske det, skal der indtræde i enhver af Amtets Skoledirektioner et af Skoleraadet i eller udenfor dets egen Midte valgt Medlem. For Skolefonden udvælges en Regnskabsfører af Skoleraadet, og kan han, om fornødent gjøres, tilstaaes et Vederlag af Fonden. Regnskabet besørgeres revideret af Skoleraadet, der deciderer Udsættelserne og meddeler Regnskabsføreren Qvittance.

IX. Skolelærerens Pligter.

50. Skolelæreren bør paa det Nøiagtigste holde sig Anordningerne om Almueskolevæsenet paa Landet efterrettelig og efterkomme Alt, hvad ham, i Overeensstemmelse med samme, af hans Foresatte befales til Skolevæsenets Fremgang. De af hans Foresatte, som skulle have Tilsyn med hans Embedsførelse, bør han villigen gaae tilhaande i deres Forretninger ved Skolevæsenet; og naar der maatte møde Vanskeligheder eller Hindringer i Henseende til Skolevæsenets Fremme, bør han indberette saadant til Sogneforstanderskabet, og tillige gjøre Forslag om de Midler, ved hvilke han formener, at de kunne borttryddes (Instrux for Lærerne § 1 og 30).

Med den ham anbetroede Ungdoms Forældre eller andre Foresatte bør Skolelæreren stedse søge at leve i god Forstaaelse. Han bør ved givne Leiligheder underrette dem om deres Børns Opførsel og gjorte Fremskridt, samt efter Evne være dem behjælpelig med gode Raad i Henseende til Børnenes Opdragelse. Naar de besøge Skolen, bør han venlig modtage dem, og tillade dem at være tilstede ved Underviisningen; dog at denne ikke derved i nogen Maade afbrydes (§ 29).

Han bør stedse foregaae Ungdommen med Exempel paa et christeligt og sædeligt Forhold, samt ved beskeden Opførsel, lærerig Omgang og nyttig Veiledning søge at forskaffe sig Agtelse, som ene kan give Underviisningen den sande Virksomhed og Kraft. - I sit Forhold til Børnene bør han forene Kjærlighed med Alvorlighed og rette sig efter Børnenes Fatteevne og Gemytsstemning, samt vogte sig for at afskrække dem ved ublid Behandling; dog uden at forglemme sin Værdighed og Anseelse som Lærer (Instrux § 2 og 3).

Han bør omhyggelig paasee, at Børnene holde sig reenlige; finder det Modsatte Sted, skal han, om det er Barnets egen Skyld, først advare dette; og naar saadant ikke frugter, kan han afsondre Barnet fra de andre Børn og give det en særegen Plads i Skolen, hvorhos Forældrene eller Huusbonden bør gives Underretning derom. - Er Skylden hos disse, søger han at formaae dem til en bedre Omsorg for deres Børn eller Tyende; men dersom de alligevel vise sig forsømmelige, anmelder han det for Sogneforstanderskabet. - Ligeledes bør han vænne Børnene til Orden, og derfor paasee, at de, hver Gang de forlade Skolen, forvare deres Tavler, samt Skrive- og Læsebøger paa et bestemt Sted. - Fremdeles har han at agte paa, at Børnene vise ham den tilbørlige Ærbødighed, hvorfor de skulle hilse ham staaende, naar han kommer ind i Skolen, og ligesaa, naar han og de, efter fuldendt Skoletid adskilles (§ 4. 5. 6.).

Skolestuen bør til alle Tider holdes reenlig, og idetmindste feies to Gange om Ugen. Naar Skoletiden er forbi, bør Vinduerne lukkes op og Stuen udluftes (§ 8).

51. I de bestemte Tider skal Læreren, hver Søgnedag, holde Skole for den Ungdom, som hører til hans Distrikt (§ 7), og han er, naar ikke Nødstilfælde fordrer det, uberettiget til at hæve Underviisningen nogen Dag uden at havt

erhvervet Præstens, eller, saafremt Hindringen varer flere Dage, Sogneforstanderskabets Tilladelse dertil (Rskr. 21 Octbr. 1845).

I Henseende til Børnenes Underviisning i 2 Klasser, ligesom i alt Andet, Underviisningen og Skoletiden vedkommende, har Læreren paa det Nøieste at efterkomme Anordningens Forskrifter. Ordenen, efter hvilken Børnene skulle sidde i Skolen, bestemmes ved de anordnede Examina efter de derved meddeelte Karakterer for Flid og Fremgang, saavel som for sædelig Opførsel, hvorved iagttages, at Dreng og Piger sættes paa særskilte Bænke (§ 9 og 18).

Læreren bør med lige Omsorg og uden Forskjel antage sig alle Børns Underviisning og Dannelse (§ 10).

Da Underviisningen bør skee efter en bestemt Plan, saa skal Skolelæreren udkaste en Tabel, som indeholder hans Forslag til de Dele af Underviisningen, han formener at være de meest passende til hver Dag i Ugen, i de bestemte Timer, fra 1ste Mai til 1ste November, og fra 1ste November til 1ste Mai, hvilket Forslag, med Sogneforstanderskabets Betænkning, indsendes til Skoledirectionens Approbation eller Forandring. Den approberede Tabel skal derefter opslaaes i Skolestuen, og Læreren maa ikke uden vigtige Aarsager afvige derfra, og naar saadant skeer, bør han antegne det, tilligemed Aarsagen dertil, i sin Journal. Ved Tabellens Affattelse bør, foruden en god Afvexling af Læregjenstandene, paasees, at Børnene ikke beskæftiges med de samme Ting i længere Tid end een Time ad Gangen (§ 12 og 17).

52. Hvorledes den Methode eller Fremgangsmaade bør være beskaffen, som Læreren ved Underviisningen har at følge, kan naturligviis ikke være Gjenstand for Lovgivningen, og Anordningen af 29 Juli 1814 har derfor ikkun foreskrevet enkelte almindelige Regler derom. Læreren bør saaledes, fremfor alt, søge at opvække Lærvillighed hos Børnene; deels ved fattelige Anmærkninger over det som læses, deels ved Samtaler om enkelte Ting i Naturen, som falde i Sandserne; deels endelig ved lærerige Fortællinger, som vække Indbildningskraften og øve Hukommelsen; samt ved at gjøre Børnene opmærksomme paa den nyttige Anvendelse, de i sin Tid ville kunne gjøre af de Kundskaber og Færdigheder, der erhverves i Skolen. En saadan Læremaade bør især iagttages ved de mindre Børn i 1ste Klasse, som mere behøve Veiledning til at tænke, end Underviisning i Ordets egentlige Bemærkelse. - Fremdeles bør Læreren søge at anvende enhver i Underviisningen forekommende Leilighed til at lede og danne Børnenes moralske Tænkemaade, og navnlig ved at fremstille passende Exempler paa gode og onde Handlinger vise dem, hvilke følger disse drage efter sig. - Han bør beflitte sig paa et tydeligt Foredrag og nøie lægge Mærke til, hvorvidt Børnene have fattet det, som gennemgaaes eller læses (§ 11. 12. 13). I denne Anledning har Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet i et Circulaire af 2 Marts 1851 advaret mod et Misgreb, som ikke sjældent finder Sted i Almueskolerne, det man lader Børnene læse deres Bøger, navnlig Religions lærebøgerne, ordret udenad, uden at gjøre dem Indholdet indlysende og indtrængende ved noget mundtligt Foredrag.

53. Det paaligger Skolelæreren at paasee, at Børnene ikke forsømme Skolen eller Kirken. For at kunne opfylde denne Pligt, skal han føre en Journal, hvori der skal an føres, naar et Barn er kommet forsildigt eller ganske udeblevet af Skolen, ligesom og: om det har været flittigt og anstændigt, eller gjort sig strafskyldig. I denne Journal, som føres efter et af Skoledirectionen meddeelt Schema, anføres tillige: naar Skolen ikke er bleven holdt og af hvad Aarsag. Journalen maa altid være i Skolen, og efter Forlangende forevises i Sogneforstanderskabet og til de Medlemmer af samme, eller andre Foresatte, som begjere at see den, ved deres Besøg i Skolen (§ 21).

Skolelæreren skal føre Regnskabet over Skolens Inventarium og aflægge dette til Sogneforstanderskabet 2 Gange om Aaret, nemlig til 1ste Mai og 1ste November, da det af Forstanderskabet revideres og decideres) og bør Stedets Præst paa Regnskabet attestere, at han har efterseet alle Inventaristykkerne, samt i hvad Tilstand han har befundet samme. (Forordn. af 29 Juli 1814 § 69).

Om Børnenes Ophold i Skolestuen udenfor Underviisningstiden indeholder en Skrivelse fra Kirke- og Underviisningsministeriet af 4 Mai 1852 Følgende: Da Inventariet i Skolen let udsættes for Beskadigelse, og Uorden vanskelig kan forebygges, naar Børnene opholde sig i Skolestuen i Middagstiden uden Opsigt, saa var det ønskeligt, om man kunde undgaae at aabne Skolestuen for Børnene udenfor Underviisningstiden. Men paa den anden Side taler Billigheden for, at Børn, som have deres Hjem udenfor den By, hvori Skolen ligger, eller dog saalangt fra denne, at de ikke kunne gaae hjem for at spise til Middag, om Vinteren, og i den øvrige Aarstid i ondt Veir, tilstedes i Middagstiden at opholde sig i Skolestuen; og Sogneforstanderskabet maa derfor kunne give saadanne Børn Tilladelse til, imellem Formiddags- og Eftermiddags-Skoletiden at opholde sig i Skolestuen, imod at de vedkommende Forældre eller Huusbønder, som ønske at benytte denne Tilladelse, forinden fremføre deres Ønske for Forstanderskabet og Skolelæreren, hvorhos de blive pligtige til in solidum at erstatte den Skade, som Børnene muligen maatte forvolde.

54. Skolelærerens Pligter som Kirkesanger. Dersom der er flere Skolelærere i et Sogn, skal den af dem, som Sogneforstanderskabet finder bedst skikket dertil, forestaa Kirkesangen, og derfor nyde 10 Rdr. mere, end hvad ham ellers som Skolelærer kunde tilkomme (Anordn. af 1814 § 6), hvilken Kirkesangerløn, ifølge Rskr. 29 Aug. 1846 skal udredes ved Ligning paa hele Sognet efter dets geistlige Omfang, uden Hensyn til, om enkelte Dele af samme i Henseende til Skolevæsenet kunne være henlagte til andre Sogne.

Derimod skal enhver Skolelærer alene forrette hvad der i hans Distrikt forefalder om Søgnedage ved ministerielle Forretninger, saasom ved Bryllupper, Liigbegængelser m. m. Sang ved Begravelser henhører saaledes, naar den forlanges, til de Forretninger, enhver Skolelærer for sit Distrikt har at besørge, ligesom der og tilkommer denne en passende Betaling derfor, som det er overladt til Vedkommende at give efter deres Formue og Leilighed; men naar Fattigvæsenet bekoster Begravelsen, maa dette ikke bebyrdes med Udgift for nogen Sang (§ 33 og Rskr. 27 Febr. 1845).

Den Skolelærer, som tillige er Kirkesanger, bør selv forrette alt det Øvrige, som forhen vedkom Degneembedet; dog skal, hvor der ere flere Skolelærere i eet Sogn, disse skifte hver sin Uge med:

- a. at læse Bønnen i Chordøren før og efter Gudstjenesten;
- b. besørges Tillysningen og Bedeseddelen for de Syge, førend Tjenesten begynder, henlagte paa Prædikestolen, og lade Præsten vide naar der synges paa det sidste Vers for Prædiken (§ 33).

55. Følgende Forretninger skulle ikke besørges af Kirkesangeren som saadan, men derimod af Kirkebyens Skolelærer, hvorved forstaaes den Skolelærer, til hvis Skoledistrikt Kirkebyen hører, uden Hensyn til, om han fungerer som Kirkesanger eller ei.

a. Han fører den ene Ministerialbog, medens Præsten fører den anden; og enhver af Sognebeboerne, der har at gjøre Anmeldelse til Sognepræsten om ministerielle Forretninger, bør derfor ligeledes gjøre Anmeldelse til Kirkebyens Skolelærer (Rskr. 19 Marts 1833 4 Post). Det Exemplar af Kirkebogen, Skolelæreren saaledes har at føre under Præstens Opsigt, bekostes af Kirkeeeieren og autoriseres af Præsten.

b. Ligeledes fører Kirkebyens Skolelærer Communionbogen, som han selv skal bekoste og opbevare. Han antegner, efter Prædiken, de Folk, som agte sig til Alters, og er tilstede ved Skriftemaalet. Ligeledes fører han den ugentlige Tillysningsbog, i hvilken han indfører alt, hvad det Almindelige angaaer, saasom: hvad Menigheden efter Sædvane bør tilkjendegives om første og sidste Tjeneste, Skriftemaal, Altergang, Catechisation, Skolegang, Visitatser, saavelsom hvad der ellers skal kundgjøres i Overeensstemmelse med Anordningerne. Naar Tillysning til Ægteskab, eller Lysning for Kirkegangskoner, eller Bøn for Syge er at foretage, antegnes derimod saadant af enhver Skolelærer for sit Distrikt i en dertil indrettet Bog.

c. Kirkebyens Skolelærer besørges alene Klokkernes Ringning Morgen og Aften, samt til sædvanlig Gudstjeneste, saavelsom Kirkens Reengjørelse, Alterklædernes Vadsk og Kirkeuhrets Optrækning (§ 34). - Hvor 2 Sogne kun have een Skolelærer, bør denne besørges Ringningen for det Sogn hvor han boer, men i det andet Sogn bør Sognemændene selv foranstalte Ringningen besørges (Rskr. 11 Juli 1837). Det paaligger dog ikke Kirkebyens Skolelærer at forrette eller besørges Ringning til Liigbegængelser, da hans Forpligtelse ei gaaer videre end til at besørges Ringningen Morgen og Aften, samt til sædvanlig Gudstjeneste; men det maa være Kirkeeeierens Sag, hvem han vil overdrage Udførelsen af dette Arbeide til (Rskr. 1 Juli 1834). Naar der ved Kongens eller Dronningens Død, eller i lignende Tilfælde, paabydes almindelig Ringning, skal Kirkeeeieren vel tillade Klokkernes Brug uden Betaling, men Ringningen selv skal besørges af Menigheden efter Omgang eller ved leiede Folk (Rskr. 13 Mai 1797).

For de forannævnte Kirkebyens Skolelærer paalagte Forretninger nyder han et aarligt Tillæg i Løn; herom see Pag. 70.

56. Bekjendtgjørelser ved Kirkestævne. Al Oplæsning af Love og Anordninger fra Prædikestolen eller Bekjendtgjørelse om deres Indhold, er afskaffet ved Forordn. af 8 October 1824. - Men saadanne Anordninger, som umiddelbart

vedkomme Almuen, skulle, foruden at læses til Thinge, som er den almindelige og for Alle forbindende Bekjendtgjørelsesform for Love og Anordninger, tillige paa Landet efter Gudstjenesten læses paa Kirkegaarden, hvilken Læsning skal forrettes af Kirkesangeren; og Præsten skal, naar Prædiken er sluttet, erindre Menigheden om i dette Øiemed at blive tilstede paa Kirkegaarden. Hvad der i adskillige Anordninger er befalet om Kundgjørelser og Tillysninger fra Prædikestolen om verdslige Gjenstande, er ligeledes ophævet, hvorimod deslige Kundgjørelser og Tillysninger ligeledes paa Landet skal besørge af Kirkesangeren, som uden Betaling har at kundgjøre og tillyse paa Kirkestævne, hvad Øvrigheden eller Rettens Betjente lade ham tilstille (Forordn. 8 October 1824 § 1.2), saavel som og hvad Fattig- og Skolevæsenet er angaaende. - Naar Kirkesangeren har tilendbragt de ham paaliggende Læsninger, kan Kirkegaarden ogsaa benyttes af Sognefogden til at tillyse, saavel hvad der efter Anordningernes særdeles Bestemmelser af ham skal læses, som hvad der ellers af vedkommende Øvrighed tilstilles ham til Læsning, hvorved kan bemærkes: at det isærdeleshed tilkommer Sognefogden at kundgjøre Tillysninger om Skifter og Auctioner, hvorved han nyder 20 Sk. for hver Bekjendtgjørelse. - Hvor en privat Mand, i Tilfælde hvor offentlig Kundgjørelse ei er foreskrevet, ønsker noget kundgjort for Almuen, staaer det til ham selv, om han vil lade det læse ved Kirkesangeren eller ved Sognefogden, dog at i første Tilfælde Præstens, i sidste Øvrighedens Tilladelse forud maa være erhvervet, da disse skulle paasee, at intet Upassende bekjendtgjøres. For saadanne private Tillysninger kan, forsaavidt ingen Anordning indeholder en særegen Regel derfor, tages 20 Sk. ifølge Sportelreglm. § 147. - Ved aldeles frivillige Auctioner beroer det paa den Sælgende selv, om han ved Sognefogden eller paa anden Maade ønsker at bekjendtgjøre disse, og Sognefogden kan derfor i slige Tilfælde ikkun fordre Betaling, naar Vedkommende dertil forlange hans Tjeneste. - Iøvrigt har ingen Andre end Kirkesangeren og Sognefogden Adgang til at foretage Bekjendtgjørelse ved Kirkestævne (Rskr. 30 Mai 1826 og 20 Septbr. 1823).

57. Degnen bør paa de Dage, da Præsten formedelst pludselig paakommen Sygdom eller andet lovligt Forfald hindres fra at besørge Gudstjenesten, i Degnestolen læse en Prædiken eller anden religiøs Afhandling; dog at Valget af den Prædiken eller Afhandling, som skal oplæses, ei overlades Degnen, med mindre denne selv er berettiget til at bestige Prædikestolen, men samme, eller dog idet Ringeste Nogen, hvoraf den skal tages, vælges af Præsten. - Skulde ogsaa Degnen være syg, kan dette forrettes ved en anden skikkelig Mand af Sognet, eller og Kirketienesten i saadant Tilfælde afholdes alene ved at synge de sædvanlige Psalmer. - Dersom Degnen eller Kirkesangeren forsømmer det ham af Præsten i denne Henseende paalagte, eller han uden Competence bestiger Prædikestolen, kan en passende Mulct paalægges ham, ligesom han i intet Tilfælde uden Præstens Forevidende maa sende nogen anden til at forrette Tjenesten i sit Sted (Rskr. 28 Jan. 1809). For denne Forretning tilkommer ikke Kirkesangeren nogen Betaling.

58. Skolelæreren skal iagttage de i Anordningerne om Vaccinationen bestemte Forskrifter, samt efter bedste Evne fremme Skoleungdommens Vaccination (Instrux f. L. § 23). Hertil hører, at ingen maa antages til Confirmation, som ei er

vaccineret eller og har havt de naturlige Kopper, hvorfor Distriktslægerne bør, nogle Gange om Aaret, møde i deres Distrikts Almueskoler for, efter Aftale med Præsten og Skolelæreren at vaccinere. Ifølge Skr. fra Kirke- og Underviisningsministeriet af 30 Novbr. 1852 bør Skolestuerne paa Landet indrømmes Distriktslægerne til deri at foretage den offentlige Vaccination; dog at den fornødne Requisition derom betimeligen udgaaer til vedkommende Sogneforstanderskaber.

X. Om Bestyrelsen af Skolevæsenet.

59. Det nærmeste Tilsyn med Almueskolevæsenet paaligger nu Sogneforstanderskabet og Sognepræsten, saaledes nemlig, at Anordningen af 13 August 1841 om Landcommunalvæsenet har overdraget til hvert Sogns Forstanderskab de Pligter, der ifølge Anordn. af 29 Juli 1814 paalaae Skolekommissionen i dens Heelhed, medens Sognepræsten har beholdt de ham ifølge samme Anordning paaliggende specielle Pligter, og derhos, selv om han ikke er bleven valgt til Medlem af Sogneforstanderskabet, alligevel har Sæde og Stemme i dette, saaofte Sager behandles, der angaae Skolevæsenet og Fattigvæsenet. Ifølge heraf paaligger der Sogneforstanderskabet i dets Heelhed følgende almindelige Pligter med Hensyn til Skolevæsenet.

- a. Det har at vaage over, at den tilvoxende Ungdoms Dannelse befordres, i Overeensstemmelse med de derom udgaaene Love og Anordninger.
- b. Samtlige Medlemmer af Sogneforstanderskabet bør derfor drage Omsorg for, at Anordningerne om Skolevæsenet efterleves, at Skolelærerens Embede holdes i Agt, og at han nyder den Løn, ham tilkommer for sit Arbeide. De bør flittigen besøge Skolerne i Sognet, veilede Skolelæreren med deres Raad, opmuntre ham, naar han troligen efterkommer sine Pligter, og advare ham, naar han feiler.

Har Skolelæreren begaaet nogen Feil af Betydenhed, er Forstanderskabet bemyndiget til at indkalde ham, og enten give ham en alvorlig Irettesættelse, eller paalægge ham en Mulct af 1 til 2 Rdr. - Forandrer han ikke derefter sit Forhold, eller viser han kjendelig Efterladenhed i sit Kald, eller forbryder sig mod sin Embedspligt, bør Forstanderskabet andrage Saadant for Skoledirectionen, som kan dictere ham høiere Bøder, indtil 10 Rdr. - Men dersom ogsaa denne Straf er uden Frugt, bør Skolelæreren, efter Directionens Foranstaltning, tildales paa sit Embede, fra hvilket han imidlertid af Skoledirectionen bliver at suspendere.

Denne Sogneforstanderskaberne Pligt, at have Opsigt med Skolelærernes Embedsførelse, er endvidere indskjærpet ved Skrivelse fra Kancelliet af 28 April 1840 og senere ved Skrivelse fra Kirke- og Underviisningsministeriet af 14 Febr. 1849 saaledes: Ministeriet er ikkun bemyndiget til med Pension at entledige saadanne Skolelærere, som efter Indberetning fra vedkommende Forstanderskab og Skoledirection savne tilstrækkelige Kundskaber, eller formedelst Alder og Svaghed ere uduelige til deres Kald. Naar derimod en Skolelærer har viist vedvarende Skjødesløshed og Forsømmelse, og uagtet gjentagne Formaninger ikke har været at formaae til at opfylde sine Pligter, da kan Ministeriet ikke ved Resolution frakjende en saadan Skolelærer sit Embede, hvorimod slige Sager maa afgjøres ved Provsteret, der baade volder Tidsspilde og Besværlighed for de

Embedsmænd, af hvilke Retten skal beklædes, og som oftest ikke ubetydelige Bekostninger for det Offentlige; hvortil endnu kommer at slige Sager, der ikke sjældent først finde endelig Afgjørelse ved Høiesterets Dom, i Almindelighed kun udfalde til en Mulct for den Tiltalte, fordi Sogneforstanderskabet ikke behørigen har efterkommet Buddet i Anordn. af 29 Juli 1814, som foreskriver: at Præsten, naar en Skolelærer har gjort sig skyldig i en Forseelse af nogen Betydenhed, bør indberette saadant til Forstanderskabet, som da er bemyndiget til at indkalde Skolelæreren og enten give ham en alvorlig Irettesættelse eller paalægge ham en Mulct af 1 til 2 Rdr.; samt at Sagen, hvis han alligevel ikke forandrer sit Forhold, bør andrages for Skoledirectionen, som kan dictere ham Bøder indtil 10 Rdr., og at Skolelæreren. hvis denne Straf ogsaa er uden Frugt, bør tiltales paa sit Embede, fra hvilket han imidlertid bliver af Skoledirectionen at suspendere. - Ministeriet henleder derfor samtlige Skoledirectioners Opmærksomhed paa denne Gjenstand og anmoder dem om, at indskjærpe Sogneforstanderskaberne, nøie at efterkomme Skoleanordningens foranførte Bud, for at Skolevæsenet ikke paa Grund af Udeladelse heraf, længere end nødvendigt skal betynges med saadanne Skolelærere, der ikke med den skyldige Iver og Nidkjerhed varetage deres vigtige Kald.

c. Sogneforstanderskaberne, der i Regelen ikkun samles hver anden Maaned, og ellers saa ofte Formanden finder det fornødent, eller Halvdelen af Medlemmerne forlanger det, skulle dog ogsaa holde Samlinger, saa ofte det af Præsten med Hensyn til Fattig- og Skolevæsenets Anliggender skriftligt begjeres, og navnlig forsaavidt det maatte ansees nødvendigt for Skolegangens Skyld maanedligt at bestemme Mulcter for Skoleforsømmelser. Forstanderskabets Møder kunne holdes i Skolestuen, dog udenfor Skoletiden; men forsaavidt Møderne ikke kunne holdes til saadan Tid, og det fornødne Locale heller ikke kan erholdes uden Godtgjørelse, kan, mod billig Betaling, leies et passende Locale.

d. Sogneforstanderskabet bør i sine, hver eller hver anden Maaned holdende Samlinger eftersee de Protocoller, enhver Skolelærer ifølge sin Instrux bør holde, undersøge den af Børnene siden sidste Samling gjorte Fremgang, og lade sig af Læreren give Underretning om, hvormeget han af hvert Slags Underviisning i den forløbne Tid har foretaget, samt hvad han derefter agter at foretage. I Henseende til Bøger, Tabeller, Landkaarter, Forskrifter m. m. paaligger det Forstanderskabet at bestemme, hvilke af disse han efter Omstændighederne skal betjene sig af. Ved Forslaget om, hvad der i Skolerne skal undervises i, bør der altid tages Hensyn til Lærerens Evner, og hellere paalægges dem færre Ting at undervise i, end at der skulde fordres af dem at undervise i det, hvori de ikke besidde fornøden Kundskab.

e. For desbedre at underrette sig om Underviisningens Tilstand, bør Forstanderskabet fra Tid til anden lade sig forelægge Børnenes Prøveskrift og Regnebøger, samt 2 Gange om Aaret bivaane de i Anordningen befalede Examina, og bedømme, hvilke Børn der kunne opflyttes og hvilke der aldeles kunne udskrives af Skolen.

f. Skoleforsømmelserne bør ved Forstanderskabets Møder undersøges, efter en af Læreren forelagt Fortegnelse, og Mulcten bestemmes, naar ingen gyldige Grunde tale for Fritagelse. Ligeledes skal Forstanderskabet bedømme og bestemme, hvilke Belønninger og Opmuntringer der maa gives de Børn, som have udmærket sig ved Flid og god Opførsel, samt lade sig give Underretning om de Opmuntringer og Straffe, Læreren har tilkjendt Børnene. Findes noget Barn at have viist sig saa modtvillig, ulydigt, eller i andre Maader at have opført sig saa slet, at de Straffe, som det er Skolelæreren tilladt at bruge, ansees at være utilstrækkelige efter Forseelsens Beskaffenhed, da bør Forstanderskabet, efter foregaaende Undersøgelse, indberette Sagen til Skoledirectionen, for at det nærmere kan blive bestemt, hvorledes med et saadant Barn skal forholdes.

g. Sogneforstanderskabet har at paasee, at der holdes vedbørlig Rigtighed over Skolens Inventarium og Skolekassens Indtægter, at Skolen forsynes med de fornødne Bøger, Regne- og Skrivetavler, og at Skolestuen bliver forsynet med det fornødne Brændsel.

h. Hvert halve Aar, nemlig først i Juni og først i December Maaned bør Forstanderskabet tilstille Skoledirectionen in duplo saavel de befalede Examenslister, som og Indberetning om hvad der ellers Skolevæsenet betræffende, i det forløbne halve Aar er forefaldet af Vigtighed, for at der efter Omstændighederne, enten af Skoledirectionen, eller efter sammes Indberetning til Ministeriet kan føies de nødvendige Foranstaltninger.

60. Skoleforstandere og Skolepatroner. Sogneforstanderskabet vælger nogle af dets Medlemmer til som Skoleforstandere og Skolepatroner at udføre de disse efter Anordningen af 29 Juli 1814 paaliggende Pligter (Anordn. om Landcommunalvæsenet af 13 August 1811 § 14).

Skoleforstandere, hvoraf der for hver Skole skal være een eller to, og som skulle vedblive denne Bestilling idetmindste i 2 Aar, skulle saa ofte som muligt, og idetmindste een Gang hver 14de Dag, indfinde sig i de Skoler, som ere betroede til deres Opsyn, for at tilsee, om alting er der i vedbørlig Orden. Hver Gang skulle de antegne deres Besøg i Protocollen; og saafremt nogen Mangel befindes, bør de erindre Vedkommende om, at raade Bod derpaa. Men dersom Feilen desuagtet ikke afhjælpes, bør Skoleforstanderne indberette det til Forstanderskabet. Fremdeles tilkommer det Skoleforstanderne at indkræve de Bøder, som dicteres for Skoleforsømmelser, m. m.

For Skolepatronen, der ifølge Lov af 22 Marts 1855 ligeledes udnævnes ved Valg af Sogneforstanderskabet iblandt dettes Medlemmer og idetmindste 2 Aar skal vedblive sin Bestilling, er det isærdeleshed Pligt at paasee, at Skolernes Bygninger holdes i forsvarlig Stand, og at nye opføres, naar samme ansees fornødne. I sidste Tilfælde bør han gjøre Anmeldelse derom i Forstanderskabet, og dette indstille hans og sit Forslag til Skoledirectionens Overveielse og Bedømmelse. Han bør drage Omsorg for, at Skolens Inventarium stedse holdes vedlige, og at Skolelærerens Indtægter ikke ulovligen formindskes, men tvertimod, i Overeensstemmelse med Anordningerne forøges. I Særdeleshed bør

han paasee, at Skolelæreren erhoder den for ham bestemte Lønning, Brændsel m. v. i rette Tid, og af forsvarlig Godhed og Maal. (Anordn. af 29 Juli 1814).

Skolepatronen bør naturligviis aflægge et ordentligt Regnskab over de af ham modtagne Summer til Skolebygningernes Opførelse og Vedligeholdelse, og til de øvrige Udgifter ved Skolevæsenet. Regnskabet gennemgaaes af det hele Sogneforstanderskab, som dog kan overlade til et enkelt Medlem først at gennemsee det aflagte Regnskab og derved gjøre sine Bemærkninger, og saafremt Erindringer fremsættes, hvis Rigtighed Regnskabsføreren ikke vil erkjende, vil Anken være at afgjøre af Amtsraadet (Anordn. af 13 Aug. 1841). - Da imidlertid Skolepatronen eller Regnskabsføreren nu udnævnes af Forstanderskabet, og denne Bestilling saaledes ikke som forhen er en Rettighed, men en paalagt Forpligtelse, saa hviler Ansvar for rigtigt Regnskab (nemlig for de anvendte Summers lovlige Anvendelse) paa det hele Sogneforstanderskab, der ogsaa er ansvarligt for de Kapitaler. Activer og andre Eiendomme, der tilhøre Sognets communale Indretninger. Iøvrigt bliver det reviderede Regnskab, efter forudgaaet Bekjendtgjørelse, at fremlægge i 14 Dage paa et passende Sted til Sognebeboernes Indseende, hvorefter det indsendes til Amtsraadets Eftersyn (Anordn. 13 August 1841). Skjøndt saaledes ingen Revision eller Decision af Skoleregnskabet mere finder Sted af Skoledirectionen, bør dog, samtidigt med Regnskabets Indsendelse til Amtsraadet, en Gjenpart meddeles vedkommende Provst, dog uden Bilag (Rskr. 11 Juni 1844).

Iøvrigt indeholder en Skrivelse fra Indenrigsmin. af 5 Febr. 1850 med Hensyn til Skolepatronens Forhold til det samlede Sogneforstanderskab Følgende: Naar Skolepatronen ved de af ham foretagne Udbetalinger holder sig indenfor det vedtagne Overslag over Udgifterne til Skolevæsenet, der ifølge Anordningerne af 29 Juli 1814 og 13 Aug. 1841 aarlig bliver at affatte under hele Sogneforstanderskabets Medvirkning eller Control, behøver hver enkelt Regning ikke at anvises til Udbetaling ved Paategning af det øvrige Sogneforstanderskab, men paa den anden Side kan Skolepatronen ikke være berettiget til paa egen Haand at lade andre eller flere Arbeider udføre end de, der ere optagne i Overslaget, dog saaledes, at han, naar Tilfælde indtræffe, der kræve Foranstaltninger, som ikke kunne udsættes til Sogneforstanderskabets næste Møde, maa kunne træffe disse paa eget Ansvar, mod uden Henstand at sætte Sogneforstanderskabet i Kundskab derom. - Disse Regler have imidlertid Hensyn til Tilstanden før 1855, da det tilkom en af de større Lodseiere at være Skolepatron, hvorimod Ministeriet antager, at hvor Skolepatronen og den dermed forbundne Regnskabsførsel er anbetret en af Sogneforstanderskabets Medlemmer efter Valg (hvilket nu efter Loven af 22 Marts 1855 finder Sted overalt), der maa Sogneforstanderskabet, med særdeles Hensyn til det Ansvar, der paaligger hele Sogneforstanderskabet for den udnævnte Skolepatrons Regnskabsførsel, være berettiget til, ialtfald med Sanction af vedkommende overordnede Autoriteter, at træffe den ovennævnte eller anden Foranstaltning, som det til sin yderligere Betyggelse maatte finde nødvendigt og passende.

61. Det tilkommer Sognepræsten, imellem Sogneforstanderskabets Møder at varetage alt hvad der vedkommer Skolevæsenet, saaledes som Anordningen af

29 Juli har bestemt. - Selv om Præsten ikke er bleven valgt til Medlem af Forstanderskabet, har han dog Sæde og Stemme i dette, saa ofte der forhandles Sager, der angaaer Skole- og Fattigvæsenet, ligesom han og skriftligt kan forlange Forstanderskabet sammenkaldt, naar han i disse Anliggender finder et Møde fornødent. Under Møderne har Sognepræsten, uanseet at en Anden maatte være Formand, at foredrage saadanne Sager, som angaae Skolevæsenet, samt i dettes særegne Protocol at overføre, hvad der i den almindelige Forhandlingsprotokol maatte være indført, bemeldte Sager betræffende, ligesom det og kan vedtages, at Forhandlingerne desangaaende umiddelbart af Præsten indføres i Skoleprotocollen, i hvilket Tilfælde der i den almindelige Forhandlingsprotocol blot derom gjøres en almindelig Bemærkning.

Ligeledes tilkommer det altid Sognepræsten, uagtet han ikke er Formand, i alle Sager, som angaae Skolevæsenet. at bringe Sogneforstanderskabets Beslutninger i Udførelse, og at besørge den Skolevæsenet vedkommende Correspondence, ligesom det og tilkommer ham at opbevare alle Protocoller, Breve og andre Papirer eller Documenter, der vedkomme Skolevæsenet, dog med Undtagelse af Documenter, der angaae Capitaler, Activer og andre Eiendomme, som opbevares af Formanden (Anordn. 13 Aug. 1841).

Herved maa dog bemærkes, at Sogneforstanderskabets Formand ogsaa betragtes som Formand i de Sager, i hvilke Præsten saaledes er tillagt Referat, Correspondence og Udførelse (Rskr. 22 Juli 1842). - Naar Breve i Fattig- og Skolesager angaae Sager af den Beskaffenhed, at der udkræves det samlede Forstanderskabs Afgjørelse, bør de tilstilles Formanden og aabnes af denne. Forsaavidt derimod de Sognepræsten ifølge Anordningen af 29 Juli 1814 og Fattigreglm. af 5 Juli 1803 særligt paaliggende Pligter kræve Correspondence, er det denne, der har at tilskrive Vedkommende, og til hvem Breve i samme Anledning adresseres. (See videre i Rskr. 9 Mai 1843). Fattig- og Skolesager bør ikke tages under Behandling under Præstens Fraværelse (Rskr. 9 Septbr. 1847).

Ifølge Anordn. af 29 Juli 1814 paaligger det Sognepræsten at vejlede Skolelærerne i deres Embedsførelse. Han bør idetmindste hver 14de Dag besøge enhver Skole i sit Sogn, og dels ved at høre paa Underviisningen, dels ved Samtale med Børnene, og ved at lade sig forevise disses Skrift, samt ved at eftersee Skolejournalen underrette sig om Børnenes Fremgang. Ligeledes bør han opmuntre de Børn, som udmærke sig ved god Opførsel og Flid, samt formane dem, der findes efterladne, saavelsom de Forældre, Værger og Huusbønder, der ikke opfylde deres Pligter i Henseende til Børnenes Skolegang og Reenlighed. Hvergang han har besøgt Skolen, skal han i Journalen antegne saadant; og derefter ved næste Samling i Sogneforstanderskabet anmelde hvad han maatte finde fornødent at erindre. Har Skolelæreren feilet i et eller andet mindre betydeligt, da bør Præsten, forinden saadant andrages for Forstanderskabet, med Godmodighed advare Skolelæreren om at rette Feilen; men dersom denne Advarsel bliver frugtesløs, bør Forstanderskabet derom underrettes. Er Forseelsen derimod af Betydenhed, bør Præsten uden foregaaende Advarsel indberette samme til Forstanderskabet.

62. Opsynet over eet eller flere Herreders Skolevæsen paaligger hvert saadant Distrikts Skoledirection, som bestaaer af Amtmanden og Districtsprovsten. Hver Skoledirection skal samles paa Amtmandens Bolig een Gang hvert Fjerdingaar, med mindre indtrufne Omstændigheder oftere maatte gjøre dens Samling nødvendig, (Anordn. 29 Juli 1814 § 34 og 35).

Det paaligger Skoledirectionerne, enhver i sit Embedsdistrikt, at vaage over alt, hvad der kan bidrage til Almueskolevæsenets Fremme, og med Nidkærhed paasee, at Hensigten af de vedkommende Anordninger og Love opfyldes, til hvilket Øiemed de have Ret til at kræve Betænkninger af Sogneforstanderskaberne, Skolevæsenet vedkommende, i alle Tilfælde, hvor samme maatte behøves (Bilag C § 1. 2.)

Skoledirectionens Medlemmer, fornemmelig Provsten, skulle flittigen besøge Skolerne, og paasee at Skolelærerne, saavel som Sogneforstanderne, troligen opfylde deres Pligter. Provsten bør og paa sine Reiser jævnlig i Kirkerne overhøre Ungdommen for at erfare dens Fremgang i Christendom. Skoledirectionen bør især paasee, at ingen antages til Skolelærer, med mindre han besidder de Egenskaber og Færdigheder og har aflagt de Prøver, som i Anordningerne ere forskrevne, saavel som at Vedkommende har tilveiebragt paalidelige Attester om sin moralske Character (§ 6. 7.)

Dersom noget Forstanderskab, eller et enkelt Medlem af samme, forsætlig tilsidesætter sine Pligter i Henseende til Skolevæsenet, er Skoledirectionen bemyndiget til at dictere den Paagjældende Mulct af indtil 10 Rdr., og ifald Forseelsen er grov eller gjentages, kan den fordoble Mulcten. (Anordn. 29 Juli 1844 § 40 og Rskr. 2 Apr. 1844). Iøvrigt ere de Kjendelser, som Skoledirectionen har Ret til at afgive, inappellable, naar de ikke angaae et høiere Beløb end 10 Rdr., men dersom Gjenstanden er større, bør Sagen, saafremt de Paagjældende begjere det, andrages for vedkommende Ministerium til videre Resolution.

Ogsaa Biskopperne skulle have nøie Tilsyn med samtlige Skoler i de dem anbetroede Stifter og ere pligtige at undersøge disses Tilstand, saavel ved deres Visitater som ved enhver anden Leilighed. De ere og berettigede til, fra Directionen, og gennem disse fra Sogneforstanderskaberne at indhente alle de Efterretninger, som i denne Anledning maatte ansees fornødne. Iøvrigt bør de vaage over, at Skolevæsenet i Overeensstemmelse med Anordningerne fremmes, og at mødende Hindringer efter Mulighed ryddes af Veien. Ogsaa skulle de paa deres Visitater overhøre Ungdommen, og til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet indsende Beretning om, hvorledes de have befundet enhver Skoles Ungdom underviist (Anordn. 29 Juli 1814 § 42).

63. Bestyrelsen af det hele Almueskolevæsen i Danmark er underlagt Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet. Ved Resolution af 28 Febr. 1855 er der beskikket en egen Overskoledirecteur for Borger- og Almueskolevæsenet, der ifølge sin Instrux er Ministeriets Organ og derfor har at rette sig efter de ham

saavel i Almindelighed som for hvert enkelt Tilfælde af Ministeren givne Forskrifter. (§ 1).

Han har at udarbejde og til Ministeriet at indgive Forslag til de Forbedringer i Borger- og Almueskolevæsenet, hvortil han maatte finde at der er Trang. Over de af Ministeren ham forelagte Sager har han at afgive Betænkning, samt at udarbejde i det Enkelte de Planer, hvortil Grundtrækkene meddeles ham af Ministeren (§ 2).

Seminarierne i Kongeriget besøge han idetmindste een Gang om Aaret, og har da at erhverve sig en paa umiddelbar Erfaring grundet Kjendskab til deres Tilstand, hvorfor han er berettiget til at overvære Underviisningen, forlange Examination afholdt af Lærerne over opgivne Gjenstande, selv at rette Spørgsmaal til Lærlingerne, og meddele Seminarieforstanderne og Lærerne de Bemærkninger, som han maatte have at gjøre. Seminarieforstanderne skulle, under hans Nærværelse paa Seminarierne træffe de Foranstaltninger, som af ham maatte ansees nødvendige til i kort Tid at komme til nøie Kundskab om Seminariernes Tilstand. Med Ministerens Approbation kan Overskoledirecteuren ved sine Besøg paa Seminarierne medtage Mænd, der ere særdeles sagkyndige i enkelte af Underviisningsfagene, og skal der da gives dem samme Leilighed som Overskoledirecteuren til at begrunde deres Mening om den Maade, hvorpaa Underviisningen i disse Fag drives. Forsaavidt han kan, skal han tillige være tilstede ved Seminaristernes Dimissionsexamen, men hans Virksomhed indskrænker sig, naar han ved denne Leilighed er tilstede, til Deeltagelse i Censuren, og til at virke hen til, at denne bliver eensartet ved alle Seminarier (§ 3).

Med Skolevæsenets Tilstand, saavel paa Landet som i Kjøbstæderne og Kjøbenhavn, skal Overskoledirecteuren gjøre sig bekjendt, saavidt muligt ved umiddelbar Iagttagelse af enkelte Skoler i hvert af Provstierne i Kongeriget. De Besøg i Skolerne, som han til den Ende har at foretage, skulle skee deels efter deels uden foregaaende Anmeldelse Ved Besøgene af sidstnævnte Art skal det være hans Øiemed at lære at kjende Skolerne saaledes som de vise sig i deres daglige Skikkelse, hvorimod han ved de forud anmeldte Skolebesøg skal lade det være sig magtpaaliggende at sætte sig i Forbindelse saavel med Skolernes Lærere som med de Mænd, der have det umiddelbare Tilsyn med Skolerne. Til den Ende skulle derfor disse Mænd, forsaauidt de henhøre til det samme Provstie, som den Skole, der skal besøges, betimelig underrettes om, naar og hvor et saadant Skolebesøg af Overskoledirecteuren vil finde Sted, og der skal gives dem Leilighed til at overvære Undersøgelsen af Skolen. Hvis Forældrene dertil give deres Samtykke, kunne Lærerne tillige medtage nogle af deres egne Skolers Børn og lade dem deeltage i Prøverne. Efterat Undersøgelsen af Skolen er endt, skal Overskoledirecteuren forhandle med de tilstedeværende Lærere og Tilsynshavende om de Skolen vedkommende Gjenstande, som enten af disse eller af ham selv maatte ønskes bragte under Overveielse.

§ 4. Paa de Inspectionsreiser, Overskoledirecteuren foretager, skal han, naar han maatte ansee det fornødent, personlig forhandle saavel med

Skoledirectionerne og Sogneforstanderskaberne som med Amtsraadene; og han skal tillige ved personlig Iagttagelse skaffe sig Kundskab til de, stedlige Forhold vedrørende, Spørgsmaal, der foreligge til Ministeriets Afgjørelse, og om hvilke Autoriteterne ere af forskjellig Mening. Paa Inspectionsreiser er han forpligtet til at anvende idet Mindste 6 Uger om Aaret. (§ 5).

IX. Konfirmation.

(Fr. 13 Jan. 1736, 25 Mai 1759, 23 Marts 1827).

1. Konfirmationen er i Danmark anordnet af Kong Christian den Sjette ved Fr. af 13 Januar 1736, der befaler, at Børnenes Konfirmation og Indvielse, samt offentligt Examen og Prøvelse skal være en almindelig Pligt for alle Børn i Menigheden, samt at ingen Børn maa antages til Konfirmation, med mindre de tilforn ere holdte til Skole og underviste i de nødvendigste Christendomsstykker. - For Børn, der ikke høre til de af Staten anerkjendte Troessamfund, skal Udskrivningen af Skolen træde istedetfor Konfirmation med Hensyn til alle til denne knyttede borgerlige Rettigheder. - Forsaavidt de ikke have besøgt nogen offentlig Skole, kunne de, efterat have naaet den lovbefalede Alder, indstilles til Prøvelse i den Almueskole, til hvilken de efter Opholdsstedet nærmest høre, paa den regelmæssige Examenstid, og saafremt de befindes at besidde den til Udskrivning fornødne Modenhed og Kundskab, erholde de en Attest derom, som da træder istedetfor Udskrivning af Skolen. (Lov af 13 April 1851 § 11)

2. For at et Barn skal kunne antages til Konfirmation, maa det have fyldt 14 Aar inden April Maanedes Udgang om det skal konfirmeres om Foraaret, og inden October Maanedes Udgang om det skal konfirmeres om Efteraaret (Fr. 25 Mai 1759 og Kgl. Resolution af 27 October 1817), samt derhos af vedkommende Skolebestyrelse være befunden at have tilstrækkelige Kundskaber til at kunne udskrives af Skolen, med mindre Barnet er 15 Aar gammelt, da det saa, om dets Foresatte forlanger det, skal udskrives af Skolen, uden Hensyn til dets Kundskaber. - Men fordi slige forsømte eller enfoldige unge Mennesker med deres 15de Aar udgaae af Skolen, følger deraf dog ingenlunde, at de strax skulle konfirmeres, enten de have fornøden Kundskab eller ikke, da det meget mere kommer an paa Præstens Undersøgelse og Ansvar om Barnet er tilbørlig underviist til at antages til Konfirmation (Forordn. 25 Mai 1759), hvor den yderste Grændse, inden hvilken Ungdommen bør være confirmeret, ansættes til det fyldte 19de Aar. "*Gaaer nogen hen over den Tid, skal Præsten anmelden det for Provsten, der skal lade et saadant Menneske komme til sig og selv overhøre samme; ligeledes kan Biskoppen meddele sit Raad desangaaende*". - Iøvrigt skal Biskoppen, naar et Barn er over den anordnede Konfirmationsalder, uden at besidde de befalede Kundskaber, meddele Tilladelse til dets Konfirmation, dersom det formedelst svage Evner, eller af andre, hverken det selv eller dets Forældre tilregnelige Aarsager ikke har kunnet skaffe sig bemeldte Kundskaber, men det dog er i Besiddelse af saadanne religiøse Følelser og Begreber, at det kan stedes til at nyde den hellige Nadvere. (Pl. 4 April 1843). - Paa den anden Side er det ikke Præsten formeent, at nægte at stede et Barn til Konfirmation, om det end ellers maatte kunne udskrives af Skolen, naar han paa

Grund af dets Forhold under Konfirmationsforberedelsen eller dets Mangel paa Indsigt i Troens Lærdomme, ikke troer at kunne forsvare for sin Samvittighed at konfirmere det (Rcirc. 18 Aug. 1840).

3. Ligeledes er Biskoppen bemyndiget til at bevilge et Barns Antagelse til Konfirmation, uagtet der maatte mangle noget i den befalede Alder af 14 Aar. Slig Undtagelse bør imidlertid ei tilstedes, undtages hvor særdeles Grunde, hentede af Forældrenes Kaar eller Barnets Bestemmelse, anbefale samme som en for dettes Velfærd vigtig Gjenstand. Ogsaa bør det nøie paasees, at Barnet tilfulde har alle i Skoleanordningerne foreskrevne Kundskaber inde, samt at der i dets Sæder og Opførsel Intet er, som kan være til Hinder for slig Begunstigelse. Endelig maa og kun en kort Tid eftergives og selv under de meest anbefalende Omstændigheder ikke mere end 6 Maaneder. Førend Biskoppen meddeler Tilladelsen, bør vedkommende Præsts og Provsts Erklæring være erhvervet. (Fr. 23 Marts 1827 § 1).

4. Dersom et Barn har søgt Skolen i et andet Sogn, skal det dog konfirmeres i det Sogn, hvor det har sit Ophold. (Rskr. 4 Jan. 1817). Dog bør ifølge kongelig Resolution af 25 Juni 1842 vedkommende Præster ikke nægte deres Samtykke til, at et Barn af deres Sogn konfirmeres i et andet Sogn, naar Forældre eller Værger ønske det; kun at ingen Præst maa fra et fremmed Sogn antage til Konfirmationsforberedelse noget Barn, som er forpligtet til at søge offentlig Skole, med mindre det ved den Halvaarsexamen, som gaaer forud for Antagelsen, er paa den i Skoleanordningerne for Kjøbstæderne og paa Landet befalede Maade befundet at kunne udskrives af Skolen; ligesom vedkommende Præst, saafremt han finder det fornødent, er berettiget til at fordre, at ogsaa de Børn, der ere fritagne for Skolegang, forinden skulle i Skolekommissionens Overværelse underkastes en Prøve, om de ere i Besiddelse af de befalede Kundskaber. Finder en Præst sig beføiet til at nægte saadant Samtykke, og den Paagjældende vedbliver sin Begjering, da skal Præsten strax igjennem Provsten andrage Sagen for Biskoppen, som, hvis han finder, at Samtykket uden tilstrækkelig Grund er nægtet, kan meddele den fornødne Tilladelse, men i modsat Fald indberettes Sagen til Ministeriets Afgjørelse. - Den Præst, der saaledes konfirmerer et udensogns Barn, bør strax efter Konfirmationen, foruden at indføre det i sin egen Kirkebog, gjøre Anmeldelse derom til Præsten i det Sogn, hvor Barnet har hjemme, til Indførelse i Kirkebogen der paa Stedet.

5. Ved et Barns Antagelse til Konfirmation udfordres Vished for at det er døbt, samt at det enten har havt de naturlige Kopper eller er vaccineret. (Pl. 19 Novbr. 1811). Dersom det Tilfælde indtræffer, at Daaben er forsømt, skal en Saadan, efter at have aflagt Prøve paa de fornødne Kundskaber, døbes, men behøver da ei at konfirmeres. (Rskr. 5 Novbr. 1814). Har Vedkommende ingen Vaccinationsattest, kan han henvende sig til en autoriseret Læge, der efter Beskaffenhed af det tilbageblevne Ar bedømmer om Vaccination er skeet (Fr. 19 Novbr. 1811), hvorhos Præsten i Nødsfald ogsaa kan nøies med Attest fra tvende gode Mænd eller fra Barnets Forældre. - Konfirmanderne skulle møde til Forberedelse i Præstens Huus; hvormange Uger dette skal skee, overlades Præstens Skjønsmhed, men idetmindste skal det skee 1/4 Aar forud og 2 Gange

ugentlig. Finder Præsten efter noksom Underviisning noget Barn ikke istand til at blive konfirmeret, bør han i al Venlighed forestille det og dets Forældre saadant, og raade dem til at sætte et saa vigtigt Værk op til næste Tid; ville de ikke lade sig bevæge med det Gode, kan han vise det bort, dog kan Barnet eller dets Forældre paa behørige Steder besvære sig over Præsten, om de troe sig forurettede. (Fr. 13. Jan. 1736).

6. Konfirmationen skal efter den første Kirkes Exempel holdes paa den første Søndag efter Paaske, og hvor Menighederne ere store, kan endnu første Søndag efter Michaelis dertil bestemmes. (Fr. 13 Jan. 1736). - Ved Lov af 9 Mai 1855 er imidlertid nu bestemt, at Konfirmationen for Fremtiden bliver at afholde to Gange om Aaret ogsaa i det Pastorat, hvor den hidtil kun har fundet Sted første Søndag efter Paaske, naar det overveiende Antal af de der til Folkekirken hørende Familiefædre finde det tjenligt.

Naar Sognets Beboere for det Meste leve af Søfarten, og det derfor med Hensyn til Søefartens tidligere Begyndelse kan være adskillige af disse vigtigt, at Konfirmationen holdes førend Søndagen efter Paaske, kan Biskoppen tillade, at den skeer 3 a 4 Uger tidligere. - Dersom et enkelt Barn, enten fordi det skal fare tilsøes, eller af andre Aarsager udsættes for mærkeligt Afbræk i sin Velfærd, hvis det skulde oppebie den sædvanlige Konfirmationsdag, kan Biskoppen ligeledes give det Tilladelse til at blive konfirmeret en særskilt Søndag, eller en anden Dag, hvorpaa der er Gudstjeneste, - hvilket og kan skee, dersom et Barn formedelst Sygdom ei kan fremstille sig paa selve Konfirmationsdagen. Bliver Præsten syg, kan Biskoppen tilstede at Konfirmationen udsættes, dog ei over 3 Uger, da den ellers bør udføres af en Anden. (Forordn. 23 Marts 1827 § 2). - Konfirmationen skal ordenligviis forrettes i Kirken, men er et Barn Krøbling i den Grad, at det ikke uden Besværlighed kan fremstille sig i Kirken, eller dette formedelst Barnets vedvarende sygelige Tilstand ei uden Fare kan skee, eller Barnet har en saa betydelig Lyde, at dets Fremstilling og Afhørelse i Kirken kunde være til Anstød, kan Biskoppen tillade, at det konfirmeres hjemme i Huset i Vidners Overværelse (Fr. 23 Marts 1827 § 3).

7. Naar Børnene ere konfirmerede, skulle de strax næste Søndag derefter søge Alterens Sacramente, og Præsten skal Dagen tilforn lade dem komme til sig, og paa ny indskærpe dem den vigtige Pagt, de have fornyet med Gud. Slige Konfirmander skulle ikke gaae i Tjeneste før Tirsdagen efter deres Altergang. (Fr. 25 Mai 1759).

8. Præsterne maa ikke forskrive, hvad Forældrene skulle give for deres Børns Konfirmation, men overlade til Enhvers Godvillighed, hvad de ville give (Kirkeinspektionsskr. 19 Juli 1742) - og af Fattige maa de Intet modtage. (Reskr. 6 Novbr. 1744).

Kilde: Lovbog for Landmanden. v/ M. Rasmussen, 5. udgave. Odense, Miloske Boghandel, 1861.

Side 38 – 117.